

อนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาประเทศไทย
THE SCENARIO OF CURRICULUM THAI CLASSICAL DANCE EDUCATION OF
THAILAND

เพียงแพน สรรพศรี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2566

อนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาประเทศไทย

ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2566
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

THE SCENARIO OF CURRICULUM THAI CLASSICAL DANCE EDUCATION OF
THAILAND

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of DOCTOR OF EDUCATION
(Ed.D. (Arts Education))

Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University

2023

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญาานิพนธ์
เรื่อง
อนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาประเทศไทย
ของ
เพียงแพน สรรพศรี

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุष्ฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญาานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย)	(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุขสันติ แวงวรรณ)
..... ที่ปรึกษาร่วม กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา)	(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล อินทร์จันทร์)
 กรรมการ
	(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรวิรัตน์ จินพงษ์)

ชื่อเรื่อง	อนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาในประเทศไทย
ผู้วิจัย	เพียงแพน สรรพศรี
ปริญญา	การศึกษาศาสตรบัณฑิต
ปีการศึกษา	2566
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ระวีวรรณ วรรณวิไชย
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิยวดี มากพา

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาในอีก 10 ปีข้างหน้า (2565-2575) ทำการศึกษาวิจัยเชิงอนาคตโดยใช้เทคนิค EFR เก็บข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสารและใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้บริหารระดับกระทรวง 1 ท่าน คณบดี/ผู้อำนวยการระดับคณะ 13 ท่าน อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษา 13 ท่าน ผู้เรียนในหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา 13 ท่าน ศิษย์เก่า 13 ท่าน และผู้ใช้บัณฑิต 4 ท่าน ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบทางการศึกษาในแต่ละด้านมีฉากทัศน์ดังนี้ 1) ด้านผู้สอน จะมีความพร้อมด้านกำลังคนที่จบตรงสายและได้รับการสนับสนุนให้พัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง แต่อาจถูกจำกัดอัตรากำลังคนอันเนื่องมาจากแนวโน้มการลดลงของผู้เรียน ผู้สอนอาจเปลี่ยนสภาพเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมหาวิทยาลัยซึ่งพันธกิจด้านวิจัยอาจกลายเป็นภาระงานหลัก 2) ด้านผู้เรียน ผู้เรียนในอนาคตจะมีทักษะการเรียนรู้ที่สูงด้วยการเติบโตมาในยุคแห่งเทคโนโลยีและความรวดเร็วมีความกล้าคิดกล้าแสดงออก และอาจมีผู้เรียนหลายช่วงวัย อย่างไรก็ตามพบว่าเด็กรุ่นใหม่ให้ความสนใจในรายวิชานาฏศิลป์ลดลง 3) ด้านเนื้อหา เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ และ 4) ด้านบริบท สถาบันอุดมศึกษาอาจเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจซึ่งส่งผลกระทบต่อหลักสูตรรวมถึงหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาเช่นกัน และมีนโยบายจากกระทรวงที่อาจเป็นอีกความเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจของการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในอนาคต เช่น การทำหลักสูตรแกนดัดบ็อกส์

คำสำคัญ : อนาคตภาพ, หลักสูตร, นาฏศิลป์ไทยศึกษา

Title	THE SCENARIO OF CURRICULUM THAI CLASSICAL DANCE EDUCATION OF THAILAND
Author	PIANGPAN SABPASRI
Degree	DOCTOR OF EDUCATION
Academic Year	2023
Thesis Advisor	Assistant. Professor Dr. Rawiwan Wanwichai
Co Advisor	Assistant. Professor Dr. Piyawadee Makpa

The purpose of this research article was to analyze the future prospects of the Thai fine arts curriculum over the next 10 years (B.E. 2565–2575). A futures research approach was employed, utilizing the EFR technique. The data was collected through document analysis and semi-structured interviews conducted with various sample groups, including one ministry-level executive, 13 deans and directors, 13 fine arts education professors, 13 students enrolled in the fine arts curriculum, 13 alumni, and four graduate users. The research findings indicated that the educational components in each aspect had the following landscape: (1) in the aspect of teaching, there was readiness in terms of qualified personnel who graduated in a relevant field and received continuous support for capacity development. However, the teaching workforce may be constrained by a declining trend in student enrollment. Teachers may become part of the driving force in the economic development of university, where research missions could become a primary workload burden. In the student aspect, future students were expected to possess high learning skills due to growing up in the era of technology and rapidity and exhibiting bold thinking and expression. However, it was found that the newer generation of children showed decreased interest in Thai fine arts subjects; (3) in terms of content, it underwent changes according to the era, and technology played a significant role in driving learning; (4) regarding the context, higher education institutions might face economic conditions that impact the overall curriculum, including the fine arts curriculum. Additionally, policies from the ministry could be another interesting factor in the future development of the Fine Arts curriculum, such as the implementation of a sandbox curriculum approach.

Keyword : Scenario, Curriculum, Thai Classical Dance Education

กิตติกรรมประกาศ

ดุश्ฎิณิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย ที่ปรึกษาหลัก และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยวดี มากพา ที่ปรึกษาร่วม อาจารย์ทั้งสองท่านกรุณาให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยเสมอมา อีกทั้งเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญในการก้าวต่อไปในเส้นทางของการเป็นนักวิชาการของผู้วิจัยในอนาคต ขอขอบพระคุณท่านทั้งสองไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์หลักสูตรศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทุกท่าน ที่คอยให้ข้อเสนอแนะอันเป็นการเติมเต็มให้ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ตั้งแต่การนำเสนอหัวข้อดุश्ฎิณิพนธ์ การรายงานความก้าวหน้าในทุครั้งจวบจนเป็นเล่มดุश्ฎิณิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ ทุกคำแนะนำของท่านมีค่าเป็นอย่างมาก ขอขอบคุณอย่างสูง

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ทั้งผู้บริหารระดับกระทรวง ผู้บริหารระดับคณะ/สถาบัน อาจารย์นาฏศิลป์ไทยศึกษา ศิษย์เก่า ผู้เรียน และผู้ใช้บัณฑิต ทั้ง 4 สังกัดสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย(ทปอ.) มหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) ที่กรุณาตอบรับการขอเก็บข้อมูลตลอดจนสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อดุश्ฎิณิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อวงการศึกษาการด้านนาฏศิลป์ไทยศึกษาต่อไป

ขอบพระคุณกำลังใจจากครอบครัวสรรพศรี ซึ่งสนับสนุนโอกาสด้านการศึกษาแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ขอขอบคุณเพื่อน ๆ รุ่น 2 ทุกคนที่ให้กำลังใจและคอยช่วยเหลือกันในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดการศึกษา และขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่สนับสนุนและเป็นกำลังใจให้กับผู้วิจัยเสมอมาตั้งแต่แรกเริ่มจนกระทั่งสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เพียงแพน สรรพศรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญรูปภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัย	4
ขอบเขตในการศึกษาวิจัย	4
วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
กรอบแนวคิดการวิจัย	9
นิยามศัพท์	10
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม.....	11
ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประวัติและวรรณคดีนาฏศิลป์ไทยศึกษา.....	12
ตอนที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ศึกษา.....	29
ตอนที่ 3 การวิจัยเชิงอนาคต	45
ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	53
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	57

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	57
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	60
การเก็บรวบรวมข้อมูล	60
ระยะเวลาดำเนินการวิจัย	62
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	64
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์อนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา.....	64
ตอนที่ 2 นำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา.....	105
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	118
วิธีดำเนินการวิจัย.....	118
สรุปผลการวิจัย.....	120
อภิปรายผลการวิจัย	125
ข้อเสนอแนะ	128
บรรณานุกรม	131
ประวัติผู้เขียน.....	137

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 ข้อมูลสถาบันที่เปิดหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา.....	5
ตาราง 2 หลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย.....	39
ตาราง 3 เปรียบเทียบความเชื่อและวิธีการเกี่ยวกับอนาคต.....	46

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 อาณาจักรสุโขทัย	12
ภาพประกอบ 2 กรุงศรีอยุธยา.....	13
ภาพประกอบ 3 แผนที่กรุงธนบุรี.....	15
ภาพประกอบ 4 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	17
ภาพประกอบ 5 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	18
ภาพประกอบ 6 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	19
ภาพประกอบ 7 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	20
ภาพประกอบ 8 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5	21
ภาพประกอบ 9 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6.....	23
ภาพประกอบ 10 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7.....	25
ภาพประกอบ 11 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 8.....	26
ภาพประกอบ 12 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ 9 และพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10	27
ภาพประกอบ 13 แสดงการมองภาพอนาคตแบบเดียวกันของผู้เชี่ยวชาญ	49
ภาพประกอบ 14 ตัวอย่างฉากทัศน์ทั้ง 4 ของเดเดออร์	52
ภาพประกอบ 15 ตัวอย่างแบบวิเคราะห์hoekstra	60
ภาพประกอบ 16 สรุปฉากทัศน์ด้านผู้สอน	88
ภาพประกอบ 17 สรุปฉากทัศน์ด้านผู้เรียน.....	96
ภาพประกอบ 18 สรุปฉากทัศน์ด้านเนื้อหา	99
ภาพประกอบ 19 สรุปฉากทัศน์ด้านบริบท	104

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาสตร์การศึกษาด้าน “นาฏศิลป์ไทยศึกษา” (Thai Classical Dance Education) เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการจัดการศึกษานาฏศิลป์ไทยทั้งเชิงทฤษฎี และปฏิบัติให้แก่ผู้เรียนโดยผ่านการจัดการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-Formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ไปจนถึงการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรทางการศึกษาที่จะเป็นครู และนักวิชาการด้านนาฏศิลป์ไทย โดยนิยามนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาโดยเทียบเคียงจากแนวคิดทางดนตรีศึกษาของธนุทธิ์ สุทธิจิตต์ (2555) โดยแต่เดิมนั้นยุคสมัยของการถ่ายทอดองค์ความรู้ของคนไทยนั้นได้ดำเนินไปในรูปแบบมุขปาฐะผ่านระบบบ้าน วัด วัง (พูนพิศ อมาตยกุล, 2529) ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนและผลักดันให้องค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์ไทยดำรงอยู่ในทุกยุคสมัยล้วนประกอบไปด้วยองค์ประกอบทางการศึกษา ได้แก่ ผู้สอน (T) ผู้เรียน (S) เนื้อหา (C) และการเรียนการสอน (X) (ธนุทธิ์ สุทธิจิตต์, 2555) จวบจนประเทศมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านโครงสร้างการบริหารประเทศ ด้านกฎหมาย ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ รวมไปถึงด้านการศึกษาในมิติของการศึกษานาฏศิลป์ก็เริ่มมีทิศทางและมีความเป็นระบบมากขึ้นเช่นกัน

เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้น นาฏศิลป์ไทยเป็นหนึ่งในรายวิชาที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาและมีการเรียบเรียงเนื้อหา พัฒนาแบบเรียนเพื่อใช้ในการเรียนการสอนสำหรับสถานศึกษาตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอันเป็นการปูพื้นฐานและสร้างเสริมบุคลิกภาพให้กับผู้เรียนในช่วงวัยเจริญเติบโต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ไปจนถึงระดับอุดมศึกษาที่มุ่งเน้นผลิตบุคลากรด้านการศึกษาโดยตรง (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2560) ซึ่งกลไกของการขับเคลื่อนและผลักดันให้วิชานาฏศิลป์ไทยมีพื้นที่และดำรงอยู่ในวงการศึกษาทังสายวิชาชีพ และสายวิชาการ ล้วนประกอบไปด้วยองค์ประกอบทางการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งถูกพัฒนาตามหลักการของการสร้างหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายในการผลิตผู้เรียนอย่างมีทิศทาง และรองรับความต้องการของบริบททางสังคม (Skilbeck, 1976)

อนึ่ง ด้วยสถานการณ์โลกในปัจจุบันที่มีความผันผวนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะด้านโครงสร้างประชากรที่อัตราการเกิดของประชากรลดลงและสำหรับประเทศไทยปัจจุบันได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing society) (เพียงแพน สรรพศรี และคณะ, 2563) ด้านเศรษฐกิจที่คน

ไทยมีอัตราความยากจนเพิ่มขึ้นจากการตกงาน รายได้ลดลง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติด้านเทคโนโลยี, 2563) ด้านการศึกษาที่ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาท สำคัญในยุค Double Disruption ส่งผลให้เกิดแพลตฟอร์มการศึกษาใหม่ ๆ เกิดขึ้น บุคลากร ทางการศึกษาต้องเร่งปรับตัวเพื่อดำเนินการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตามบริบทที่เปลี่ยนไปตาม สังคม (อุดม คชินทร, 2563)

อีกทั้งสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในระยะเวลาไม่กี่ปีมานี้ที่ทั่วโลกกำลังเผชิญกับการแพร่ ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทุก ระดับการศึกษาอย่างฉับพลัน ซึ่งนาฏศิลป์ไทยเป็นหนึ่งในศาสตร์สาขาที่อยู่ท่ามกลาง ปราบฏุกการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในครั้งนี้ด้วยเช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกประเด็นที่กล่าวมาส่งผลให้หลายสถาบันการศึกษา รวมถึงบางหลักสูตรของอุดมศึกษาทยอยปิดตัวลงเนื่องปรับตัวไม่ทันตามกระแสโลกาภิวัตน์ และ ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม นพดล ร่มโพธิ์ (2561) ได้กล่าวว่าสถาบันอุดมศึกษาใน อนาคตกำลังจะเผชิญกับมรสุมรอบด้าน ทั้งด้านการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ด้านอัตรากำลังคน ด้านการเข้าสู่ยุคดิจิทัล ดังนั้นหากมหาวิทยาลัยในประเทศไทยต้องการจะอยู่รอดจำเป็นต้องเร่ง ศึกษารับมืออย่างถูกทิศทาง ซึ่งสำหรับประเด็นนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์คณบดีบัณฑิต วิทยาลัย อดีตผู้ช่วยอธิการบดีงานด้านวิชาการมาตรฐานหลักสูตรและนวัตกรรมหลักสูตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอนุกรรมการมาตรฐานหลักสูตรอุดมศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ถึงประเด็นของแนวโน้มหลักสูตรระดับอุดมศึกษาของประเทศ ไทย ได้กล่าวถึงวิกฤติอุดมศึกษาไทยว่า

“จากประสบการณ์ที่ทำการตรวจประเมินคุณภาพหลักสูตรหลายสถาบัน ระดับอุดมศึกษาที่ผ่านมาในช่วงระยะเวลากว่า 5 ปี พบว่า หลายหลักสูตรของ สถาบันอุดมศึกษาได้ทยอยปิดตัวลงอย่างต่อเนื่องและจะรุนแรงขึ้นในระยะเวลาอันใกล้นี้ สำหรับบางหลักสูตรที่ยังคงเปิดอยู่หากยังคงใช้รูปแบบเดิมไม่ปรับพัฒนาให้เท่าทันต่อ ความเปลี่ยนแปลงของเทรนโลกและประเทศก็มีโอกาสที่จะปิดตัวลงเช่นกันซึ่ง สถานการณ์นี้น่าเป็นห่วงมากสำหรับอนาคตการศึกษาของประเทศไทย”

(ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 มีนาคม 2565)

จากสภาวะการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงการดำรงอยู่ของหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาว่าในอนาคตจะมีทิศทางเป็นเช่นไรเพราะหากหลักสูตรการผลิตครูนาฏศิลป์ในระดับอุดมศึกษาซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างปัญญาชนให้แก่ประเทศ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2560) ประสบปัญหาหรือเกิดการชะงักลงจะส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทันที ทั้งนี้ จากการสืบค้นข้อมูลพบว่าปัจจุบันมีหลายศาสตร์สาขาที่ตื่นตัวกับความเปลี่ยนแปลงและเตรียมการรับมือกับอนาคตโดยปัจจุบันหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญกับการทำนายอนาคตเป็นอย่างมากรวมถึงสถาบันระดับอุดมศึกษาเช่นกันที่ผลักดันและสนับสนุนงานวิจัยในด้านอนาคตศึกษาเพื่อที่จะเตรียมรับมือกับสถานการณ์ในภายภาคหน้าได้ (สมชัย ตระการรุ่ง, *การสื่อสารส่วนบุคคล*, 15 ธันวาคม 2563) นอกจากนี้ ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์ ยังได้กล่าวเพิ่มเติมในประเด็นของความสำคัญในการศึกษาอนาคตอีกว่า

“ในการสร้าง ออกแบบ หรือพัฒนาในแต่ละครั้งนอกจากจะใช้ทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) การพิจารณาถอดบทเรียน (Lesson learn) จากอดีตบทพวนสิ่งที่สำเร็จและล้มเหลว การตามเทรนโลกในปัจจุบัน ที่เป็นกระบวนการตามปกตินั้น ประเด็นที่สำคัญที่สุดคือต้องประกอบกันในเรื่องของการเสียพลหลัง แลหน้า และมองภาพอนาคตในเชิงพยากรณ์ เมื่อมีข้อมูลประกอบกันดังกล่าวแล้ว จะสามารถเห็นถึงแนวโน้มหรือโอกาส และการป้องกันความเสี่ยงบางอย่างที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตที่อาจเป็นปัจจัยบงกชทำให้ LO (Learning outcome) ไม่สำเร็จ ดังนั้นหากพูดเรื่องประเด็นการศึกษาอนาคตภาพของหลักสูตรนั้นถือว่าเป็นการเตรียมการที่ดีและควรทำอย่างยิ่ง”

(ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์, *การสื่อสารส่วนบุคคล*, 4 ตุลาคม 2565)

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเชิงอนาคต (Futures Research) อันเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาแนวโน้มถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นทั้งแนวโน้มที่พึงประสงค์ และแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2559) ซึ่งเริ่มได้รับความนิยมมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการศึกษาพยากรณ์อนาคตหรือการสร้างฉากทัศน์เพื่อเป็นทางเลือกในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยเชิงอนาคตด้านนาฏศิลป์ศึกษาที่ทำการทำนายอย่างครอบคลุมประเด็นองค์ประกอบทางการศึกษาและหลักสูตรที่ได้กล่าวถึงข้างต้น ผู้วิจัยจึงจะทำการศึกษาอนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาซึ่งจะเป็นการวิเคราะห์แนวโน้มหลักสูตรที่จะเป็นไปในอีก 10 ข้างหน้า และนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาโดยมุ่งหมายให้ผลจาก

การศึกษาในการวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อสถาบันระดับอุดมศึกษาที่มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาสามารถนำเป็นข้อมูลที่ผู้บริหารและอาจารย์นาฏศิลป์ไทยในระดับอุดมศึกษาใช้เพื่อเตรียมตัวสำหรับการตัดสินใจและวางแผนรับมือได้อย่างสอดคล้องกับบริบทของประเทศได้ต่อไป

คำถามวิจัย

1. หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาระดับอุดมศึกษาในระยะ 10 ข้างหน้า (พ.ศ.2575) เป็นอย่างไร
2. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาในระยะ 10 ข้างหน้า (พ.ศ.2575) เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อนำเสนออนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาสำหรับสถาบันที่มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา (นาฏศิลป์ไทย) ทั้ง 4 เครือ สถาบัน ได้แก่ 1) ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) 3) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) และ 4) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์(สบศ.)

ประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัย

1. ได้ภาพฉากทัศน์ของอนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการนำไปต่อยอดสำหรับการนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาต่อไป
2. ได้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาอันสามารถนำไปใช้เป็นโมเดลตั้งต้นได้ในมิติของการจัดการศึกษาในหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของไทยในอนาคต ซึ่งเป็นประโยชน์ในการเตรียมรับมือและรองรับสถานการณ์ในอนาคตได้

ขอบเขตในการศึกษาวิจัย

1. ในการนำเสนออนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา และการนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีองค์ประกอบทางการศึกษาของณรุทธิ สุทธิจิตต์ (2555) ที่มีรากฐานมาจากสไตเนอร์ (Steiner, 1988) ได้แก่ ผู้สอน (T) ผู้เรียน (S) เนื้อหา (C) และบริบท (X) ผนวกกับทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของสกีลเบค (Skillbeck, 1976) ได้แก่ 1) การศึกษาบริบทสถาบันการศึกษา 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ 4) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 5) การประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกรอบ

แนวคิดตั้งต้นในการดำเนินการ โดยการศึกษาวิจัยอนาคตในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะใช้เทคนิค EFR (Ethnographic Futures Research) (Textor, 1990) และนำเสนอตามทฤษฎีฉากทัศน์ (Futures Scenarios Construcyion) ของจิม เดเตอร์ (Dator, 1979) ได้แก่

- 1) อนาคตภาพที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)
- 2) อนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline)
- 3) อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse)
- 4) อนาคตภาพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

2. ในการศึกษาทั้งการนำเสนออนาคตภาพไปจนถึงการนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลและนำเสนอข้อมูลของหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยจำแนกตามสังกัดของแต่ละกลุ่มสถาบันในระดับอุดมศึกษา ทั้งกลุ่มในเครือที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) และกลุ่มสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยพบสถาบันที่เปิดหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาทั้งหมด 27 แห่ง ดังนี้

ตาราง 1 ข้อมูลสถาบันที่เปิดหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา

ประเภท	ชื่อมหาวิทยาลัย	กลุ่มสถาบัน
ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) (1 จากจำนวนทั้งสิ้น 34 แห่ง)	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) (12 จากจำนวนทั้งสิ้น 40 แห่ง)	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น
	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์	ชุมชนอื่น
	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	

ตาราง 1 (ต่อ)

ประเภท	ชื่อมหาวิทยาลัย	กลุ่มสถาบัน
	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคล (มทร.) (จากจำนวนทั้งสิ้น 9 แห่ง)	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี	พัฒนาเทคโนโลยีและ ส่งเสริมการสร้าง นวัตกรรม
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) จำนวน 13 แห่ง	วิทยาลัยนาฏศิลป์ คณะศิลปศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด วิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช	ผลิตและพัฒนาบุคลากร วิชาชีพและสาขาจำเพาะ

3. ชุดข้อมูลและผู้วิจัยจะทำการศึกษานั้นจะอยู่ในขอบเขตช่วงเวลา 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2575) อันเป็นช่วงที่นักอนาคตนิยมเรียกว่า Short Range Forecasting หรือ Short Range Planning ที่เป็นการวางแผนหรือการศึกษาอนาคตระยะสั้น ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเหมาะสมต่อการ
ศึกษาวิจัยในครั้งนี้และเป็นที่ยอมรับในหมู่นักการศึกษาอนาคตภาพในศาสตร์ต่าง ๆ เนื่องจากเป็น
ช่วงเวลาที่การมองอนาคตภาพมีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูง (ดวงนภา มกรานุรักษ์, 2554)

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยพัฒนาโครงร่างวิจัยโดยทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ไทยศึกษา และการศึกษาวิจัยอนาคตภาพอันจะสามารถนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับข้อมูลภาคสนามเพื่อสรุปเป็นผลการวิจัยของงานวิจัยในครั้งนี้ จากนั้นพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (IRB) เนื่องจากเก็บข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการขอข้อมูลจาก 1) ผู้บริหารระดับกระทรวง 2) คณบดี/ผู้อำนวยการระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา 3) อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษา 4) ศิษย์เก่า 5) ผู้เรียน 6) ผู้ใช้บัณฑิต และ 7) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ศึกษา โดยจะทำการเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยตรงด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล ในระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยจะขออนุญาตบันทึกภาพและเสียง หากในระหว่างการเก็บข้อมูลหากผู้ให้ข้อมูลรู้สึกไม่สบายใจในข้อคำถามบางประการ ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิ์ที่จะไม่ตอบคำถามเหล่านั้นได้ รวมถึงมีสิทธิ์ถอนตัวออกจากการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และการไม่เข้าร่วมวิจัยหรือถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนี้จะไม่มีผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด เมื่อได้รับการอนุมัติจริยธรรมในมนุษย์เป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการวิเคราะห์เอกสาร และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในประเด็นอนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงอนาคต (Futures Research) ด้วยวิธี EFR (Ethnographic Futures Research) โดยผู้วิจัยจะทำการติดต่อผู้ให้ข้อมูลด้วยตนเองโดยเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลโดยการติดต่อผ่านทางโทรศัพท์ หรือช่องทางออนไลน์ และเมื่อผู้ให้ข้อมูลมีความจำนงและยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นสำคัญ

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการขั้นตอนที่ 3 เมื่อได้ฉากทัศน์ทั้ง 5 แล้วจึงนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาที่จำแนกข้อมูลตามบริบทของแต่ละประเภทสถาบันการศึกษา และตรวจสอบความเที่ยงตรงของอนาคตภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านอนาคตศึกษา (Connoisseurship)

ขั้นตอนที่ 5 สรุปและนำเสนอผลการวิจัยเป็นเล่มรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เอกสาร ตำรา และบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับอนาคตภาพหลักสูตรและการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยของประเทศไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านเอกสาร ประกอบด้วยเอกสาร งานวิจัย ตำรา บทความทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ ทั้งชั้นต้นและชั้นรอง ที่ปรากฏในฐานข้อมูลหอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุ วิทยานิพนธ์ E-Thesis, I-Thesis, วารสารที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในฐานข้อมูล TCI, ISI, และ Scopus

1.2 ด้านบุคคล ผู้วิจัยทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับกรอบของการศึกษาวิจัย และผู้ให้ข้อมูลจะเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในทุกมิติต่อการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยของประเทศไทย อันได้แก่ 1) ผู้บริหารระดับกระทรวง 2) คณบดี/ผู้อำนวยการระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา 3) อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษา 4) ศิษย์เก่า 5) ผู้เรียน 6) ผู้ใช้บัณฑิต และ 7) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบไปด้วย

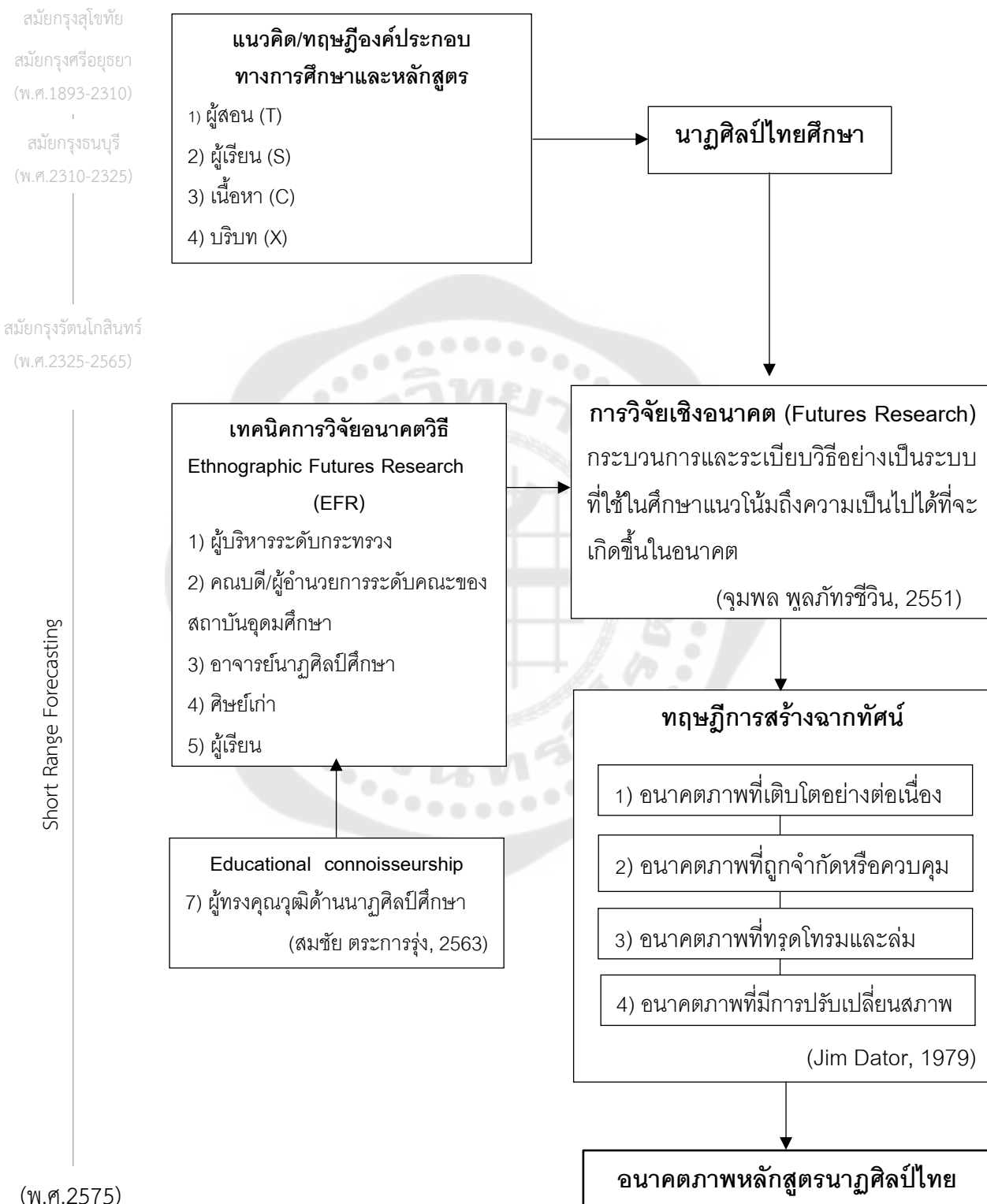
2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลด้านเอกสาร ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) โดยผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากแบบวิเคราะห์สาระของเรวัตีพรรณ รอบคอบ (2551) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สาระ/เนื้อหาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งเป็นประเด็นที่จะเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาวิเคราะห์ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลด้านบุคคล ได้แก่

2.2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสร้างแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2561) ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้จะใช้สำหรับ 1) ผู้บริหารระดับกระทรวง 2) คณบดี/ผู้อำนวยการระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา 3) อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษา 4) ศิษย์เก่า 5) ผู้เรียน และ 6) ผู้ใช้บัณฑิต

2.2.2 แบบสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา (Educational connoisseurship) ด้านนาฏศิลป์ในประเด็นของแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์

1. **อนาคตภาพ** หมายถึง ภาพอนาคตของหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาในระดับอุดมศึกษาระยะเวลา 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2575) โดยจะเกิดจากทัศน์ทั้ง 4 ได้แก่ 1) อนาคตภาพที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation) 2) อนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) 3) อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse) 4) อนาคตภาพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

2. **หลักสูตร** หมายถึง แนวคิดในการถ่ายโอนองค์ความรู้ และการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทยโดยมีจุดมุ่งหมายในการผลิตผู้เรียนอย่างมีทิศทาง และรองรับความต้องการของบริบททางสังคมในอีก 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2575) โดยใช้ทฤษฎีของสกีลเบค (Skilbeck, 1976) ผนวกกับธนรุทธิ สุทธิจิตต์ (2555) ได้แก่ 1) การศึกษาบริบทสถาบันการศึกษา 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ 4) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 5) การประเมินผลการเรียนรู้ 6) ผู้สอน (T) 7) ผู้เรียน (S) 8) เนื้อหา (C) และ 9) บริบท (X)

4. **นาฏศิลป์ไทยศึกษา** หมายถึง การจัดการศึกษานาฏศิลป์ไทยในหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งกลุ่มในเครือข่ายที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) และกลุ่มสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) โดยมีหลักสูตรเป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการศึกษาที่มีแนวคิดในการถ่ายโอนองค์ความรู้ และการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทยโดยมีจุดมุ่งหมายในการผลิตผู้เรียนอย่างมีทิศทาง และรองรับความต้องการของบริบททางสังคม ในปีพ.ศ.2575

5. **อนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา** หมายถึง แนวโน้มจากทัศน์ทั้ง 4 ที่จะเกิดขึ้นของหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยในระดับอุดมศึกษา 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2575) ทั้งกลุ่มในเครือข่ายที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) และกลุ่มสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) ได้แก่ 1) อนาคตภาพที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation) 2) อนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) 3) อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse) 4) อนาคตภาพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation) ภายใต้ทฤษฎีหลักสูตร ได้แก่ 1) ผู้สอน (T) 2) ผู้เรียน (S) 3) เนื้อหา (C) และ 4) บริบท (X)

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องอนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์แนวโน้มอนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา 2) นำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประวัตินาฏศิลป์ไทยศึกษา

- 1.1 นาฏศิลป์ไทยในสมัยกรุงสุโขทัย
- 1.2 นาฏศิลป์ไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา
- 1.3 นาฏศิลป์ไทยในสมัยกรุงธนบุรี
- 1.4 นาฏศิลป์ไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
- 1.5 การศึกษานาฏศิลป์ไทย

ตอนที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ศึกษา

- 2.1 องค์ประกอบทางการศึกษา
- 2.2 หลักสูตร
- 2.3 หลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา
- 2.4 การศึกษาไทยในอนาคต

ตอนที่ 3 การวิจัยเชิงอนาคต

- 3.1 อนาคตศึกษา (Futures Studies)
- 3.2 เทคนิคการวิจัยอนาคต
- 3.3 ฉากทัศน์ หรือ อนาคตภาพ (Futures Scenarios)

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประวัติและวรรณคดีนาฏศิลป์ไทยศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษานาฏศิลป์ไทยในมิติอนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาหนึ่ง การศึกษาประวัติศาสตร์ด้านการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจากการสืบค้นข้อมูลพบว่ายุคสมัยของนาฏศิลป์ไทยมีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ในเบื้องต้นผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์อันจะเป็นการทำความถึงภูมิหลังของนาฏศิลป์ไทยในแต่ละยุคสมัย ดังนี้

1.1 นาฏศิลป์ไทยในสมัยกรุงสุโขทัย

ภาพประกอบ 1 อาณาจักรสุโขทัย

ที่มา: <http://huexonline.com/knowledge/32/253/>

ชีวิตคนในสมัยนี้เป็นไปอย่างเรียบง่ายไม่ยุ่งยากซับซ้อน ความเป็นอยู่ของชาวเมืองมีความสัมพันธ์กับศาสนา วัด ความเชื่อ ก่อให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ จึงเป็นที่มาว่าศิลปศาสตร์ในสมัยนั้นมีไว้เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ยังใช้สร้างความรื่นเริงบันเทิงใจกันในหมู่ราษฎร หลักฐานเรื่องราวทางนาฏศิลป์ในสมัยสุโขทัยแม้จะมีไม่มากนักและไม่ชัดเจนเท่ากับยุคอื่น ๆ หลังจากนั้น เนื่องจากในสมัยนั้นการบันทึกเรื่องราวเป็นรายลักษณะอักษรยังไม่แพร่หลายนัก จะมีก็แต่หนังสือไตรภูมิพระร่วง และหลักศิลาจารึกเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง หากแต่ข้อมูลที่ถูกลบทิ้งไปเป็นหลักศิลาจารึกของท่านนั้นส่วนใหญ่จะเป็นเรื่อง

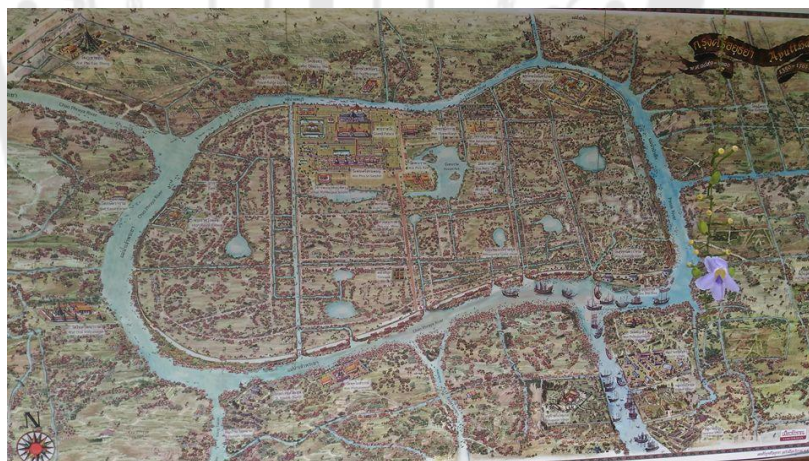
เหตุบ้านการเมือง สภาพสังคมในสมัยกรุงสุโขทัย แต่ก็ยังมีข้อมูลเกี่ยวกับการนาฏศิลป์ให้ได้ศึกษา อยู่บ้าง ดังที่ปรากฏในหนังสือไตรภูมิพระร่วง วรรณคดีพระราชนิพนธ์ของพระมหากษัตริย์ราชที่ 1 ที่ได้พระราชนิพนธ์ไว้ว่า

“...บ้างเดิน บ้างรำ บ้างพ้อนระบำ บรรดาเพลงดุริยดนตรี บ้าง
ดัด บ้างสี บ้างตี บ้างเป่า บ้างขับ สรรพสำเนียง เสียงหมูนักคุ้นจนกันไป
เดี่ยวดาศ...”

(อุทิศ นาคสวัสดิ์, 2530)

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นได้ว่า ในสมัยสุโขทัยนั้นการนาฏศิลป์ได้เกิดขึ้นแล้ว โดยปรากฏคำว่าเดิน รำ และระบำ จะเห็นได้ว่าการรำ ระบำ และเต้นในสมัยสุโขทัยมีบทบาท ค่อนข้างไปในเชิงของการละเล่นในงานรื่นเริงตามเทศกาลหรือการเฉลิมฉลองตามโอกาสของ บ้านเมืองในสมัยนั้น ๆ ซึ่งต่างจากดนตรีที่มีบทบาทชัดเจนในพื้นที่ของการบรรเลงประกอบ พิธีกรรม

1.2 นาฏศิลป์ไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ภาพประกอบ 2 กรุงศรีอยุธยา

ที่มา: <http://huexonline.com/knowledge/19/151/>

ในระหว่างที่อาณาจักรสุโขทัยเป็นราชธานี ได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงมากมายตั้งแต่เรื่องของสงครามที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกอาณาจักร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำสงครามกับประเทศพม่า ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ รวมไปถึงการรุกรานจากประเทศในกลุ่มยุโรป ที่สร้างความกดดันให้สถานการณ์บ้านเมืองในตอนนั้นเป็นอย่างมาก จนในที่สุดเมื่ออาณาจักรสุโขทัยเริ่มเสื่อมอำนาจลง สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ทรงย้ายการปกครองมาสร้างเมืองหลวงใหม่ โดยใช้ชื่อว่ากรุงศรีอยุธยา โดยเริ่มเป็นราชธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 1893 ถึง พ.ศ. 2310 หากแต่การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงศิลปะวิทยาการที่เคยมีอยู่ในช่วงสมัยสุโขทัยได้รับการสืบทอดและพัฒนามาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาด้วย

ในหลายด้านผู้วิจัยขอนำเสนอเฉพาะเจาะจงในส่วนของวรรณคดีในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยยึดจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งรูปแบบเอกสารและโบราณวัตถุต่าง ๆ เป็นหลัก อันจะทำให้เห็นถึงสภาพการณ์ดนตรีในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้ชัดเจนมากขึ้น ดังจะกล่าวต่อไปนี้ หลักฐานจากหนังสือไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์ในพระมหาธรรมราชาลิไท ในตอนที่ว่าด้วยความสุขในอุตรกुरुทวีป ทรงกล่าวถึงนาฏศิลป์ที่เกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ปรากฏข้อความเกี่ยวกับการระบำ การเต้น การฟ้อนระบำ อีกทั้งยังพบหลักฐานจากการบันทึกของชาวต่างประเทศ นิโกลาส แซรเวส ชาวฝรั่งเศส ที่ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีความจากบันทึกดังกล่าวว่าเมื่อครั้งมีการแข่งเรือมีบรรยากาศการร้องรำและปรบมือเป็นจังหวะ (ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์, 2542) แสดงให้เห็นถึงความรื่นเริงโดยมีการเต้นการแสดงเข้ามาประกอบกิจกรรมทางสังคม

และในสมัยกรุงศรีอยุธยามี โขน ละคร เกิดขึ้นแล้ว จากข้อมูลการสรุปจำแนกประเภทเพลงไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยสงบศึก ธรรมวิหาร (2545) ข้อมูลที่มีความน่าสนใจ ดังนี้

1. เพลงที่ใช้วงมโหรีบรรเลง มีการขับร้อง ใช้สำหรับการขับกล่อมเป็นหลักแบ่งได้ 2 ชนิด ได้แก่ เพลงตับและเพลงเกร็ด
2. เพลงภาษา คือ เพลงไทยที่มีสำเนียงของชาติอื่น ๆ ส่วนใหญ่ใช้บรรเลงประกอบตัวละครตามชาตินั้น ๆ เช่น ลาว เขมร แยก เป็นต้น
3. เพลงที่ใช้วงปี่พาทย์บรรเลง จะใช้ในการพิธีกรรมต่าง ๆ และประกอบการแสดงโขน และละคร แบ่งได้ 2 ชนิด ได้แก่ เพลงหน้าพาทย์ และเพลงเรื่อง

พัฒนาไปมากนัก เหตุหนึ่งที่ทำให้พัฒนาการนาฏศิลป์ไทยส่วนหนึ่งหลังเสียกรุงศรีอยุธยาจางหายไป ก็เพราะว่าผู้มีความสามารถ ผู้เชี่ยวชาญในศิลปะแขนงต่าง ๆ ทั้งหลาย ถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลยเมื่อตอนเสียกรุง จากหลักฐานที่พบดังนี้ (พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์, 2554)

“ครั้งกรุงศรีอยุธยาเสีย ฝ่ายพม่าได้กวาดต้อนผู้คนจากกรุงศรีอยุธยาเป็นเชลยศึกไปยังกรุงรัตนประองวะ เชลยศึกที่กวาดต้อนมามีทั้งช่างฝีมือ **นางละคร** นักดนตรี ผู้ซึ่งต่อมาได้ช่วยทำนุบำรุงส่งเสริมศิลปะด้านต่าง ๆ ของผู้ชนะและเมื่อต้องมาอยู่ที่เมืองพม่านานเข้าบรรดาเชื้อพระวงศ์ของชาวสยามคงจะเกิดความเบื่อหน่ายกับชีวิตเมืองหลวงเป็นอย่างมาก จึงได้คิดตั้งคณะละครของตนขึ้น เกิดการเล่นโขนเรื่องรามเกียรติ์ขึ้นเป็นครั้งแรกในราชสำนักพม่า ผู้แสดงบางคนก็เป็นขุนนางตกยากจากสยามที่แต่งกายตามประเพณีและร่ายรำด้วยจังหวะเก่าแก่ของอยุธยา”

(สุเนตร ชุตินธรานนท์, 2542 อ้างถึงใน พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์, 2554)

โดยเชลยศึกบางส่วนเป็นนางละครในราชสำนัก ที่เป็นผู้ที่มีความสามารถและทักษะทางด้านนาฏศิลป์ ทำให้ส่งผลต่อแวดวงนาฏศิลป์ที่สูญเสียดำรงคนในด้านดีไปจำนวนหนึ่ง

1.4 นาฏศิลป์ไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

1.4.1 นาฏศิลป์ไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1

นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2325 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงขึ้นครองราชย์ นับเป็นการปฐมบทราชวงศ์จักรี และได้มีการสร้างพระนครใหม่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นราชธานี เนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชมีพระราชประสงค์จะทรงสถาปนากรุงเทพฯ ให้มีความเจริญรุ่งเรืองให้สมกับเป็นราชธานีเหมือนกับกรุงศรีอยุธยาสมัยรุ่งเรือง จึงเห็นว่าศิลปวัฒนธรรมด้านวรรณคดีเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญแขนงหนึ่งของชาติบ้านเมืองที่จะขาดไม่ได้ และเนื่องจากศิลปวัฒนธรรมด้านวรรณคดีเคยรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เป็นต้น โดยในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นมีการรบกับพม่า และได้เสียกรุงหลักฐานเก่า ๆ เช่น พงศาวดาร กฎหมาย วรรณคดี เป็นต้น และในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงไม่มีเวลามากที่จะฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของบ้านเมืองเท่าใดนัก จึงได้มีการมาริเริ่มฟื้นฟูอย่างจริงจังในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้เอง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดให้ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิต ทั้งพระสงฆ์และฆราวาส ช่วยกันรวบรวมเพื่อฟื้นฟูวรรณคดีของชาติ

ขึ้นใหม่ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547) และพระองค์เองก็ทรงพระปรีชาสามารถในการประพันธ์วรรณคดีด้วย ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าประวัติศาสตร์นั้นมีอิทธิพลอยู่ในวรรณคดีมีใช้น้อย โดยผลงานพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้แก่ นิราศท่าดินแดง บทละครเรื่องรามเกียรติ์ อุณรุท อิเหนา และดาหลัง นอกจากนี้ยังมีการโปรดให้อาลักษณ์ปรับปรุงจากของเก่าสำหรับอิหฺร่านราชธรรม (ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์, 2561) ประวัติศาสตร์นั้นมีอิทธิพลต่อวรรณคดีค่อนข้างมาก

ภาพประกอบ 4 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ที่มา: <https://lifestyle.campus-star.com/app/uploads/2016/04/11.jpg>

1.4.2 นาฏศิลป์ไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2

ในสมัยรัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เนื่องจากสภาพบ้านเมืองได้เข้าสู่ภาวะปกติสงบสุข จึงได้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ รวมทั้งพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรมอีกด้วย พระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยในศิลปวัฒนธรรมทุกแขนง และในส่วนของดนตรีนาฏศิลป์ก็ทรงพระราชนิพนธ์บทขับร้อง บทละคร และวรรณคดี ที่มีชื่อเสียงหลายเรื่อง เช่น อิเหนา รามเกียรติ์ ขุนช้างขุนแผน และบทละครนอกอีก 6 เรื่อง อาจเรียกได้ว่าเป็นยุคทองแห่ง

วรรณคดี มีวรรณคดีเกิดขึ้นมากมาย (มนตรี ตราโมท, 2538; พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์, 2554) และพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านซอสามสาย มีชื่อประจำพระองค์ชื่อ “ซอสายฟ้าฟาด” และทรงพระราชนิพนธ์บทเพลงที่สำคัญเพลงหนึ่ง ชื่อเพลง “บุหลันลอยเลื่อน” พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงแปรพระราชฐานมาประทับที่อัมพวาอยู่เสมอ ทรงคัดเลือกเอาสตรีชาวอัมพวาที่มีความรอบรู้ทางการละครและดนตรี เข้าไปอยู่ในราชสำนักหลายคน เช่น เจ้าจอมมารดาศิลา ซึ่งเป็นพระญาติของสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี มีความรอบรู้ด้านดนตรีเป็นอย่างดี สามารถบรรจเพลงสำหรับบทละครพระราชนิพนธ์

ภาพประกอบ 5 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ที่มา: <https://lifestyle.campus-star.com/app/uploads/2016/04/5.jpg>

1.4.3 นาฏศิลป์ไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3

ในสมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ยุคสมัยนี้ไทยได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศมากขึ้น โดยมีการเข้ามาของชาวตะวันตก พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชอัธยาศัยชื่นชมในตะวันตก แต่ทรงให้ความระมัดระวังกลุ่มคนตะวันตกและยังไม่ตอบรับหรือยกย่องวัฒนธรรมและวิทยาการตะวันตกในทันที (ณัฐชยา นัจจนาวากุล, 2555)

ในด้านของศิลปะนาฏกรรมนั้นพบว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไม่โปรดการละคร และยังโปรดให้เลิกละครหลวงเมื่อครั้งขึ้นเสวยราชย์ แต่กลับทำให้การละครมีผู้นิยมเล่นกันมากขึ้นอย่างแพร่หลายกว่าสมัยก่อน เพราะมีผู้คนที่นิยมในละครในลักษณะของสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีจำนวนค่อนข้างมาก แต่ไม่กล้าทำตามในสมัยนั้น และเมื่อเข้าสู่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว เมื่อละครหลวงดังกล่าวเลิกไป

แล้ว ผู้มีบรรดาศักดิ์จึงพากันหัดละครหลวงกันมากขึ้น ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงมิได้ห้ามปรามแต่อย่างใด เพราะละครเป็นการเล่นสำหรับบ้านเมืองมาช้านาน และยังพบว่าในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้เอง ละครชาตรีเป็นที่แพร่หลายอย่างมาก (มาตยา อิงคนารถ, ทวี ทองสว่าง และ วัฒนา รอดสำอาง, 2529)

ภาพประกอบ 6 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ที่มา: <https://lifestyle.campus-star.com/app/uploads/2016/04/5.jpg>

1.4.4 นาฏศิลป์ไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เป็นยุคสมัยที่นาฏศิลป์มีความเจริญมากยิ่งขึ้น โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้ยกเลิกพระราชกำหนดที่เคยมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาที่ว่าห้ามไม่ให้ผู้อื่นมีละครผู้หญิงผู้อื่นจะมีไม่ได้ นอกจากของหลวงเท่านั้นตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ได้โปรดยกเลิกโดยทรงอ้างว่ามีละครด้วยกันหลากหลายดี บ้านเมืองจะได้ครึกครื้น ครั้นโปรดเกล้าให้ยกเลิกพระราชกำหนดต่างคนก็ต่างหัดละครผู้หญิง ละครจึงกลายเป็นผู้หญิงมาก เพราะละครเมื่อสมัยก่อนนั้น ผู้ชายเล่นอย่างเดียว และเมื่อละครผู้หญิงเกิดขึ้น ผู้คนก็หาละครผู้หญิงมาดู เพราะการดูละครผู้ชายไม่สามารถสู้ละครผู้หญิงได้ จึงเป็นเหตุให้ละครผู้ชายค่อย ๆ ลดหายไป ในสมัยนี้ และด้วยเหตุนี้ พวกละครผู้ชายเลย

หันไปเล่นเครื่องดนตรีที่พาพาทย์กันมาก (มนตรี ตราโมท, 2533) ประเด็นนี้ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อกันระหว่างศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์และดนตรีที่มีอิทธิพลต่อกันในแต่ละปรากฏการณ์

ภาพประกอบ 7 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ที่มา: <https://lifestyle.campus-star.com/app/uploads/2016/04/4.jpg>

1.4.5 นาฏศิลป์ไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 5

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงสนพระทัยในวิทยาการแขนงต่าง ๆ มากมาย ทรงพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมาก ในด้านการดนตรี พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์บทละครและบทร้องเพลงไทยจำนวนมาก เช่น บทละครเรื่องเงาะป่า ลิลิตนิทราชาคริต กาพย์เห่เรือ เป็นต้น ในสมัยนี้เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงนิพนธ์เพลงตับสั้น ๆ ซึ่งเรียกว่า “ตาโบลวิวงต์” (Tableaux Vivants) เป็นการบรรเลงและขับร้องประกอบการแสดงภาพนิ่งโดยให้ผู้แสดงเป็นคนจริง สำหรับถวายแด่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ และเพื่อจัดให้พระอนุชาและพระราชวงศ์เล่น (อัศนีย์ เปลี้นศรี, 2555) อีกทั้งในรัชสมัยของพระองค์ยังมีการแสดงละครตึกดำบรรพ์ โดยสมเด็จพระ ๙ เจ้าฟ้ากรม

พระยานริศรานุวัดติวงศ์ และกรมพระยาดำรงราชานุภาพเป็นผู้ปรับจากแนวคิดของการแสดง
อุปรากรของชาวตะวันตก

ภาพประกอบ 8 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5

ที่มา: <https://lifestyle.campus-star.com/app/uploads/2016/04/5.jpg>

1.4.6 นาฏศิลป์ไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 6

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงส่งเสริมดนตรีและนาฏศิลป์อย่างมาก เกิดการสร้างศิลปินขึ้นทำให้เกิดแก๊งการดนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทย สร้างหน่วยงานราชการที่ส่งเสริมและทำหน้าที่เพื่อสร้างและพัฒนาดนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทย ข้าราชการได้รับทินนามและบรรดาศักดิ์จำนวนมาก จนกล่าวได้ว่ายุคสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าเป็นยุคทองของการดนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทย เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติอย่างเป็นทางการใน พ.ศ.2454 แล้ว พระองค์ทรงก่อกำเนิดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างมากมาย เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศกิติเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ มักจะประทับอยู่ร่วมกันกับสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ทั้งสองพระองค์มักตามเสด็จพระราชบิดาไปพร้อม ๆ กันเสมอ ทรงได้สัมผัสและรู้จักกับดนตรีโดยเฉพาะมโหรีหญิงในวังหลวงมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ได้ทอดพระเนตรการละเล่นสักวากลอนสดหน้าพระที่นั่ง ได้สดับ

การบรรเลงและขับร้อง รวมทั้งได้ทอดพระเนตรการละเล่นอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังทรงร่วมแต่งพระองค์ในการแสดงละครและการแต่งพระองค์ที่เรียกว่า “แฟนซีเดรส” (พูนพิศ อมาตยกุล, 2554)

ในสมัยนี้นับว่าเป็นยุคทองของนาฏศิลป์ไทย เนื่องจากนาฏศิลป์ไทยเป็นที่นิยมและมีการพัฒนาอย่างมาก เนื่องมาจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยในศิลปะทุกแขนง ทรงพระราชนิพนธ์บทละครมากมายทั้งละครร้อง ละครพูดแบบร้อยแก้ว และร้อยกรอง ทรงใช้เพลงไทยในการบรรเลงประกอบละคร และพระราชนิพนธ์พร้อมด้วยพระองค์เอง (ขุนวิจิตรมาตรา 2533: 353 อ้างถึงใน พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์ 2556: 49) บทละครที่พระราชนิพนธ์ขึ้น คือ ละครพูดแบบร้อยแก้ว ที่มีการร้องส่งปีพาทย์ตามแบบละครแต่เดิม ทรงบรรจุเพลงด้วยพระองค์เองบ้าง หรือทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) เจ้ากรมพิณพาทย์หลวงเป็นผู้บรรจุเพลงประกอบละครด้วย นอกจากนี้ยังพระราชนิพนธ์ละครพูดแบบร้อยแก้วและละครพูดแบบร้อยกรองด้วย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้ง “กรมศิลปากร” ในวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2454 โดยให้กรมมหรสพรับผิดชอบหน้าที่ด้านดนตรีนาฏศิลป์ และโปรดเกล้าฯ ให้โอนกรมโขนและปีพาทย์มหาดเล็กในรัชกาลที่ 5 ซึ่งอยู่ในกำกับดูแลของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ไปอยู่ในความดูแลของกรมมหรสพ โดยมีพระยาวิสุกรรมศิลป์ประสิทธิ์ (น้อย ศิลป์) เป็นผู้ควบคุม ต่อมาวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2456 โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยารามราชพ (ม.ล.เพ็ญ พงษ์บุญ พ.ศ.2433-2510) เป็นผู้บัญชาการกรมมหรสพ และให้พระยาอนิรุทธเทวา (ม.ล.ฟื้น พงษ์บุญ พ.ศ.2436-2494) เป็นผู้บัญชาการคนต่อมาจากสิ้นรัชกาล กรมมหรสพเป็นศูนย์กลางด้านศิลปวัฒนธรรม มีการก่อตั้งกองเครื่องสายฝรั่งหลวง ซึ่งอยู่ภายใต้กรมมหรสพเพื่อส่งเสริมดนตรีตะวันตกควบคุมไปกับดนตรีไทย มีกรมขึ้นกับกรมมหรสพหลายกรม ได้แก่ กรมบัญชาการ กรมโขนหลวง กรมพิณพาทย์หลวง กองเครื่องสายฝรั่งหลวงและกองช่างมหาดเล็ก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงชุบเลี้ยงนักดนตรีไทยและนาฏศิลป์ให้ได้เพิ่มพูนความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะทักษะ ฝีมือลายมือ ทรงพระราชทานนามสกุล ยศถาวรศักดิ์ให้แก่ผู้ที่มีความรู้ความสามารถและคู่ควรกับการได้รับตำแหน่งโดยพระราชทานบรรดาศักดิ์และราชทินนามให้แก่ข้าราชการละครนาฏศิลป์ ดังรายนามต่อไปนี้ (อ่านเรียงจากซ้ายไปขวา)

ระบำภาษา

นักกานฤกษ์

พำนักนัจนิกร

สุนทรเทพระบำ

นักกรวมขยัน

ดีกตำบรพประจง

ดำรงวิธีร่ำ	ภรตกรรมโกศล	ร่ำถวายกร
พื่อนถูกแบบ	แยบเยี่ยงคง	ยงเยี่ยงครู
ชูกรเชิด	เชิดกรประจง	ทรงนำจวีธี
ศรีน้ำจวิสัย	วิไลวงวาด	วิลาศวงงาม
รามพรตศาสตร์	ราชภรตเสน	เจนพรตกิจ
จิตรพรตการ	ชาญร่ำเฉลียว	เชี่ยวชาญฉลาด
วาดพิศวง	วงฉายเชิด	เลิศระบำพรค
ลักษณะระบำบรรพ์	ประหาสบดี	ราชนนทิกการ
สำราญสมติมุข	สนุกชวนเริง	บรรเทิงชวนหัว
ช่วยสำเร็จสรวล	ชวนสำเร็จสรวล	สมานประหาสกิจ
สมิตประหาสกร	พจนาเสนาะ	ไพเราะพจมาน
ขานฉันทวากย์	พากษ์ฉันทวจน์	ชัดเจรจา
อารักษณ์ฎกาภรณ์	อาทรณ์ฎภูษิต	พิจิตรณ์ฎภูษา
บริรักษณ์ฎกาการ	บริบาลนาฏศาลา	ครูร่ำโคม
ระบำภาษา	ประทีปร่ำรา	ประภาร่ำราย

กล่าวได้ว่าเป็นยุคสมัยที่นาฏศิลป์ไทยมีความรุ่งเรืองและได้รับการอุปถัมภ์ดูแล เริ่มมีการจัดวางระบบการบริหารหน่วยงานที่กำกับดูแลบุคลากรและองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์

ภาพประกอบ 9 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6

ที่มา: <https://lifestyle.campus-star.com/app/uploads/2016/04/6.jpg>

1.4.7 นาฏศิลป์ไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 7

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2434-2484) พระองค์ทรงสนพระทัยในการดนตรี อีกทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ปรับปรุงกรมมหรสพขึ้นใหม่ จากเดิมที่ได้ยุบลงเนื่องจากประเทศชาติประสบภาวะคลาดแคลน โดยโปรดฯ ให้เจ้าพระยาวรวงษ์ เป็นเจ้ากรมมหรสพ และเรียกตัวพระยานัฏกานูรักษ์ (ทองดี สุวรรณภาวต) พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร) กลับเข้ารับราชการ และเรียกหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เข้ารับราชการด้วย จึงได้มีการฟื้นฟูการดนตรีและนาฏศิลป์ขึ้นในกรมมหรสพ เช่น ละครดึกดำบรรพ์ ปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ นอกจากนี้ละครร้องได้กลับมามีบทบาทอีกครั้ง เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2470 โดยมีการพัฒนาขึ้นเป็นละครเพลง ใช้เครื่องดนตรีไทยผสมกับเครื่องดนตรีสากลบรรเลง ประกอบการขับร้องที่มีลักษณะแบบเนื้อเต็มคือไม่มีการเอื้อนแบบไทยเดิม เพลงที่ใช้ร้องประกอบละครมีทำนองแบบเพลงทั่วไป ดัดแปลงเพลงร้องโดยนำเพลงอัตราจังหวะ 2 ชั้น ของเดิม มาร้อง โดยไม่มีการเอื้อน รวมทั้งปรับปรุงการละครให้เจริญก้าวหน้าทันสมัยทั้งในด้านบทเพลง เครื่องดนตรีและวงดนตรี ผู้แสดงละครร้องส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงทั้งหมด ใช้วงดนตรีสากลหรือวงดนตรีไทย โดยมีรูปแบบง่าย ๆ ดังที่ สุดจิตต์ ดุริยประณีต กล่าวไว้ว่า

“ลักษณะของละครร้องสมัยรัชกาลที่ 7 มิใช่จะเป็นการแสดงที่ดูหรูหราเหมือนละครของหลวง อย่างวิกละครร้องแถวตลาดบางลำพูนั้น ตั้งโรงละครแบบเรียบง่ายเอาสังกะสีมากันให้พอบังตาได้ มีม้านั่งเป็นไม้ยกพื้นเรียบง่าย ส่วนเวทีก็เป็นไม้ยกพื้นตบแต่งด้วยฉากธรรมดา ตัวละครก็แต่งกายเรียบง่าย วงดนตรีก็มีไม่มากชิ้นเท่าไร ส่วนใหญ่ใช้วงเครื่องสาย ปี่พาทย์ไม้นวมบ้าง อาจมีเปียโนหรือไวโอลินเข้ามาประสมบ้าง ทูนของคณะละครร้องมีไม่มาก ต้องดูว่าเล่นเรื่องนี้แล้วมีคนซื้อตั๋วเข้าไปดูมากพอมีก่าไร ก็เพิ่มรอบแสดง ส่วนค่าตัวไม่แพงมาก เพราะเขาเล่นเพื่อให้ชาวบ้านดูกัน”

(สุดจิตต์ ดุริยประณีต, 2549 อ้างถึงใน พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์, 2556)

ภาพประกอบ 10 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7

ที่มา: <https://lifestyle.campus-star.com/app/uploads/2016/04/7.jpg>

1.4.8 นาฏศิลป์ไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 8

สมัยรัชกาลที่ 8 เป็นยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอย่างสมบูรณ์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อดนตรีนาฏศิลป์ไทยอย่างมาก เนื่องจากผู้นำประเทศในสมัยนั้น คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีแนวคิดในการเปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ความทันสมัย รัฐมีนโยบายให้ชาวบ้านมีวัฒนธรรมมาตรฐาน โดยการปรับปรุงการเล่นรำไท่น ของชาวบ้านซึ่งแพร่หลายไปทุกท้องถิ่น ให้เป็นรำวงมาตรฐาน (สุชาติ แสงทอง, 2549) ซึ่งเกรงว่าชาวต่างชาติที่ได้พบเห็นจะเข้าใจว่าศิลปะการฟ้อนรำของไทยมิได้ประณีตงดงาม มิได้แสดงออกว่าเป็นชาติที่มีวัฒนธรรม ท่านจึงได้ให้มีการพัฒนาการรำไท่นขึ้นอย่างมีแบบแผน โดยเจมีนมานิตยน์เรศ (เฉลิม เศวตนันท์) หัวหน้ากองสังคีตกรรมศิลปากรได้ประพันธ์แต่งคำร้องขึ้นในนามกรรมศิลปากรไว้ 4 เพลง คือ เพลงงามแสงเดือน ชาวไทย รำขิมารำ คั่นเดือนหงาย ท่านผู้หญิงละเอียดพิบูลสงคราม ได้ประพันธ์คำร้องไว้ 6 เพลง คือ ดวงจันทร์วันเพ็ญ ดอกไม้ของชาติ หญิงไทยใจงาม ดวงจันทร์ขวัญฟ้า ยอดชายใจหาญ และบุษยานักรบ ส่วนทำนองเพลงอาจารย์มนตรี ตราโมท ผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยกรรมศิลปากรได้แต่งทำนอง

ไว้ 6 เพลง คือ งามแสงเดือน ชาวไทย รำซิมารำ คั่นเดือนหงาย ดวงจันทร์วันเพ็ญ ดอกไม้ของชาติ และครูเอื้อ สุนทรสนาน หัวหน้าวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ได้แต่งทำนองไว้ 4 เพลง คือ หญิงไทย ใจงาม ดวงจันทร์ขวัญฟ้า ยอดชายใจหาญ และบุษานักรบ

ภาพประกอบ 11 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 8

ที่มา: <https://lifestyle.campus-star.com/app/uploads/2016/04/8.jpg>

1.4.9 นาฏศิลป์ไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 9 - ปัจจุบัน

ในยุคสมัยนี้พระมหากษัตริย์ทรงทำนุบำรุงและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ก็ให้ความสำคัญกับการดนตรีและนาฏศิลป์ไทย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ นายรงภักดี ประกอบพิธีต่อทำรำหน้าพาทย์องค์พระพิราพ ให้แก่ศิลปินกรมศิลปากร 4 ท่าน คือ นายอร่าม อินทรนัญ นายยอดแสง ภักดีเทวา นายหยัด ช้างทอง และนายอาคม สายาคม พิธีนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้น ณ โรงละครอน พระที่นั่งอัมพรสถาน เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 24 มกราคม พ.ศ.2506 โดยได้บันทึกทำรำเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพนี้ไว้เป็นภาพยนตร์เสียงด้วย และในคราวที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีครอบประธาณประกอบพิธีไหว้ครูโขน ละคร พ.ศ.2527 กรมศิลปากรเห็นว่าสมควรให้มีการต่อทำรำเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ และรับพระราชทานครอบเสียพร้อมกัน เนื่องจากศิลปินผู้รับมอบจากนายรงภักดีเมื่อ พ.ศ.2506 นั้น ถึงแก่กรรมไป 3 ท่าน เหลือแต่ นายหยัด ช้างทอง ประกอบกับ นายรงภักดี ก็มีอายุถึง 87 ปีแล้ว กรมศิลปากรจึงได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา จึงทรงได้พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพิธีต่อทำรำเพลงหน้าพาทย์สะเพียรชัย, 2542) และสมเด็จพระ

พระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง มีพระราชดำริให้จัดสร้างเครื่องแต่งกายโขนและละครขึ้นใหม่ตามโบราณราชประเพณี พร้อมจัดการแสดงโขนพระราชทานเป็นครั้งแรก เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานการแสดงโขน ซึ่งเป็นมรดกสำคัญของชาติไทยมิให้สูญหายไปตามกาลเวลา ทำให้การแสดงโขนได้รับความนิยมอีกครั้งผ่านรูปแบบการแสดงที่ผสมผสานด้วยเทคโนโลยีในสมัยปัจจุบัน ในช่วงที่ผ่านมาได้ทำการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ไปแล้วหลายตอน อาทิ ชุดนางลอย, ชุดศึกมัยราพณ์, ชุดจองถนน, ชุดศึกกুমภกรรณ ตอนโมกษศักดิ์, ชุดศึกอินทรชิต ตอนนาคบาศ และตอนพรมมาศ โดยทำการคัดเลือกนักแสดงเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้มีโอกาสในการแสดงโขนต่อหน้าพระพักตร์และเป็นขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในสายนาฏศิลป์อย่างมาก

ภาพประกอบ 12 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 และพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10

ที่มา: http://lexnoy.blogspot.com/2016/12/10_15.html

จากข้อมูลด้านประวัติศาสตร์นาฏศิลป์ไทยที่ผู้วิจัยได้ศึกษา รวบรวม และเรียบเรียงไว้ดังข้างต้น จะเห็นได้ว่า นาฏศิลป์ไทยมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงศักยภาพทางความคิดของคนไทยที่มีแนวคิดในการอนุรักษ์ สร้างสรรค์ และประยุกต์ นาฏศิลป์ไทยให้เข้ากับบริบทของสังคมไทยในยุคสมัยนั้น ๆ ทั้งนี้การถ่ายทอดด้านนาฏศิลป์ไทยเป็นกระบวนการสำคัญในการรักษาองค์ความรู้ไว้ซึ่งเป็นการส่งต่อระหว่างผู้สอนให้กับผู้เรียน กระบวนการนี้เรียกว่า “การศึกษา” ในฐานะที่ผู้วิจัยศึกษาวิจัยในมิติของนาฏศิลป์ศึกษาโดยตรงจึงตระหนักและเห็นภาพของศาสตร์ด้านการศึกษาคู่ขนานมากับการศึกษาข้อมูลใน

เชิงประวัติศาสตร์นาฏศิลป์ผู้วิจัยเห็นว่านาฏศิลป์ไทยเติบโตและรุ่งเรืองด้วยผ่านกระบวนการศึกษามาทั้งสิ้น มีทั้งผู้ถ่ายทอด ละผู้รับการถ่ายทอด แม้ว่าในช่วงแรกนั้นจะยังไม่เป็นระบบหรือแบบแผนเสียทีเดียวแต่อาจกล่าวได้ว่านาฏศิลป์ไทยและการศึกษานาฏศิลป์นั้นได้เติบโตคู่ขนานกันมาโดยตลอด ตลอดการศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ด้านการศึกษาและสรุปไว้พอสังเขปเพื่อให้ทราบถึงที่มาที่ไปของภาพรวมด้านนาฏศิลป์ไทยศึกษา ดังนี้

1.5 การศึกษานาฏศิลป์ไทย

จากการสืบค้นข้อมูลด้านการศึกษานาฏศิลป์ไทยพบว่า ในยุคสมัยก่อนนับแต่กรุงสุโขทัยจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นการเรียนการสอนนาฏศิลป์อยู่ในราชสำนัก วัด และบ้าน หรือที่เราเรียกระบบการศึกษานี้ว่า ระบบการสอนแบบบ้าน วัด วัง (พูนพิศ อมาตยกุล, 2554) ผู้สอน คือ ข้าราชการบริวาร หรือผู้มีความสามารถที่ได้รับการยอมรับจากฝ่ายในให้เป็นผู้ถ่ายทอดวิชา แต่อาจไม่ได้อยู่ในรูปแบบการของสถานະครูเสียทีเดียว เพียงแต่เป็นผู้นำในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ และเป็นผู้เก็บรักษาอนุรักษ์ไว้จากรุ่นสู่รุ่น วิธีการถ่ายทอดและการดำรงรักษาดนตรีอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น แบบ “มุขปาฐะ” (Oral culture) ซึ่งเป็นรูปแบบการถ่ายทอดทั้งดนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทยที่ยึดถือใช้สำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้มาจนถึงปัจจุบัน (พิชิตชัยเสรี, 2561) การถ่ายทอดเกิดขึ้นคู่ขนานทั้งระดับราชสำนักและชุมชนของชาวบ้านแบ่งตามประเภทของการแสดง เนื่องจากนาฏศิลป์เป็นส่วนสำคัญในวิถีชีวิตของผู้คนในสมัยนั้น มีบทบาทในการสนองด้านความบันเทิงไปจนถึงเป็นหนึ่งในการประกอบพิธีกรรม สถาบันพระมหากษัตริย์ให้การอุปถัมภ์และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทยมาทุกยุค ในช่วงแรกของการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ ถือได้ว่าเป็นช่วงก่อร่างสร้างเมือง รวมไปถึงในเรื่องของการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมอีกด้วย นาฏศิลป์ไทยเริ่มเป็นที่แพร่หลาย และนิยมมากขึ้นทั้งในราชสำนักและสามัญชน เริ่มมีกิจกรรมที่ให้นาฏศิลป์ไทยได้มีบทบาทมากขึ้น นอกจากพระราชพิธีและพิธีกรรมที่ทำกันมาแต่ในอดีต เริ่มมีความหลากหลายด้านสำนักของนาฏศิลป์จากการกระจายองค์ความรู้และอุปถัมภ์คณะละครยี่งวังต่าง ๆ ผู้มีฝีมือและเป็นที่ยอมรับต้องพระราชหฤทัยจะได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ตามความสามารถ ผู้เรียนมีทั้งบุคคลที่มียศอยู่ในราชสำนักตั้งแต่ระดับเจ้านาย ขุนนาง ข้าราชการบริวาร และชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ (พูนพิศ อมาตยกุล, 2554) ในช่วงแรกยังไม่มีการกำหนดเนื้อหาหรือเรียบเรียงบทเรียนอย่างชัดเจน การเรียนการสอนยังคงเป็นไปตามแบบโบราณ ภายหลังมีการศึกษาอย่างเป็นระบบ จึงเริ่มมีการวางหลักสูตรการเรียนการสอนตามความเหมาะสมเป็นลำดับขั้น

อนึ่ง การเปลี่ยนแปลงการปกครองส่งผลกระทบต่อวงการดนตรีและนาฏศิลป์ไทยอย่างมาก ทั้งในมิติของวิถีชีวิตนักร้อง และในมิติของนาฏศิลป์ศึกษา รัฐบาลได้มองเห็นถึงความสำคัญของวิชานาฏศิลป์ในฐานะเป็นงานศิลปวัฒนธรรมของชาติอันเป็นหน้าเป็นตาของประเทศ มีการตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ขึ้น ซึ่งปัจจุบัน คือวิทยาลัยนาฏศิลป์ เมื่อระบบอุปถัมภ์นักดนตรีในวังได้สิ้นสุดลง มีการโอนย้ายครูนาฏศิลป์จากระบบวังมาสังกัดกรมศิลปากร บุคลากรทางด้านนาฏศิลป์อยู่ในระบบราชการมากขึ้น ครูจากโรงเรียนพรานหลวงแต่เดิมได้เข้ามาสอนที่โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ เมื่อมีการตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์มีผู้สนใจสมัครเข้าศึกษาจำนวนมาก ผู้เรียนมีวัตถุประสงค์ในการเรียนนาฏศิลป์เพื่อนำความรู้ทักษะไปประกอบเป็นอาชีพซึ่งผู้เรียนจะได้รับการเรียนทั้งวิชานาฏศิลป์ไทยอันเป็นวิชาเอกควบคู่ไปกับวิชาสามัญเพื่อให้มีความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและยุคสมัย เริ่มมีการเจริญเติบโตของนาฏศิลป์ไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษาซึ่งมีกระบวนการคัดกรองผู้เรียนผ่านระบบการวัดประเมินที่มีข้อพิจารณาตามแต่ละสถาบันได้กำหนดไว้

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นถึงวิวัฒนาการโดยคร่าวในมิติของนาฏศิลป์ศึกษาที่มีความต่อเนื่องซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพทางความคิดของคนไทยที่มีแนวคิดในการอนุรักษ์สร้างสรรค์ และประยุกต์ นาฏศิลป์ไทยให้เข้ากับบริบทของสังคมไทยในยุคสมัยนั้น ๆ ซึ่งผ่านกระบวนการศึกษามาทั้งสิ้น ในตอนที่ 2 ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ศึกษาของประเทศไทยซึ่งมุ่งเน้นประเด็นองค์ประกอบทางการศึกษาและหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาเพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของนาฏศิลป์และการศึกษาที่มีความเชื่อมโยงกันและเป็นฐานแนวคิดในการศึกษาต่อยอดของผู้วิจัยในครั้งนี้ด้วย

ตอนที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ศึกษา

จากข้อมูลประวัตินาฏศิลป์ไทยศึกษาในตอนต้นที่ 1 จะเห็นว่าการรักษาองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์ไทยโดยผ่านกระบวนการศึกษาดังกล่าวล้วนประกอบไปด้วยผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา การเรียนการสอน ทั้งสิ้นอันเป็นองค์ประกอบทางการศึกษาซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอ ดังต่อไปนี้

2.1 องค์ประกอบทางการศึกษา

ณรุทธ์ สุทนต์ (2555) ได้เสนอองค์ประกอบทางการศึกษาโดยมีทฤษฎีของอิลทซาเบธ สไตเนอร์ (Steiner, 1988) นักการศึกษาชาวอเมริกันเป็นฐานในการนำเสนอ ได้แก่

- 1) ครูหรือผู้สอน (Teacher) เป็นผู้แนะนำการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน
- 2) นักเรียนหรือผู้เรียน (Student) เป็นผู้ที่ได้รับคำแนะนำ การเรียนรู้จาก

ครูผู้สอน

3) สารเนื้อหา (Content) เป็นโครงสร้างหรือองค์ประกอบในการเรียนรู้ที่ถูกสร้างขึ้นโดยครูเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน

4) การเรียนการสอน บริบทหรือสถานการณ์การเรียนรู้ (Context or Position for learning) เป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนรู้

ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 4 (T S C X) ล้วนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการเรียนรู้ทางการศึกษาในทุกศาสตร์มาทุกยุคสมัยรวมถึงนาฏศิลป์ไทยเช่นกันที่ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ผู้สอน (T) และ ผู้เรียน (S) คือ ข้าราชการบริวาร คนในราชสำนัก และชาวบ้าน ส่วนด้านเนื้อหา (C) นั้นเป็นตามบริบททางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการแสดงฝ่ายใน/พิธีกรรมของทางราชสำนัก หรือการเล่นของชาวบ้านก็ตาม โดยท่วงทำรำนั้นเปรียบเสมือนเนื้อหาที่มีตั้งแต่การรำยาในเพลงชั้นพื้นฐานไปจนถึงชั้นสูง ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้ผู้สอนล้วนต้องทำการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือจัดการเรียนการสอน (X) ให้กับผู้เรียนเพื่อดำรงไว้ซึ่งองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์ต่อไป

นอกจากความสำคัญขององค์ประกอบทางการศึกษาที่จะทำให้เห็นภาพรวมในการขับเคลื่อน ส่งต่อองค์ความรู้ตั้งแต่สมัยอดีตจวบจนปัจจุบัน ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำข้อมูลด้านองค์ประกอบทางการศึกษาเป็นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลอนาคตภาพของนาฏศิลป์ไทยศึกษาที่จะอนุমানภาพของผู้สอน ผู้เรียน สารเนื้อหา และบริบทของนาฏศิลป์ไทยในอนาคตอีก 10 ปีข้างหน้าเพื่อเป็นฐานข้อมูลและนำเสนอเป็นแนวทางการการรับมือกับอนาคตเพื่อจัดการศึกษานาฏศิลป์ต่อไปได้อย่างต่อเนื่องและตรงต่อความต้องการของสังคมและประเทศต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่าหัวใจหลักของการจัดการศึกษา คือ “หลักสูตร” เนื่องจากเป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา สำหรับการขยายความในด้านข้อมูลหลักสูตรผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดด้านหลักสูตรดังนี้

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร

หลักสูตร (Curriculum) เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียน มีสมรรถนะ มีทักษะในการดำรงชีวิตที่จะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและพัฒนาสังคมได้อย่างมีคุณภาพ กล่าวได้ว่า หลักสูตรเป็นหัวใจหลักของการจัดการศึกษาในทุกระดับการศึกษา แนวคิดในการออกแบบหลักสูตรที่เป็นที่ยอมรับในวงการการศึกษาและนักการศึกษาได้มีการนำมาปรับใช้อย่างแพร่หลายคือการออกแบบหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์ (Marsh, 2009) โดยการออกแบบหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์นั้น ได้เน้นการตอบคำถามอันเป็นพื้นฐาน 4 ประการ คือ

- 1) มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่สถาบันการศึกษาต้องกำหนดให้ผู้เรียน
- 2) มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่สถาบันควรจัดขึ้นเพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
- 3) จัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรจึงทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ
- 4) ในการตัดสินใจว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่นั้นมีการประเมินผลอย่างไร

คำถามเหล่านี้ล้วนถูกใช้เป็นฐานในการตั้งต้นเพื่อการออกแบบหลักสูตร ซึ่งต่อมาได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้นำแนวคิดของไทเลอร์มาเป็นฐานและประยุกต์ใช้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของช่วงยุคเวลาและประเทศนั้นๆ เช่น ทาบา (Taba, 1962) มีการกำหนดขั้นตอนการออกแบบหลักสูตรตามหลักของไทเลอร์ทั้ง 4 ประการที่กล่าวมาข้างต้น แต่เพิ่มเหตุผลของความต้องการและให้ความสำคัญกับความเป็นอุปนัยเข้าไป กู๊ดแลท และริชเตอร์ (Goodlad & Richter's, 1966) (Marsh, 2009) รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1949) ถือเป็นต้นแบบของการพัฒนาหลักสูตร ไทเลอร์ให้คำแนะนำว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรทำได้ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ประกอบด้วย ข้อมูลผู้เรียน ข้อมูลสังคมแวดล้อมที่โรงเรียนตั้งอยู่ และข้อมูลเนื้อหาสาระวิชาจากสามแหล่งนี้มาวิเคราะห์เชื่อมโยงเพื่อช่วยให้มั่นใจในข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา การเชื่อมโยงข้อมูลเป็นการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำข้อมูลไปกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร (ฉบับร่าง) ต่อจากนั้นจึงกลั่นกรองด้วยปรัชญาการศึกษาของสถานศึกษาและจิตวิทยาการเรียนรู้ นักการศึกษาจะต้องจัดการศึกษาที่มุ่งให้ความสำคัญกับสังคม ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือที่มุ่งปรับปรุงและพัฒนาสังคม อีกทั้งให้ความสำคัญในการใช้จิตวิทยาในฐานะทฤษฎีการเรียนรู้ ซึ่งช่วยในการกำหนดกรอบโครงสร้างของกระบวนการเรียนรู้อีกด้วย ไทเลอร์ได้กล่าวถึงความสำคัญของการกลั่นกรองด้วยจิตวิทยา ดังนี้

1. ช่วยให้เราเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นที่แตกต่างกันและสามารถคาดหวังผลจากกระบวนการเรียนรู้หรือไม่ก็ได้
 2. ทำให้เรามีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในจุดหมายที่เป็นไปได้ในระยะเวลาที่ยาวนานหรือความเป็นไปได้ที่จะบรรลุผลในแต่ละช่วงอายุ
 3. ช่วยให้ความคิดบางอย่างเกี่ยวกับระยะเวลาที่ต้องการให้บรรลุตามจุดประสงค์และช่วงอายุซึ่งเป็นความพยายามสูงสุดที่จะเกิดผลดังความตั้งใจ
- เมื่อผ่านการกลั่นกรองแล้ว ไทเลอร์ให้คำแนะนำการวางแผนหลักสูตร 3 ประเด็น คือ การเลือกประสบการณ์เรียนรู้ การจัดระบบโครงสร้างประสบการณ์เรียนรู้ และการประเมินผล

การเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนต้องจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้
สารสนเทศที่ต้องการ พัฒนาเจตคติเชิงสังคมและพัฒนาความสนใจของผู้เรียน

อย่างไรก็ตามในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีหลักสูตรของ สกิลเบค
(Skilbeck, 1976) เนื่องจากเป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากไทเลอร์ และยังสามารถเพิ่มเติมในมิติ
การศึกษาบริบท วัฒนธรรมของสถาบันการศึกษา และให้ความสำคัญกับสถานการณ์ที่เป็นไป ณ
ขณะนั้น เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ ความต้องการของผู้เรียนในวัฒนธรรมนั้นๆ ก่อนที่จะทำการ
ออกแบบหลักสูตร เมื่อเข้าใจสภาพวัฒนธรรมสถานการณ์ของสถาบันนั้นๆ แล้วจึงนำมาปรับใช้กับ
การออกแบบหลักสูตรเพื่อให้ตรงต่อความต้องการของผู้เรียน สถาบันและสถานการณ์ใน
วัฒนธรรมนั้นๆ (Marsh, 2009) ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์และขอบเขตในการศึกษาของผู้วิจัยที่ผู้วิจัย
จะทำการศึกษาข้อมูลหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาระดับอุดมศึกษา ทั้งกลุ่มในเครือข่ายที่ประชุมอธิการบดี
แห่งประเทศไทย (ทปอ.) กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.)
และกลุ่มสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) ทั้งนี้ขั้นตอนในการออกแบบหลักสูตรยังคงดำเนิน
ขั้นตอนการออกแบบหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์ที่มี 4 ขั้นตอน แต่ได้เพิ่มประเด็นของ
การศึกษาบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ เป็นขั้นตอนแรก จึงมีทั้งหมด 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ศึกษาบริบทของสถาบันการศึกษา วัฒนธรรมองค์กร เพื่อพิจารณา
กำหนดจุดมุ่งหมายได้ตรงตามธรรมชาติของสถาบันศึกษานั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ศึกษาข้อมูลต่างๆเพื่อนำมา
กำหนดจุดมุ่งหมาย เช่น สังคม ผู้เรียน รวมถึงข้อเสนอแนะของนักวิชาการ

ขั้นที่ 3 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายตาม
วัตถุประสงค์ ต้องกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียน และจะจัดประสบการณ์ในการเรียน
อย่างไรบ้างเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ พิจารณาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
โดยคำนึงถึงเนื้อหาและเวลา

ขั้นที่ 5 การประเมินผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายในการจัดหลักสูตร ทำให้รู้ว่าใน
การสร้างหลักสูตรและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนนั้นได้บรรลุตามวัตถุประสงค์มาก
น้อยเพียงใด

สรุปได้ว่า แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร คือการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ ของหลักสูตร การคัดเลือกเนื้อหาสาระและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลการใช้หลักสูตร และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าหลักสูตรมีความสำคัญอย่างมากต่อการจัดการศึกษา เปรียบได้ดั่งเข็มทิศที่นำทางให้ผู้สอนจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีกรอบทิศทาง การออกแบบหลักสูตรควรสอดคล้องต่อความต้องการของประเทศ สังคม และผู้เรียน ดังนั้นผู้ที่เป็นผู้ออกแบบหลักสูตรควรมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทั้งทางด้านการศึกษาและศาสตร์แขนงวิชานั้น ๆ จึงจะสามารถกำหนดหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ อนึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งจากการเก็บข้อมูลพบรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไป

2.3 หลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลในประเด็นการเปิดหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการสืบค้นโดยเริ่มจากการแบ่งกลุ่มมหาวิทยาลัยออกเป็น 4 สังกัด ได้แก่

- 1) สถาบันอุดมศึกษาในสมาชิกที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.)
- 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏ
- 3) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
- 4) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

โดยสถาบันอุดมศึกษาในแต่ละสังกัดล้วนมีอัตลักษณ์ พันธกิจเฉพาะตน จากการศึกษาพบว่ามหาวิทยาลัยในแต่ละสังกัดมีการเปิดหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา (ระดับปริญญาตรี) ดังนี้

สถาบันอุดมศึกษาในสมาชิกที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.)
จำนวนทั้งสิ้น 34 แห่ง ดังนี้

ที่	มหาวิทยาลัย	มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา
1	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	-
2	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	-
3	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	-
4	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ	-
5	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	-
6	มหาวิทยาลัยบูรพา	-
7	มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย	-
8	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	-
9	มหาวิทยาลัยมหิดล	-
10	มหาวิทยาลัยรามคำแหง	-
11	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	✓
12	มหาวิทยาลัยศิลปากร	-
13	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	-
14	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	-
15	ราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์	-
16	สถาบันดนตรีกัลยานิวัฒนา	-
17	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	-
18	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	-
19	มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช	-
20	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	-
21	มหาวิทยาลัยแม่โจ้	-
22	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง	-
23	มหาวิทยาลัยนเรศวร	-
24	มหาวิทยาลัยพะเยา	-
25	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	-

ที่	มหาวิทยาลัย	มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา
26	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์	-
27	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	-
28	มหาวิทยาลัยนครพนม	-
29	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	-
30	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	-
31	มหาวิทยาลัยทักษิณ	-
32	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์	-
33	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	-
34	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	-

จากข้อมูลในตารางจะเห็นได้ว่าสถาบันอุดมศึกษาในสมาชิกที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) ในจำนวนทั้งสิ้น 34 แห่ง มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาเพียงแห่งเดียวคือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวนทั้งสิ้น 40 แห่ง ดังนี้

ที่	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา
1	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	✓
2	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	-
3	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง	-
4	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์	✓
5	มหาวิทยาลัยราชภัฏพินุลสงคราม	-
6	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร	-
7	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์	-
8	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์	-
9	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา	-
10	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี	-
11	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์	-
12	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี	-
13	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์	-
14	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี	✓
15	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี	-
16	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม	-
17	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง	-
18	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	-
19	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	-
20	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม	-
21	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	✓
22	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี	✓
23	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	✓
24	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี	✓
25	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม	-
26	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	✓

ที่	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา
27	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร	-
28	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	✓
29	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	✓
30	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	✓
31	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	-
32	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์	-
33	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ	-
34	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด	-
35	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ	-
36	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	-
37	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	✓
38	มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต	-
39	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา	-
40	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา	-

ที่มา: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

<http://research.sru.ac.th/ru40/> วันที่สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2565

จากข้อมูลในตารางจะเห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏ ในจำนวนทั้งสิ้น 40 แห่ง มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา 12 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวนทั้งสิ้น 12 แห่ง ดังนี้

ที่	สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา
1	วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	✓
2	คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	✓
3	วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	✓
4	วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	✓
5	วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	✓
6	วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	✓
7	วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	✓
8	วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	✓
9	วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	✓
10	วิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	✓
11	วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	✓
12	วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	✓
13	วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	✓

สำหรับสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์นั้นเป็นสถาบันเฉพาะทางที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถทักษะทางด้านศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์โดยตรง ดังนั้นจึงมีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในทุกสถาบันทั่วประเทศทั้ง 13 แห่ง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล จำนวนทั้งสิ้น 9 แห่ง ดังนี้

ที่	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล	มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา
1	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี	✓
2	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ	-
3	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก	-
4	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร	-
5	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์	-
6	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา	-
7	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย	-
8	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ	-
9	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน	-

จากข้อมูลในตารางจะเห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ในจำนวนทั้งสิ้น 9 แห่ง มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาเพียงแห่งเดียว คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ผู้วิจัยได้สรุปเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาที่มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาและจัดแบ่งตามประเภท/กลุ่มสถาบัน ดังนี้

ตาราง 2 หลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย

ประเภท	มหาวิทยาลัย	กลุ่มสถาบัน
ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) (1 จากจำนวนทั้งสิ้น 34 แห่ง)	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือ ชุมชนอื่น

ตาราง 2 (ต่อ)

ประเภท	มหาวิทยาลัย	กลุ่มสถาบัน
มหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) (12 จากจำนวนทั้งสิ้น 40 แห่ง)	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	พัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือ ชุมชนอื่น
	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	
	มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช	
	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคล (มทร.) (1 จากจำนวนทั้งสิ้น 9 แห่ง)	

ตาราง 2 (ต่อ)

ประเภท	มหาวิทยาลัย	กลุ่มสถาบัน
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) จำนวน 13 แห่ง	วิทยาลัยนาฏศิลป์	ผลิตและพัฒนาบุคลากร
	คณะศิลปศึกษา	วิชาชีพและสาขาจำเพาะ
	วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี	
	วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง	
	วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี	
	วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี	
	วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย	
	วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่	
	วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด	
	วิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์	
	วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา	
	วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง	
วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช		

จากข้อมูลในตารางข้างต้นจะเห็นว่าหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในประเทศไทย แม้จะมีจุดร่วมในการผลิตบุคลากรทางการศึกษาด้านนาฏศิลป์เช่นเดียวกันแต่ล้วนมีความแตกต่างทางด้านบริบทไม่ว่าจะเป็นสังกัดที่แต่ละสถาบันสังกัดอยู่ ละกลุ่มของสถาบันที่ถูกจัดไว้ ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดจึงเห็นสมควรว่าจะทำการศึกษารวบรวมข้อมูลและนำเสนอข้อมูลให้ครบในทุกบริบทของสถาบันเพื่อเป็นข้อมูลที่มีความรอบด้านและแต่ละสถาบันสามารถเลือกสรรชุดข้อมูลที่มีความเหมาะสมต่อสถาบันนั้น ๆ ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรของสถาบันนั้น ๆ ได้ต่อไป

จากการนำเสนอข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมาจะเห็นถึงความสำคัญขององค์ประกอบทางการศึกษา หลักสูตร และการจำแนกหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการนำเสนออนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาโดยการนำทฤษฎีองค์ประกอบทางการศึกษาของฌูร์ฌี สุธงจิตต์ (2555) ร่วมกับทฤษฎีหลักสูตรของสกีลเบค (Skilbeck, 1976) เป็นฐานตั้งต้นที่ใช้ในการแบ่งประเด็นวิเคราะห์ด้วยพิจารณาแล้ว

ว่าครอบคลุมและสามารถนำไปสู่คำตอบวิจัยและการบรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย อีกทั้งในการวิจัยครั้งนี้ที่ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนออนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา และนำข้อมูลที่ได้มานำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตที่จะศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นสำคัญเนื่องด้วยเห็นถึงความสำคัญของวิสัยทัศน์ในการผลิตครูนาฏศิลป์อันเป็นพันธกิจของระดับอุดมศึกษาซึ่งเป็นการกำหนดทิศทางตั้งแต่ต้นน้ำเพื่อให้ได้ผลผลิตเป็นบุคลากรนาฏศิลป์ศึกษาที่มีประสิทธิภาพและตรงต่อความต้องการของอนาคตในอีก 10 ปีข้างหน้า ในการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาข้อมูลในด้านการศึกษาในอนาคตและการวิจัยเชิงอนาคตอันจะเป็นการวิเคราะห์ได้ถึงปรากฏการณ์ที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อที่บุคลากรด้านนาฏศิลป์จะสามารถเตรียมการเพื่อรับมือกับสถานการณ์และบริบทในอนาคตได้

2.4 การศึกษาไทยในอนาคต

ภาพอนาคตการศึกษาไทยจะให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2564) ได้ทำการศึกษาและสรุปภาพอนาคตของการศึกษาไทยในระดับอุดมศึกษาว่า ปัจจัยสำคัญที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนการศึกษาระดับอุดมศึกษา คือ การใช้เทคโนโลยี การให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและภาคธุรกิจ และงบประมาณวิจัยและนวัตกรรม นำมาสู่ภาพอนาคตที่เป็นไปได้ 3 ภาพ ได้แก่

1) ภาพอนาคตพื้นฐาน “ปริญญา on sale” นอกจากประสบปัญหา นักศึกษาลดแล้วมหาวิทยาลัยต้องแข่งขันกับคอร์สออนไลน์ของมหาวิทยาลัยชั้นนำทั่วโลก กลุ่มมหาวิทยาลัยที่ได้ความนิยมสูงจะไม่ถูกระทบมากนัก แต่กลุ่มมหาวิทยาลัยที่ไม่มีชื่อเสียงจำเป็นต้องดึงดูดนักศึกษาให้มาเข้าเรียนโดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น ใช้วิธีการลดค่าเทอม เปิดคอร์สเรียนเพิ่มขึ้น ภาคธุรกิจเอกชนมีความพยายามที่จะเข้ามาร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนกับมหาวิทยาลัย แต่มีเพียงบางแห่งเท่านั้นที่ร่วมมือ ในท้ายที่สุด มหาวิทยาลัยจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ปรับตัวและยังดำเนินกิจการได้กับกลุ่มที่ไม่ยอมปรับตัวจะค่อยๆ ปิดตัวลงหรือถูกรวม

2) “บรรษัทอุดมศึกษา” ภาคเอกชนจะกลายเป็นผู้นำในอุดมศึกษา เนื่องจากมหาวิทยาลัยปรับตัวตามไม่ทันตลาดแรงงาน ทำให้นายจ้างประสบปัญหาขาดแรงงานที่มีทักษะตามความต้องการ บริษัทต่าง ๆ จึงจัดการอบรมของตนเอง หรือรวมตัวกันเพื่อให้การรับรองคอร์สเรียนที่ตรงความต้องการของตน เมื่อเรียนจบจะได้รับเข้าทำงานในบริษัทเหล่านี้

โดยตรง คนวัยเรียนมองเห็นคุณค่าของการเรียนมหาวิทยาลัยลดลงทำให้จำนวนนักศึกษาเข้าเรียนลดลงอย่างรวดเร็วขึ้นอีก

3) “Modular Education” เป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์ การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเป็นการเรียนแบบแอดทีฟ และเชื่อมโยงกับการท างานจริงมากขึ้น เนื่องจากเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การออกแบบหลักสูตรไปจนถึงการประเมินผู้เรียน จำนวนมหาวิทยาลัยและคณะลดลงแต่มีรูปแบบที่เฉพาะทางยิ่งขึ้น เปิดสอนเฉพาะวิชาที่เป็นที่ต้องการ และเปิดรับคนทุกวัย ทำให้นายจ้างได้แรงงานที่ตรงความต้องการ และมหาวิทยาลัยมีรายได้ทดแทนจากการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาทักษะใหม่ (Reskill) ให้คนวัยทำงาน

จากภาพย่อยทั้ง 3 ภาพนี้ นำมาสู่การสังเคราะห์ภาพอนาคตของการศึกษาไทย ในภาพรวมที่ครอบคลุมตั้งแต่การศึกษาพื้นฐาน อาชีวศึกษา ไปจนถึงระดับอุดมศึกษา ได้ 4 ภาพ ดังนี้

1) “เรียนรู้พ้อผ่าน ทำงานพ้อได้” เป็นภาพอนาคตฐานที่การศึกษาไม่มีการพัฒนาใด ๆ เด็กไทยครึ่งหนึ่งยังมีความสามารถไม่ถึงระดับพื้นฐาน มีเพียงนักเรียนกลุ่มเล็กๆ ที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการเรียนต่อมหาวิทยาลัย ส่วนมหาวิทยาลัยไม่มีการปรับตัวส่งผลให้มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ต้องปิดตัวลง เหลือเพียงมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง ฝั่งภาคธุรกิจมีปัญหาจากแรงงานมีทักษะไม่เพียงพอจึงต้องจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาของตนเอง (Corporate Academy) สามารถพัฒนาแรงงานได้ตรงความต้องการพร้อมการันตีอาชีพ จึงกลายเป็นตัวเลือกยอดนิยมของนักเรียนส่วนใหญ่เหนือกว่าทั้งมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ และสถาบันอาชีวะ

2) “เรียนไปป่วยการ ทำงานอ่อนแอ” ภาพอนาคตทางเลือกเมื่อการศึกษาขั้นพื้นฐานไปในทางลบ ผู้เรียนร้อยละ 75 มีทักษะไม่ถึงระดับพื้นฐาน ส่วนมหาวิทยาลัยและสถาบันอาชีวะไม่มีการปรับตัว จัดการสอนแบบเดิมทุกแห่ง ไม่สามารถสร้างบุคลากรที่ตอบโจทย์แรงงานได้ ผู้เรียนที่มีความรู้และทักษะขั้นสูงจะตัดสินใจย้ายออกไปศึกษาต่างประเทศ เหลือเพียงผู้เรียนที่พื้นฐานต่ำเรียนจบมาเป็นแรงงานที่ไม่มีคุณภาพ ภาวะขาดแคลนแรงงานทักษะสูงจะรุนแรงยิ่งขึ้น เกิดเป็นตลาดแรงงานที่มีคนกลุ่มน้อยเป็นผู้พัฒนาธุรกิจ พัฒนาเทคโนโลยี ในขณะที่คนส่วนใหญ่ทำอาชีพที่ไม่ต้องใช้วุฒิการศึกษาเกิดเป็นคนชั้นล่างทางเทคโนโลยี (technology underclass) ความเหลื่อมล้ำจะรุนแรงขึ้นและการศึกษาไม่มีความหมายอีกต่อไป

3) “โรงเรียนก้าวหน้า อุดมศึกษาก้าวไกล” ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ เมื่อการศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับการพัฒนาจนประสบความสำเร็จ ความรู้ความสามารถนักเรียนไทยเทียบเท่ากลุ่มประเทศ OECD ส่วนมหาวิทยาลัยและสถาบันอาชีวะมีการปรับตัว ออกแบบ

หลักสูตรให้ยืดหยุ่นขึ้น ทำงานร่วมกับภาคธุรกิจในการตอบโจทย์ปริมาณความต้องการและคุณภาพของแรงงาน การเรียนการสอนในสถาบันแต่ละประเภทไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย มหาวิทยาลัยเน้นสอน หรือ สถาบันอาชีววะ สามารถสร้างศักยภาพให้ผู้เรียนเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ พร้อมทั้งสร้างประโยชน์ให้กับสังคม

4) “โรงเรียนก้าวหน้า อุดมศึกษาออยหลัง” ภาพอนาคตนี้ใกล้เคียงกับภาพที่ 3 ถ้าหากการศึกษาขั้นพื้นฐานพัฒนาจนประสบผลสำเร็จแต่มหาวิทยาลัยไม่มีการปรับตัว เมื่อผู้เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคุณภาพแต่มหาวิทยาลัยไม่ตอบโจทย์ได้ ทางเลือกอื่นๆ จะเกิดขึ้นเพื่อทดแทนการเรียนในมหาวิทยาลัยแบบเดิม ๆ เช่น การเรียนออนไลน์ผ่าน MOOC สมัครฝึกงานกับบริษัทต่าง ๆ วิธีการคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานเปลี่ยนเป็นการคัดเลือกที่ให้ความสำคัญกับความสามารถและประสบการณ์จริงมากกว่าดูใบปริญญา ส่งผลให้ผู้เรียนจบปริญญาตกลงอย่างรวดเร็ว พร้อม ๆ กับมหาวิทยาลัยที่ต้องปิดตัว สวนทางกับสถาบันอบรมเปิดใหม่จำนวนมาก (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2564)

จากภาพอนาคตการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้สรุปไว้จะแสดงให้เห็นว่าอุดมศึกษามีแนวโน้มเริ่มเข้าสู่วิกฤติ ทั้งจากการที่ผู้เรียนลดลงอย่างต่อเนื่อง ไปจนถึงเมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วกลับเลือกที่จะศึกษาผ่านหลักสูตรอื่น ๆ ที่เปิดสอนในช่องทางที่ไม่จำเป็นต้องเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัย ด้วยมุ่งเน้นการเข้าสู่การทำงานโดยข้ามใบปริญญาไป ทำให้ความสำคัญและความจำเป็นของมหาวิทยาลัยลดลง หากมหาวิทยาลัยไม่ปรับตัวเพื่อรองรับความต้องการของผู้เรียนในอนาคตได้จึงมีโอกาสสูงที่จะต้องปิดตัวลง

อย่างไรก็ตามเมื่อผลการศึกษาภาพอนาคตเป็นเช่นนี้จึงได้เสนอการตั้งเป้าหมายในการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไว้ว่า

1) มหาวิทยาลัยวิจัยสามารถผลิตงานวิจัยที่มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับเชิงวิชาการ ได้รับการจัดอันดับของมหาวิทยาลัยในระดับโลกสูงขึ้น รวมถึงสามารถสร้างรายได้จากการนำงานวิจัยไปใช้ในเชิงพาณิชย์สูงขึ้น แสดงถึงงานวิจัยที่ตอบโจทย์ความต้องการของภาคธุรกิจ

2) คุณภาพบัณฑิตที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยไทยสูงขึ้น ตลาดแรงงานได้แรงงานตรงตามความต้องการ สะท้อนผ่านสัดส่วนของนักศึกษาที่จบมาแล้วทำงานตรงสายสูงขึ้น ใช้ระยะเวลาในการหางานหลังเรียนจบสั้นลง และมีรายได้ที่สูงขึ้น ความพึงพอใจของนายจ้างต่อบัณฑิตที่ดีขึ้น รวมถึงบัณฑิตมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรของมหาวิทยาลัย

3) สร้างโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้คนทุกเพศ ทุกวัยสามารถเสริมทักษะได้ตลอดเวลา สะท้อนผ่านตัวชี้วัด เช่น อัตราการกลับเข้ามาเรียนรู้ของคนวัย 25-60 ปีสูงขึ้น สัดส่วนคนวัยทำงานที่ได้รับการ reskill สูงขึ้น

จะเห็นได้ว่าภาพอนาคตการศึกษาไทยนั้นได้เริ่มเปลี่ยนไปจากแต่เดิมที่มหาวิทยาลัยเป็นฝ่ายเลือกผู้เรียน กลายเป็นผู้เรียนเป็นฝ่ายเลือกซึ่งทำให้สถาบันอุดมศึกษาเกิดการแข่งขันที่สูงขึ้น พัฒนาหลักสูตรให้มีความเป็นเอกลักษณ์และร่วมสมัยเพื่อให้ผู้เรียนมีความสนใจจะเกิดความเชื่อมั่นว่าเมื่อเข้าศึกษาในสถาบันดังกล่าวจะสามารถมีงานรองรับได้หลังจากจบการศึกษา

ตอนที่ 3 การวิจัยเชิงอนาคต

การวิจัยเชิงอนาคตเป็นการศึกษาแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอย่างมีระบบผ่านระเบียบวิธีของการศึกษาอนาคต ปัจจุบันเป็นศาสตร์ที่ได้รับความนิยมและนักวิชาการรวมถึงนักการศึกษาหันมาสนใจการศึกษามากขึ้น ศาสตร์ด้านการศึกษาอนาคตนี้เรียกว่า “อนาคตศึกษา” ผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดดังนี้

3.1 อนาคตศึกษา (Futures Studies)

อนาคตศึกษาถือเป็นอีกศาสตร์ที่มีความน่าสนใจและมีความสำคัญยิ่ง ด้วยประโยชน์ของผลจากการวิจัยของอนาคตศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางหรือนำเสนอกรอบนโยบายที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเตรียมรับมือต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นในเชิงลบให้ชะลอหรือหยุดยั้งการเกิดสิ่งนั้นได้ หรือ เตรียมการเพื่อส่งเสริม/สนับสนุนสิ่งที่จะเกิดขึ้นในเชิงบวกให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายต่อการวิจัยเชิงอนาคตไว้ดังนี้

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2551) ได้กล่าวว่า การวิจัยอนาคต (Futures Research) คือ แนวคิด วิธีการ กระบวนการและระเบียบวิธีที่ใช้ในการสำรวจ ศึกษาแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ในอนาคตเกี่ยวกับที่ผู้วิจัยทำการศึกษา ทั้งแนวโน้มที่พึงประสงค์ และแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ การเกิดของอนาคตนี้สามารถเป็นไปได้หลายทิศทาง ดังนั้น จึงมีตัว “S” ต่อท้ายคำว่า Future ผู้ที่ทำการศึกษาอย่างเป็นระบบโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยอนาคตเรียกว่านักวิจัยอนาคต การศึกษา คาดการณ์หรือทำนายอนาคตโดยผ่านกระบวนการอย่างเป็นระบบของนักอนาคตมีความแตกต่างจากการทำนายของหมอดูแม้ว่าจะมุ่งเป้าไปที่อนาคตเหมือนกันก็ตามแต่วิธีการได้มาซึ่งผลของการทำนายนั้นมีความต่างกันไปตามวิธีของทั้ง 2 กลุ่ม รายละเอียดดังนี้

ตาราง 3 เปรียบเทียบความเชื่อและวิธีการเกี่ยวกับอนาคต

นักอนาคต	หมอดู
1. เชื่อว่าอนาคตเป็นสิ่งที่ศึกษาและควบคุมได้ และเปลี่ยนแปลงไปตามการตัดสินใจ/การกระทำของมนุษย์ มนุษย์เป็นผู้สร้างและทำลาย เป็นผู้กำหนดและให้ความหมายแก่สรรพสิ่ง	1. อนาคตเป็นไปตามโชคชะตาราศี ดวงดาว หรือพรหมลิขิต นั่นคือเชื่อว่ามีผู้อื่นหรือสิ่งอื่น เป็นผู้กำหนดอนาคตไว้แล้ว
2. ใช้วิธีการศึกษา วิจัยและการคาดการณ์อย่างเป็นระบบในการศึกษาความเป็นไปได้ของอนาคตในรูปแบบต่าง ๆ ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้เชี่ยวชาญ ในเรื่องที่ศึกษา หรือเจ้าของวัฒนธรรม	2. ใช้ไฟ ลายมือ วันเดือนปีเกิด ดูโหงวเฮ้ง ผู้ทำนายหลักคือ หมอดู
3. เน้นการศึกษาแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้ของมนุษย์ สังคม หน่วยงาน โดย ส่วนรวม ในช่วงระยะเวลาที่กำหนดในอนาคต เช่น ในช่วง 20 ปีข้างหน้า	3. เน้นอนาคตของแต่ละ บุคคล เป็นส่วนใหญ่ เช่น นาย ก. จะพบเนื้อคู่เมื่อไหร่เป็นคนอย่างไร เป็นต้น
4. ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้คาดการณ์แนวโน้ม	4. หมอดูเป็นผู้ให้คำทำนาย

จากตารางเปรียบเทียบจะเห็นได้ว่านักอนาคตและหมอดูมีความเชื่อและวิธีการหาคำตอบที่แตกต่างกันแม้ว่าจะศึกษาเรื่องอนาคตเช่นเดียวกันก็ตาม และสิ่งที่เหมือนกันคือ ผลการทำนายอาจไม่ใช่สิ่งที่ทำนายได้อย่างถูกต้องแม่นยำเพราะเรื่องอนาคตเป็นเรื่องที่ยังไม่เกิดขึ้นสามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงได้เสมอ เราทำได้เพียงคาดการณ์และนำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มที่เป็นทางเลือกที่คาดว่าจะมีความเป็นไปได้ (Possible Alternative Trends) เท่านั้น

อภิวัฒน์ รัตนะวราหะ (2563) ได้กล่าวถึงอนาคตศึกษาว่า อนาคตศึกษาหรืออนาคตศาสตร์เป็นสาขาวิชาการหนึ่งที่มีมุ่งสร้างองค์ความรู้อย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการเข้าใจใน อนาคต ทั้งอนาคตที่อาจเกิดขึ้นได้ อนาคตที่เชื่อว่าเกิดขึ้นได้ และอนาคตที่คาดหวังให้เกิดขึ้น ขอบเขตของอนาคตศึกษายังครอบคลุมถึงการวิเคราะห์อิทธิพลของภาพลักษณ์เกี่ยวกับอนาคตขอ

ปัจเจกบุคคลและสังคมต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจในปัจจุบัน รวมถึงการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างภาพอนาคตร่วมกัน อนาคตศึกษายังมีความเป็นพหุศาสตร์ สหศาสตร์และข้ามศาสตร์ไปพร้อมกัน

พนารัตน์ วิศวะเทพนิมิต (2539) ได้ให้ความหมายว่า การวิจัยเชิงอนาคตเป็นวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อทำนาย คาดการณ์หรือพยากรณ์แนวโน้มของเหตุการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่งในอนาคต หรือของประชากร/สังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยอิงพื้นฐานข้อมูลจากอดีตและปัจจุบันไปสู่อนาคต

เทียนฉาย กิระนันท์ (2529) ได้ให้ความหมายว่า การวิจัยเชิงอนาคตเป็นการดำเนินไปอย่างมีการวางแผนและการกำหนดนโยบายตลอดจนแนวทางการดำเนินงานในอนาคต โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำการทำนายเหตุการณ์ คาดคะเน หรือพยากรณ์เหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงปฏิสัมพันธ์และผลกระทบในระหว่างเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีโอกาสเป็นไปได้ ทั้งนี้ เพื่อนำข้อมูลและข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยไปวาดภาพถึงแนวโน้มเหตุการณ์ในอนาคต

จรัส สุวรรณเวลา (2538) ได้ให้ความหมายว่า การวิจัยเชิงอนาคตเป็นการพยากรณ์ว่า การเข้าใจธรรมชาติหรือมีข้อเท็จจริงของธรรมชาติจะช่วยให้มนุษย์สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นในสภาพอย่างใดอย่างหนึ่งหรือคาดการณ์ว่าในอนาคตจะเป็นอย่างไร หากทำอย่างหนึ่งแล้วจะเกิดผลอย่างไร เห็นได้ว่ามีเรื่องของมิติเวลาและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเข้ามาเกี่ยวข้องโดยให้ความสำคัญกับความเข้าใจถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตที่สามารถจะนำมาคาดการณ์ถึงแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้

Robert Textor (1995) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับอนาคตว่าเป็นการจินตนาการเรื่องราวของอนาคต (Future History) และนำเหตุการณ์ในปัจจุบันหรือบริบทที่สำคัญมาวิเคราะห์ให้เหตุผลและสร้างภาพที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (Most likely to be) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ระหว่างปัจจุบันจนถึงช่วงเวลาที่เราต้องการเห็นภาพนั้น ๆ

Wendell Bell (2003) ได้กล่าวว่า อนาคตศึกษา คือ 1) การศึกษาภาพลักษณ์อนาคต 2) การศึกษาอนาคตที่เป็นไปได้ทั้งหมด 3) การศึกษาอนาคตที่น่าจะเป็นไป และ 4) การศึกษาอนาคตที่พึงประสงค์

Jim Dator (2005) ได้กล่าวว่า อนาคตศึกษา คือการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับอนาคต ซึ่งหมายถึง ภาพลักษณ์ของอนาคตที่คนแต่ละคนหรือกลุ่มมี ซึ่งสิ่งเหล่านี้บ่อยครั้งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดชีวิต และที่สำคัญ คือ สิ่งในอนาคตศึกษาพยายามทำคือการช่วยเหลือคนที่จะสำรวจและอธิบายถึงภาพลักษณ์ของอนาคตไม่ว่าจะเป็นความคิด ความกลัว ความหวัง ความเชื่อ หรืออาจรวมถึงความกังวลเกี่ยวกับอนาคต ดังนั้น อนาคตศึกษาสามารถช่วยปรับปรุงคุณภาพของการตัดสินใจในสิ่งที่ได้รับผลกระทบได้

จากนิยามของนักวิชาการต่างข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่าอนาคตศึกษา คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วยการทำนายหรือพยากรณ์อย่างมีระบบและหลักการ เป็นประโยชน์ต่อทุกศาสตร์สาขาที่สามารถนำหลักการของอนาคตศึกษาไปเชื่อมโยงกับศาสตร์ของตนเพื่อนำมาซึ่งการกำหนดทิศทางนโยบายหรือกรอบการดำเนินงานขององค์กรเพื่อตอบสนองต่อความเหมาะสมของช่วงเวลา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์เพื่อนำเสนออนาคตภาพในมิติของนาฏศิลป์ศึกษา เพื่อคาดการณ์ถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้าของวงการนาฏศิลป์ศึกษาจึงตั้งต้นด้วยหลักและวิธีการของอนาคตศึกษาเพื่อบรรลุมิติวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งนี้ การวิจัยเชิงอนาคตมีหลายกระบวนการหรือเทคนิคเพื่อให้ได้มาซึ่งผลของการคาดการณ์อนาคตซึ่งในแต่ละระเบียบวิธีล้วนมีทั้งข้อดีและข้อควรคำนึงที่ผู้วิจัยควรเลือกใช้อย่างเหมาะสมต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนั้น ๆ เทคนิคการวิจัยอนาคตที่เป็นที่นิยมในหมู่นักอนาคตศึกษามีดังนี้

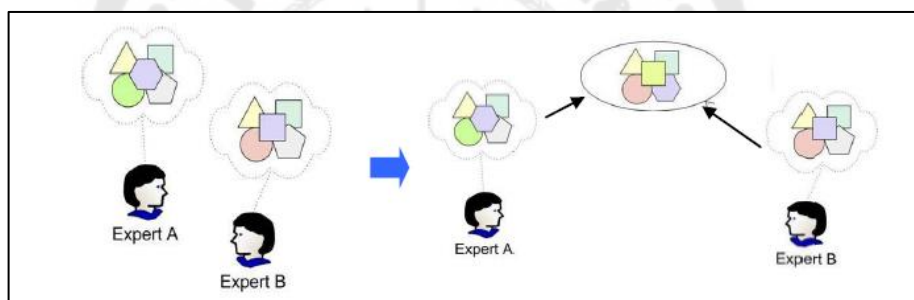
3.2 เทคนิคการวิจัยอนาคต

จากการศึกษาเทคนิคการวิจัยอนาคตผู้วิจัยพบข้อมูลที่หลากหลายจากนักอนาคตศึกษาหลายท่าน แต่ละวิธีก็จะมีระเบียบวิธีที่แตกต่างกันออกไป การจะพิจารณาเลือกแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไข วัตถุประสงค์ และข้อจำกัดของนักวิจัย ในตอนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอในวิธีการที่เป็นสากลและได้รับความนิยมในหมู่นักวิชาการและนักอนาคตศึกษา ได้แก่ เดลฟาย (Delphi) อีเอฟอาร์ (EFR) และอีดีเอฟอาร์ (EDFR)

3.2.1 เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบเดลฟาย

เทคนิคเดลฟายเป็นกระบวนการหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคตในเรื่องเกี่ยวกับเวลา ปริมาณ สภาพการณ์ที่ต้องการให้เป็นโดยรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่กระจัดกระจายกันให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ เป็นวิธีการทำนายที่พัฒนาขึ้นโดยเฮลเมอร์ (Helmer) ดาลกี (Dalkey) และเรสเชอร์ (Rescher) ใช้วิธีการให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามแทนการเรียกประชุม ในการใช้เทคนิคนี้ผู้เชี่ยวชาญจะไม่ทราบตัวตนของผู้เชี่ยวชาญท่านอื่นรวมถึงไม่ทราบคำตอบหรือชุดข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญอื่นด้วย

เช่นกันจะทราบเฉพาะข้อมูลของตนเองเท่านั้น เทคนิคนี้ไม่ต้องการให้ความคิดเห็นของแต่ละคนส่งผลกระทบต่อผู้มีอิทธิพลต่อผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่งจึงได้ปกปิดตัวตนไว้ เครื่องมือที่ใช้ในวิธีนี้คือ แบบสอบถาม และวิธีการ คือ ผู้วิจัยจะทำการส่งแบบสอบถาม (รอบแรก) ให้แก่ผู้เชี่ยวชาญ หลังจากผู้เชี่ยวชาญตอบแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติ และทำการส่งแบบสอบถามชุดเดิมให้กับผู้เชี่ยวชาญอีกครั้ง (รอบ 2) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่าจะยืนยันคำตอบเดิมหรือจะเปลี่ยนหรือไม่ หากผู้เชี่ยวชาญต้องการเปลี่ยนสามารถทำได้พร้อมแจ้งเหตุผล จากนั้นนำผลกลับมาวิเคราะห์อีกครั้งก่อนจะส่งแบบสอบถามกลับไปหาผู้เชี่ยวชาญอีกครั้ง (รอบ 3) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญยืนยันคำตอบของตนอีกครั้ง ผู้วิจัยสามารถทำเดลฟายได้หลายรอบเพื่อกำจัดข้อที่ไม่เห็นด้วยออกจากกลุ่มใหญ่ให้ได้มากที่สุด หลักสำคัญอยู่ที่การรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการตัดสินใจและสรุปในประเด็นที่ต้องการทำนายเกี่ยวกับอนาคต

ภาพประกอบ 13 แสดงการมองภาพอนาคตแบบเดียวกันของผู้เชี่ยวชาญ

ที่มา: ดวงนภา มกรานรักษ์, 2554

3.2.2 เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EFR (Ethnographic Futures Research)

เทคนิคแบบ EFR เป็นวิชาตีพิมพ์ที่วรัวณ (Ethnographic Futures Research) งานวิจัยสำคัญที่ถือเป็นการบุกเบิกอนาคตภาพวัฒนธรรมของประเทศไทยที่ศึกษาโดยโรเบิร์ต (Robert, 1995) แสดงให้เห็นถึงภาพฉากทัศน์ของประเทศไทยที่มาจากการสัมภาษณ์ปลายเปิด ทั้ง 3 ภาพอนาคต ได้แก่ ภาพอนาคตในแง่ดี ภาพอนาคตในแง่ร้าย และภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด นำมาสู่ผลลัพธ์ของนโยบายสาธารณะตามฉากทัศน์ที่พัฒนาขึ้น วิธีการนี้มีงานวิจัยอนาคตศึกษาจำนวนหนึ่งในประเทศไทยได้วิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบันและพยายามคาดการณ์อนาคตโดยการตั้งคำถามต่อผู้เชี่ยวชาญ ในการสัมภาษณ์จะมี

การทบทวนคำถามและมุมมองกับผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นระยะ ๆ เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันในภาพอนาคตแต่ละภาพ การตัดสินใจแนวโน้มภาพอนาคตตามข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนนั้นขึ้นอยู่กับ การพิจารณาข้อมูลของผู้วิจัย วิธีการนี้ต่างจากเดลฟายที่ไม่ต้องทำเดลฟายซ้ำ ๆ แต่ใช้การทวนเป็นระยะ ๆ ในระหว่างสัมภาษณ์แทน

3.2.3 เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research)

เทคนิคนี้เป็นการนำเดลฟายและ EFR มาผสมกันโดยผสมจุดดีและลบจุดด้อย จุมพล พูลภัทรชีวิน (2551) ได้ให้ทัศนะต่อวิธีนี้ว่า การวิจัยอนาคตแบบ EDFR เป็นคำย่อมาจาก Ethnographic Delphi Futures Research เป็นเทคนิคที่ผสมเดลฟายและ EFR โดยปรับให้มีความยืดหยุ่นในระเบียบวิธีวิจัยเพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนคือการเตรียมผู้เชี่ยวชาญและทำการสัมภาษณ์เช่นเดียวกับ EFR จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลและทำ EDFR รอบสองถึงสามเพื่อให้ได้ผลอันเหมาะสมมาเขียนภาพอนาคต

สำหรับเทคนิคการวิจัยอนาคตภาพทั้ง 3 เทคนิคที่ผู้วิจัยได้ยกมาข้างต้นนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของในจำนวนหลากหลายวิธีแต่ผู้วิจัยพิจารณาว่าเป็นวิธีการที่เป็นที่นิยมทั้งในและต่างประเทศโดยทั้ง 3 เทคนิคล้วนมีข้อดีและเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งสิ้นขึ้นอยู่กับข้อจำกัดและเงื่อนไขของการศึกษาวิจัยว่าผู้วิจัยเลือกใช้วิธีใด และในการศึกษาวิจัยอนาคตภาพหลักสูตรปริญญาศิลปศึกษาในครั้งนี้อย่างไรผู้วิจัยจะใช้เทคนิค EDFR (Ethnographic Futures Research) ด้วยพิจารณาเห็นว่าการทำเดลฟายหรือ EDFR นั้นต้องทำทวนซ้ำหลายครั้งโดยการส่งแบบสอบถามให้กับผู้เชี่ยวชาญเพื่อทบทวนและยืนยันคำตอบก่อนจะทำการสรุปผลและเขียนภาพอนาคต ซึ่งผู้วิจัยพิจารณาจากความเป็นไปได้และด้วยเงื่อนไขทางระยะเวลาเห็นว่าการทวนซ้ำหลายครั้งนั้นอาจเกิดความเสี่ยงในด้านของการได้รับแบบสอบถามกลับมาครบถ้วนทันเวลาซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยไม่อาจควบคุมได้และหากได้รับแบบสอบถามไม่ครบตามจำนวนที่ผู้วิจัยตั้งเป้าไว้ อาจทำให้ชุดข้อมูลเกิดความกว้างและไม่อาจสรุปผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงจะใช้วิธีการแบบ EDFR โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญซึ่งวิธีการของ EFR นั้นมีการทวนและสรุปความคิดเห็นเป็นระยะ ๆ อยู่แล้วในระหว่างการสัมภาษณ์จึงไม่จำเป็นต้องทำซ้ำหลายครั้งแยกเดี่ยวกับเดลฟายและ EDFR

3.3 ฉากทัศน์ หรือ อนาคตภาพ (Futures Scenarios)

ฉากทัศน์ หรือ อนาคตภาพ (Futures Scenarios) หมายถึง มโนภาพที่มีความเป็นไปได้ (Probability) อาจมีความคล้ายกันกับคำว่า วิสัยทัศน์ (Vision) แต่ความจริงแล้วมีความต่างกันโดยคร่าว 2 ประการ คือ

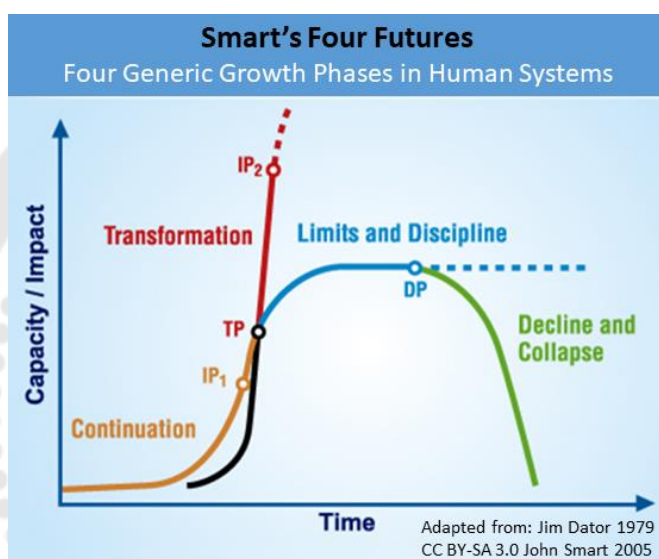
1) ฉากทัศน์ จะให้ความสำคัญกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนที่จะนำไปสู่อนาคตซึ่งอาจมีทั้งภาพอนาคตที่พึงประสงค์และภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ ในขณะที่วิสัยทัศน์จะเน้นกล่าวถึงสถานการณ์ในอนาคตที่พึงประสงค์

2) ฉากทัศน์เป็นมโนภาพที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์จนเกิดเป็นมโนภาพที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจุบันที่มีความท้าทายต่ออนาคต

นักอนาคตศาสตร์จะมีคำจำกัดความและวิธีการใช้ประโยชน์จากฉากทัศน์ที่หลากหลายบางสถานการณ์เป็นเครื่องมือกำหนดแนวความคิดใหม่หรือเป็นจุดเริ่มต้นของการถกเถียงอภิปรายทางเลือก และ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อให้ตกผลึกเป็นฉันทามติหรือแนวทางการปฏิบัติของหมู่คณะต่อไป นอกจากนี้ นักอนาคตศาสตร์สามารถใช้ฉากทัศน์เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการอนาคตร่วมกับเครื่องมือ การมองอนาคตอื่นเพื่อให้สามารถวิเคราะห์และคาดการณ์อนาคตได้ครบรอบด้าน สำหรับฉากทัศน์นี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) ภาพพื้นฐานประวัติศาสตร์ (Historically-based Scenario หรือ Future History) หมายถึงฉากทัศน์ที่เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลหรือทิศทางเปลี่ยนแปลงจากอดีตและสถานการณ์ปัจจุบันว่าจะนำไปสู่อนาคตได้อย่างไร สำหรับงานวิจัยนี้จึงได้ทำการศึกษาทบทวนวรรณกรรมนาฏศิลป์ไทยศึกษาในมิติทางประวัติศาสตร์ด้วยเช่นกันเพราะการจะไปสู่อนาคตนั้นภาพภูมิหลังหรือพื้นฐานเป็นสิ่งสำคัญที่ขาดออกจากกันไม่ได้ 2) ภาพแห่งอนาคต (Images of the Future) หมายถึง ฉากทัศน์ที่กล่าวถึงสถานการณ์ในอนาคตเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจนเกี่ยวกับโอกาส ความท้าทายและปัจจัยที่นำไปสู่อนาคต (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2562)

อภิวัฒน์ รัตนวราหะ (2563) นักวิชาการไทยที่ศึกษางานวิจัยด้านอนาคตศาสตร์ได้กล่าวว่าการสร้างฉากทัศน์ (Scenario) เป็นวิธีการหนึ่งที่นักอนาคตศาสตร์ ฉากทัศน์จะเกิดขึ้นจากทางเลือกของผลที่เลือกมา เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างวิสัยทัศน์ทางเลือก การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการเลือกตัดสินใจ เดเตอร์ (Dator, 1979) ได้กล่าวว่าภาพลักษณะในทุกวัฒนธรรมสามารถจำแนกได้ออกเป็น 4 ภาพ คือ 1) อนาคตภาพที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)

2) อนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) 3) อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse) 4) อนาคตภาพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation) ซึ่งผู้วิจัยภายหลังจากทำ EFR จะนำชุดข้อมูลที่ได้มานำเสนอแนวทางโดยใช้หลักการสร้างฉากทัศน์เป็นฐานผนวกกับวิเคราะห์หรือร่วมกับองค์ประกอบทางการศึกษาและหลักสูตร ตกลงเป็นการสร้างอนาคตภาพอันพึงประสงค์ (Preferable) ของหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาของประเทศไทยต่อไป สำหรับภาพจำลองตัวอย่างฉากทัศน์ทั้ง 4 ของเดเตอร์ เป็นดังนี้

ภาพประกอบ 14 ตัวอย่างฉากทัศน์ทั้ง 4 ของเดเตอร์

ที่มา: Dator, 1979

จากภาพจะเห็นเส้นฉากทัศน์ที่แสดงถึงแนวโน้มการเกิดอนาคตทั้ง 4 ด้าน ตามทฤษฎีของของเดเตอร์ได้แก่ 1) อนาคตภาพที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation) 2) อนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) 3) อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse) และ 4) อนาคตภาพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation) (Dator, 1979) เดเตอร์นั้นได้ยืนยันอย่างเสมอมาว่าภาพอนาคตนั้นไม่มีภาพทางเดียว ต้องมีทางเลือกหลายทางซึ่งสรุปออกมาได้หลัก ๆ สามารถแตกออกมาได้เป็น 4 ภาพดังกล่าว ด้วยเหตุว่าอนาคตควรเป็นภาพที่เปิดโล่งและให้เห็นภาพได้หลายทางเพื่อเป็นทางเลือกในการดำเนินการในอนาคต ซึ่งนักอนาคตศาสตร์หลายคนได้ให้การยอมรับและเห็นด้วยกับภาพฉากทัศน์ตาม

ทฤษฎีของเดเตอร์ (Inayatullah, 2013) ซึ่งผู้วิจัยจะศึกษาและสรุปผลข้อมูลจากทัศนคติของแนวโน้มความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นกับหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาในอนาคต ตามภาพฉากทัศน์ของเดเตอร์ เพื่อให้เห็นภาพที่หลากหลายซึ่งสามารถนำไปพิจารณาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมในอนาคตได้

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดวงนภา มกรานุรักษ์ (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง อนาคตภาพการอาชีวศึกษาไทย ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2554-2565) มีวัตถุประสงค์เพื่ออนาคตภาพการอาชีวศึกษาไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2554-2565) ด้วยกระบวนการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ผลการวิจัยคือการอาชีวศึกษาไทยในอีก 10 ปีข้างหน้าจะต้องเผชิญกับแนวโน้มสำคัญมากมายในกระแสโลกาภิวัตน์ การแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ และเขตค้าเสรี ที่สำคัญคือประชาคมอาเซียนที่จะเกิดขึ้นในค.ศ.2015 โดยจะมีเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรีในประเทศสมาชิก ดังนั้นประเทศไทยจึงต้องมีการเตรียมคนให้พร้อมด้วยการอาชีวศึกษา สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยศึกษาด้านกระบวนการวิจัยและพบว่าระยะเวลาที่เหมาะสมต่อการกำหนดช่วงเวลาศึกษาอนาคต คือ ช่วงเวลา 10 ปี อันเป็นช่วงที่นักอนาคตนิยมเรียกว่า Short Range Forecasting หรือ Short Range Planning ที่เป็นการวางแผนหรือการศึกษาอนาคตระยะสั้น ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเหมาะสมต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้และเป็นที่ยอมรับในหมู่นักการศึกษานาฏศิลป์ในศาสตร์ต่าง ๆ เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่การมองอนาคตภาพมีความเป็นไปได้ค่อนข้างสูง งานของผู้วิจัยได้เลือกทำในช่วงเวลา 10 ปีถัดจากนี้เช่นกัน

จันทรัชย์ ถวิลพิพัฒน์กุล (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง อนาคตภาพของรูปแบบการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อการสร้างเสริมองค์การสุขภาวะอย่างบูรณาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบของการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อการสร้างเสริมองค์การสุขภาวะอย่างบูรณาการ นำผลจากวัตถุประสงค์ข้อ 1 มาพัฒนาอนาคตภาพ ด้วยวิธี EDFR จากนั้นศึกษาปัจจัยและเงื่อนไข ผลการวิจัยพบว่าอนาคตภาพของรูปแบบการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อการสร้างเสริมองค์การสุขภาวะอย่างบูรณาการ ประกอบไปด้วย 1) แนวคิดรูปแบบการเรียนรู้ 2) องค์ประกอบรูปแบบการเรียนรู้ 3) แนวโน้มของรูปแบบการเรียนรู้ 4) กระบวนการของรูปแบบการเรียนรู้ และ 5) ปัจจัยและเงื่อนไขของรูปแบบการเรียนรู้ สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยศึกษาด้านกระบวนการวิจัยแบบอนาคตศึกษาและรูปแบบการอภิปรายผลที่มีความน่าสนใจของงานนี้คือการจัดวางระบบเพื่อเชื่อมโยงหัวข้อในการอภิปรายผลด้วยจำนวนชุดข้อมูลที่มีขนาดใหญ่ทำให้ผู้วิจัย

ตระหนักถึงการเรียงเรียงหัวข้อการอภิปรายให้มีความน่าสนใจและครบถ้วนในทุกมิติที่ทำการศึกษาเพื่อป้องกันการตกหล่นของข้อมูล

ภูริ วงศ์เขียว และคณะ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่องอนาคตภาพของคุณลักษณะบัณฑิตวิชาชีพครูสาขานาฏศิลป์ไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2560-2569) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตวิชาชีพครูสาขานาฏศิลป์ไทยในอนาคต พ.ศ.2560-2569 และกำหนดแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตฯ ใช้วิธีการวิจัยอนาคตภาพแบบ EFR (Ethnographic Futures Research) ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะบัณฑิตวิชาชีพครูสาขานาฏศิลป์ไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2560-2569) มี 9 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เชิงวิชาการและวิชาชีพ ด้านความเป็นประชาธิปไตย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านภาษาสื่อเทคโนโลยี และด้านความเป็นไทย และแนวทางการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตวิชาชีพครูคือ การพัฒนาหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาผู้สอนที่ต้องปรับตัวให้เหมาะสมต่อหลักสูตรและสถาบัน การพัฒนาด้านการเรียนการสอนโดยการบูรณาการ การพัฒนาด้านกิจกรรมนักศึกษาและการบริหารด้านการจัดการ สำหรับงานนี้เป็นงานที่ตรงในศาสตร์ของนาฏศิลป์ศึกษาโดยตรงแต่อยู่ในมิติของการพัฒนาบัณฑิตครูนาฏศิลป์ และงานนี้ใช้วิธีการวิจัยอนาคตภาพแบบ EFR (Ethnographic Futures Research) ผู้วิจัยเห็นว่าระยะเวลาของงานวิจัยเรื่องนี้ที่ได้ทำนายไว้ยัง (พ.ศ.2560-2569) ปัจจุบันยังอยู่ในระหว่างของช่วงเวลา แม้ช่วงเวลายังไม่สิ้นสุดลงแต่ขณะนี้ที่เข้าปีพ.ศ.2565 ในบริบทของสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงของประเทศได้เห็นถึงสัญญาณต่าง ๆ ที่กระทบต่อวงการอุดมศึกษา เมื่อพินิจกับผลการวิจัยเรื่องนี้พบว่าการทำงานมีความแม่นยำและปัจจุบันหลักสูตรได้เริ่มพัฒนาโดยสอดคล้องหัวข้อที่ตรงกับผลการวิจัยนี้เช่นกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการวิจัยอนาคตศึกษาเมื่อเลือกใช้อย่างเหมาะสมต่อบริบทของนักวิจัยจะเกิดประโยชน์และบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้

นันธิดา จันทรวงศ์. (2010) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *The development of Music Education in Thailand's Higher Education* งานนี้กล่าวถึงพัฒนาการและอนาคตดนตรีศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย จากการศึกษางานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยตระหนักถึงจุดประสงค์และหน้าที่ของอนาคตศึกษาที่จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้นำเสนอนโยบายต่อผู้บริหารหรือผู้มีส่วนการจัดการบริหารขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง

ศักดิ์ชาย เพชรช่วย (2558) ศึกษาวิจัยเรื่องอนาคตภาพการผลิตครูของสถาบันอุดมศึกษาไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ระบบและแนวปฏิบัติของการผลิตครูในประเทศไทย และทำการนำเสนอภาพอนาคตการผลิตครูของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า

งานนี้ผู้วิจัยศึกษาผลของการวิจัยที่ว่าด้วยการผลิตครูระดับอุดมศึกษาโดยตรงซึ่งเป็นหนึ่งในหัวข้อประเด็นงานของผู้วิจัยในครั้งนี้เช่นกันซึ่งผู้วิจัยทำในระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยบางประการอาจสามารถนำมาใช้ในการอภิปรายผลได้ว่าการผลิตครูอุดมศึกษาในอนาคตจะสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในระดับอุดมศึกษาอีก 10 ปีข้างหน้าหรือไม่

อัญชลีพร ลพประเสริฐ (2563) ได้ศึกษาเรื่องอนาคตภาพการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีภาวะออทิสซึมของทศวรรษหน้าในประเทศไทย งานนี้ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารหรือผู้มีส่วนในการกำหนด/กำกับนโยบาย เนื่องจากเป็นอีกกลุ่มที่แม้ว่าอาจไม่ได้จบการศึกษาในศาสตร์สาขาด้านศิลปศาสตร์/นาฏศิลป์แต่อย่างไร แต่เป็นกลุ่มที่มีผลต่อการจัดการศึกษาเนื่องจากเป็นผู้กำหนด/กำกับนโยบายทางการศึกษา จากความสำคัญนี้ทำให้งานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้เลือกเก็บข้อมูลกับผู้บริหารระดับกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และคณบดี/ผู้อำนวยการของสถาบันอุดมศึกษาที่มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา คู่ขนานกับการเก็บข้อมูลจากอาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ไทยศึกษาโดยตรง

ซูตา (Söötä) และ วิสค์สปี (Viskusb) (2014) เป็นงานวิจัยด้านนาฏศิลป์ศึกษาทางฝั่งตะวันตกที่ได้ทำวิจัยเรื่อง Teaching dance in the 21 st century: A literature review ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อบรรยายถึงอนาคตภาพของกลวิธีการสอนนาฏศิลป์ ผลการวิจัยได้กล่าวถึง 7 สิ่งที่ควรคำนึงถึง ได้แก่ ครุณาฏศิลป์ที่สมบูรณ์รอบรู้ในศาสตร์แขนงนั้น ๆ, มีความยืดหยุ่นและรอบคอบ, กายภาพ, ความสัมพันธ์ระหว่างการเล่นและการแสดง, สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย, เทคโนโลยีทางการศึกษา, การบูรณาการ, ประเด็นทางเพศ งานวิจัยนี้อยู่ในห้วงของเทรนด์ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีความน่าสนใจเมื่องานของผู้วิจัยได้ผลสรุปการวิเคราะห์ซึ่งนาฏศิลป์ไทยเป็นศาสตร์ทางฝั่งตะวันออก หากจะนำมาเทียบกับนาฏศิลป์ฝั่งตะวันตกจะมีความเหมือนคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันในประเด็นใดบ้าง

เควียน (Qian) (2018) ได้ทำการศึกษาเรื่อง The Current Situation and Development Trend of Dancing Teaching in Colleges and Universities งานนี้ได้กล่าวถึงการพัฒนาการสอนแดนซ์ (Dance) ในวิทยาลัย และการพัฒนาผู้เรียนในอนาคต ผลของงานนี้มุ่งเน้นไปที่ประเด็นของความเป็นผู้นำของผู้สอนต้นในระดับวิทยาลัยมีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับงานนี้เป็นอีกงานที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาเชื่อมโยงความเหมือนและต่างของศาสตร์นาฏศิลป์ศึกษาระหว่างโลกตะวันออกและตะวันตกเพื่อข้อมูลบางประการอาจนำมาประยุกต์หรือปรับใช้เพื่อเกิดประโยชน์ต่อนาฏศิลป์ศึกษาของไทย

แอน (Ann) ซูซาน (Susan) เจฟ (Jeff) และ ชาลลอต (Charlotte) (2017) ได้ศึกษาทิศทางอนาคตของการสอนนาฏศิลป์(ตะวันตก)โดยได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์และการใช้ชีวิตของผู้เรียนว่ามีนาฏศิลป์นั้นมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดในการใช้ชีวิต จะจัดการสอนนาฏศิลป์อย่างไรทั้งในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งพบว่าควรจัดเนื้อหาให้ครอบคลุมไม่มุ่งเน้นเฉพาะการเต้นแบบใดแบบหนึ่งและจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนในทุกกระบบได้รู้สึกถึงการเชื่อมโยงนาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน งานนี้ทำให้ตระหนักถึงคุณค่าของนาฏศิลป์ที่มีมากกว่าการเป็นรายวิชาแต่สะท้อนให้เห็นว่านาฏศิลป์มีความสำคัญและสามารถที่จะอยู่ในวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกกลุ่มได้

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องอนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์แนวโน้มอนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา 2) นำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิจัยอนาคตเทคนิค EFR มีรายละเอียดการดำเนินวิจัยดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร/กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย เอกสาร ตำรา และบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการหลักสูตรและการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านเอกสาร ประกอบด้วยเอกสาร งานวิจัย ตำรา บทความวิจัย/บทความวิชาการที่ปรากฏในฐานข้อมูลหอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุ วิทยานิพนธ์ E-Thesis I-Thesis วารสารในฐานข้อมูล TCI, ACI, ISI และ Scopus

2. ด้านบุคคล ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติภายใต้กรอบของวัตถุประสงค์การศึกษาค้นคว้าวิจัย ในการวิเคราะห์แนวโน้มอนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่มีเกณฑ์การกำหนดคุณสมบัติดังนี้

2.1 ผู้บริหารระดับกระทรวง เป็นผู้มีบทบาทการบริหารการอุดมศึกษาในระดับประเทศ

ผู้อำนวยการสำนักงานปลัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม จำนวน 1 ท่าน

2.2 ผู้บริหารระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ คณบดี/ผู้อำนวยการในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา จำนวน 13 ท่าน

ตัวแทนกลุ่มประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.)

1) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 1 ท่าน

ตัวแทนกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) 1) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 1 ท่าน

2) มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 1 ท่าน

3) มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จำนวน 1 ท่าน

- 4) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จำนวน 1 ท่าน
- 5) มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จำนวน 1 ท่าน
- 6) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จำนวน 1 ท่าน

ตัวแทนกลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) 1) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จำนวน 1 ท่าน

ตัวแทนกลุ่มสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม (สพศ.)

- 1) คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 1 ท่าน
- 2) วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 1 ท่าน
- 3) วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 1 ท่าน
- 4) วิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 1 ท่าน
- 5) วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน

1 ท่าน

2.3 อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษา ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาโท/เอกด้านนาฏศิลป์ศึกษา/นาฏศิลป์ไทย และมีประสบการณ์ทำงานในระดับอุดมศึกษาไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 13 ท่าน

ตัวแทนกลุ่มประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.)

- 1) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 1 ท่าน

ตัวแทนกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ มรภ.)

- 1) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 1 ท่าน
- 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จำนวน 1 ท่าน
- 3) มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จำนวน 1 ท่าน
- 4) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จำนวน 1 ท่าน
- 5) มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จำนวน 1 ท่าน
- 6) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จำนวน 1 ท่าน

ตัวแทนกลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.)

1) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จำนวน 1 ท่าน

ตัวแทนกลุ่มสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม (สพศ.)

- 1) คณะศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 1 ท่าน
- 2) วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 1 ท่าน

- 3) วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 1 ท่าน
- 4) วิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 1 ท่าน
- 5) วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน

1 ท่าน

2.4 ศิษย์เก่าที่จบการศึกษาด้านนาฏศิลป์ศึกษา(นาฏศิลป์ไทย) และมีประสบการณ์ทำงานสอนนาฏศิลป์ในสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานมาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี

ตัวแทนกลุ่มประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) จำนวน 1 ท่าน

ตัวแทนกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) จำนวน 1 ท่าน

ตัวแทนกลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) จำนวน 1 ท่าน

ตัวแทนกลุ่มสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม (สบศ.)

จำนวน 1 ท่าน

2.5 ผู้เรียนที่ปัจจุบันเป็นนิสิต/นักศึกษาในหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา (นาฏศิลป์ไทย)

ตัวแทนกลุ่มประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) จำนวน 1 ท่าน

ตัวแทนกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) จำนวน 1 ท่าน

ตัวแทนกลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) จำนวน 1 ท่าน

ตัวแทนกลุ่มสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม (สบศ.)

จำนวน 1 ท่าน

2.6 ผู้ใช้บัณฑิต ผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน (แบ่งตามภูมิภาค)

ตัวแทนภาคเหนือ จำนวน 1 ท่าน

ตัวแทนภาคกลาง จำนวน 1 ท่าน

ตัวแทนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1 ท่าน

ตัวแทนภาคใต้ จำนวน 1 ท่าน

2.7 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ศึกษา ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ/ผู้รับผิดชอบ/คณะกรรมการหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา (นาฏศิลป์ไทย) มีประสบการณ์ทำงานด้านการสอนนาฏศิลป์ศึกษาในระดับอุดมศึกษามาไม่ต่ำกว่า 5 ปี โดยเป็นตัวแทนของสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 ประเภท

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) โดยผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากแบบวิเคราะห์สาระของเวรดีทอร์น รอบคอบ (2551) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สาระ/เนื้อหาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งเป็นประเด็นที่จะเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาวิเคราะห์ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้

 แบบวิเคราะห์เอกสาร อนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาของประเทศไทย				
ประเด็นที่ศึกษา	ประเภท	ผู้เขียน/ปี	วันที่เก็บข้อมูล	ผลการวิเคราะห์
1. การศึกษานาฏศิลป์ไทย	☐ เอกสาร ☐ งานวิจัย			
2. หลักสูตร	☐ บทความวิชาการ			
3. นาฏศิลป์ในระดับอุดมศึกษา	☐ สิ่งพิมพ์ ☐ รายงานการประชุม			
4. การวิจัยอนาคต				
5. EFR				
6. การสร้างฉากทัศน์				

ภาพประกอบ 15 ตัวอย่างแบบวิเคราะห์เอกสาร

2. แบบสัมภาษณ์เชิงกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสร้างแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย (สุภางศ์ จันทวานิช, 2561) ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้จะใช้สำหรับกลุ่มตัวอย่างด้านบุคคล

3. แบบสนทนากลุ่ม โดยสร้างขึ้นจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรร่วมกันของผู้วิจัยนักอนาคตศึกษา/นักอุดมศึกษา ถึงแนวโน้มที่ควรจะเป็นของหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาใน 10 ปีข้างหน้าต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ นอกจากการวิเคราะห์เอกสารเพื่อเป็นฐานตั้งต้นในการสรุปประเด็นเนื้อหา ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยสัมภาษณ์ด้วยเทคนิค EFR ไม่มีการกำหนดรูปแบบการสัมภาษณ์ที่ตายตัวแต่จะใช้ประเด็นจากกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นกรอบการ

สัมภาษณ์ (Interview Protocol) ซึ่งประเด็นคำถามจะประกอบด้วยแนวคิด/ทฤษฎีองค์ประกอบทางการศึกษาและหลักสูตร (ณรุทธิ สุทธิจิตต์, 2555; Skilbeck, 1976) มีประเด็นดังนี้

- 1) ผู้สอน (T)
- 2) ผู้เรียน (S)
- 3) เนื้อหา (C)
- 4) การเรียนการสอน (X)
- 5) การศึกษาบริบทสถาบันการศึกษา
- 6) การกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้
- 7) การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้
- 8) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้
- 9) การประเมินผลการเรียนรู้

ซึ่งผู้วิจัยจะให้แนวคำถามล่วงหน้าแก่ผู้ให้ข้อมูลโดยให้ความเป็นอิสระในการให้ข้อมูลในประเด็นดังกล่าวในระยะเวลา 10 ปี เมื่อเข้าสู่การสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ถึงประเด็นต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ และในระหว่างการสัมภาษณ์จะมีการพักเพื่อทบทวนข้อคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นระยะ ๆ ซึ่งเป็นการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลอีกครั้ง ภายหลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะทำการถอดบทสัมภาษณ์ (Interview Transcription) และส่งให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบและยืนยันอีกครั้งก่อนนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการสร้างฉากทัศน์ของภาพอนาคตต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างฉากทัศน์ภาพอนาคตโดยใช้ทฤษฎีการสร้างฉากทัศน์ (Future Scenarios Construction) ของจิม เดเตอร์ (Jim Dator, 1979) ผู้วิจัยจะนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในการสัมภาษณ์ EFR มาสร้างภาพอนาคตทั้ง 5 ที่จะเกิดขึ้นของหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยในระดับอุดมศึกษา 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2575) ได้แก่ 1) อนาคตภาพที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation) 2) อนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) 3) อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse) 4) อนาคตภาพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation) ภายใต้อายุหลักสูตร ได้แก่ 1) การศึกษาบริบทสถาบันการศึกษา 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ 4) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 5) การประเมินผลการเรียนรู้ 6) ผู้สอน (T) 7) ผู้เรียน (S) 8) เนื้อหา (C) และ 9) การเรียนการสอน (X)

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อได้ภาพฉากทัศน์หรือภาพอนาคต ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบฉากทัศน์ โดยทำการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) ด้านนาฏศิลป์ศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้ง 7 ท่าน โดยทำการสนทนากลุ่มเพื่อระดมทางความคิดและยืนยันผลการวิจัย (Content Validity) และร่วมกันปรึกษาเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาสำหรับปีพ.ศ.2575 ต่อไป

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

การดำเนินงาน	ช่วงเวลา			ผลผลิตที่ตั้งเป้า
	ระยะแรก	ระยะดำเนินงาน	ระยะสิ้นสุด	
1. พัฒนาเค้าโครงปฏิญญานิพนธ์และสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	→			เค้าโครงปฏิญญานิพนธ์/เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
2. เสนอเค้าโครงปฏิญญานิพนธ์และเตรียมการเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน (IRB)	→			เค้าโครงปฏิญญานิพนธ์/เอกสารประกอบการยื่นขอจริยธรรมการวิจัยในคน (IRB)
3. ได้รับการอนุมัติเค้าโครงปฏิญญานิพนธ์ และอนุมัติจริยธรรมการวิจัยในคน (IRB)		→		เอกสารอนุมัติเค้าโครงปฏิญญานิพนธ์/เอกสารอนุมัติจริยธรรมการวิจัยในคน (IRB)
4. เก็บข้อมูลภาคสนาม		→		เอกสารผลข้อมูลภาคสนาม
5. สรุปวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย		→		เอกสารวิเคราะห์/ชุดข้อมูลฉบับสมบูรณ์
6. เตรียมการสังเคราะห์บทความวิจัยส่งตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ		→		บทความวิจัย/ใบตอบรับการตีพิมพ์

การดำเนินงาน	ช่วงเวลา			ผลผลิตที่ตั้งเป้า
	ระยะแรก	ระยะดำเนินงาน	ระยะสิ้นสุด	
7. นำเสนอปฏิญยานิพนธ์ต่อคณะกรรมการสอบ ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ			→	รูปเล่มปฏิญยานิพนธ์
8. จัดทำปฏิญยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์			→	ปฏิญยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องอนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) นำเสนออนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา และ 2) นำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาโดยเก็บข้อมูลจากผู้บริหารระดับกระทรวง คณบดี/ผู้อำนวยการระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษา ศิษย์เก่า ผู้เรียน และ ผู้ใช้บัณฑิต จากสถาบันที่มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา (นาฏศิลป์ไทย) ทั้ง 4 เครือ สถาบัน ได้แก่ (1) ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) (2) มหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) (3) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) และ (4) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) โดยเป็นการวิจัยเชิงอนาคต (Futures Research) ด้วยวิธี EFR (Ethnographic Futures Research) ในการนำเสนอผลการวิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 ตอนตามวัตถุประสงค์ ได้แก่

ตอนที่ 1 อนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา

ตอนที่ 2 นำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์อนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา

ในการศึกษาอนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาในตอนต้นที่ 1 นี้ อยู่ภายใต้ข้อคำถามวิจัยที่ว่าด้วยหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาระดับอุดมศึกษาในระยะ 10 ข้างหน้า (พ.ศ.2575) เป็นอย่างไร โดยมีขอบเขตศึกษาในประเด็นด้านองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ ผู้สอน (T) ผู้เรียน (S) เนื้อหา (C) และบริบท (X) ซึ่งครอบคลุมกลุ่มสถาบันการศึกษาทั้ง 4 เครือสถาบัน ได้แก่ (1) ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) (2) มหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) (3) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) และ (4) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) โดยจะศึกษาภาพอนาคตทั้ง 4 ได้แก่ 1) อนาคตภาพที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation) 2) อนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) 3) อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse) และ 4) อนาคตภาพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation) ซึ่งจากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับ ผู้บริหารระดับกระทรวง คณบดี/ผู้อำนวยการระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษา ศิษย์เก่า ผู้เรียน และ ผู้ใช้บัณฑิต ผลการวิเคราะห์ผู้วิจัยจะนำเสนอตามการจำแนกสังกัดมหาวิทยาลัย ดังนี้

1. มหาวิทยาลัยในสังกัดที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.)

หลักสูตรนานาชาติไทยศึกษาของมหาวิทยาลัยในสังกัดที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) มีจุดเด่นที่ผสมระหว่างความเข้มแข็งทางด้านวิชาการและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากมหาวิทยาลัยในสังกัดที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) ซึ่งปัจจุบันมีจำนวน 34 แห่ง จะมีความร่วมมือและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการอยู่เสมอทำให้สภาพบริบทของหลักสูตรนานาชาติศึกษาถูกหล่อหลอมด้วยบรรยากาศทางวิชาการไปโดยปริยาย และการที่จัดกลุ่มมหาวิทยาลัยอยู่ในกลุ่มการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ทำให้หลักสูตรมีการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้มีบทบาทการนำหลักสูตรไปพัฒนาชุมชน และนำเสนอองค์ความรู้กล่าวได้ว่าให้ความสำคัญกับการผลิตครูหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับชุมชนด้วยกระบวนการทางวิชาการ อีกทั้งการที่เป็นหลักสูตรการผลิตครูหลักสูตรแรกที่ประเทศไทยทำให้ปัจจุบันอาจารย์หลักสูตรไทยศึกษาที่อยู่ในหลักสูตรสังกัดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หลายแห่งซึ่งเป็นศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในสังกัดทปอ.นี้ ได้นำแนวคิดและองค์ความรู้จากมหาวิทยาลัยที่ตนจบมาไปปรับและใช้เป็นแม่แบบในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรนานาชาติศึกษาในมหาวิทยาลัยสังกัดที่ตนเป็นอาจารย์อยู่ ในตอนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอฉากทัศน์ของมหาวิทยาลัยในสังกัดทปอ. ในภาพรวมของแต่ละฉากทัศน์ (Scenarios) ดังนี้

1.1) อนาคตภาพที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)

ผู้สอนหรืออาจารย์หลักสูตรไทยศึกษาในมหาวิทยาลัยสังกัดทปอ.อีก 10 ปีข้างหน้า จากการเก็บข้อมูลพบภาพอนาคตที่เติบโตหรือมีแนวโน้มไปในทางที่ดีดังนี้

- ความพร้อมด้านกำลังคน: ปัจจุบันหลักสูตรนานาชาติศึกษาผู้บริหารทุกสถาบันการศึกษาและทุกเครือข่ายมหาวิทยาลัยมีนโยบายการสนับสนุน ผลักดัน ให้บุคลากรตำแหน่งอาจารย์หลักสูตรนานาชาติศึกษาได้รับการศึกษาต่อในระดับดุษฎีบัณฑิตที่ตรงสายโดยมหาวิทยาลัยผลักดันและให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่อาจารย์ประจำหลักสูตร ดังนั้นเมื่อบุคลากรเหล่านี้สำเร็จการศึกษาในอนาคตก็จะส่งผลให้หลักสูตรมีบุคลากรที่มีคุณวุฒิตรงสายเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของอาจารย์มหาวิทยาลัย ด้วยคุณวุฒิปริญญาสาขานานาชาติศึกษาโดยตรงนั้นแต่เดิมมีเพียงระดับปริญญาตรีและปริญญาโทเท่านั้น เพิ่งเริ่มมีการเปิดหลักสูตรในระดับดุษฎีบัณฑิตจึงค่อย ๆ เป็นการสร้างกำลังคนด้านนานาชาติศึกษา และจะสร้างความเข้มแข็งให้กับหลักสูตรนานาชาติศึกษาในภายภาคหน้า อนาคตภาพนี้เกิดขึ้นกับมหาวิทยาลัยในสังกัดทปอ.เช่นกัน และในประเด็นนี้ ผู้บริหารกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้กล่าวไว้ว่า

“โดยทั่วไปอาจารย์มหาวิทยาลัยนอกจากจะต้องมีองค์ความรู้ทางวิชาการ ทักษะ จริยธรรม/จรรยาบรรณแล้วนั้น จะต้องเป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิที่กำหนดไว้ด้วย”

(ผู้บริหารระดับกระทรวง 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 มิถุนายน 2565)

จะเห็นได้ว่าคุณวุฒิที่ตรงสายขออาจารย์มหาวิทยาลัยนั้นทางกระทรวงฯได้ให้ความสำคัญและปัจจุบันเมื่อมีการปิดหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาหรือที่สัมพันธ์จนถึงระดับปริญญาเอก ทำให้หลายสถาบันตื่นตัวและให้ความสำคัญต่อการส่งอาจารย์ประจำหลักสูตรไปศึกษาต่อเพื่อความมั่นคงของหลักสูตรในภายภาคหน้า และดังที่กล่าวไว้ในข้างต้นถึงจุดเด่นด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยในสังกัดทปอ. ประเด็นนี้จะนำมาสู่การเติบโตของผู้สอนในด้านตำแหน่งทางวิชาการและการได้รับทุนสนับสนุนวิจัยจากแหล่งทุนต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการดีต่อทั้งอาจารย์และหลักสูตรเพราะในอนาคตสถาบันอุดมศึกษาไทยมีแนวโน้มจะเผชิญกับวิกฤติอุดมศึกษาอันจะกระทบต่อเศรษฐกิจมหาวิทยาลัยซึ่งหากรับมือไม่ทันอาจนำมาสู่การ Lay off อาจารย์ผู้สอนไปจนถึงการปิดหลักสูตรในที่สุด แต่จากการวิเคราะห์หากทัศน์พบว่าหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในสังกัดทปอ. อาจไม่ได้รับผลกระทบจนถึงขั้นปิดหลักสูตรเนื่องจากมีความเข้มแข็งทางด้านวิชาการเป็นรากฐาน ทำให้อาจารย์หรือผู้สอนยังคงเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของหลักสูตรต่อไปได้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวไว้ว่า

“ตามที่คาดการณ์ตอนนี้และภายภาคหน้าหลักสูตรเรายังไม่ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ ตอนนี้มีรายรับจากระบบเงินเข้า 3 ช่องทาง คือ 1) เงินสนับสนุนจากรัฐ 2) เงินรายได้ที่ได้ที่มาจากค่าเทอม) และ 3) เงินสนับสนุนจากแหล่งเงินภายนอก หรือเป็นเงินที่เราจัดหากันด้วยทรัพยากรที่มี อันนี้อาจเกิดจากการที่มีหน่วยงานภายนอกมาขอเช่าที่ถ่ายทำภาพยนตร์ มาขอเช่าสถานที่ทำกิจกรรมเช่าที่ประชุม หรือหน่วยงานภายนอกมาให้เราจัดบริการวิชาการหรือจ้างเราทำวิจัย ซึ่งก็จะมีส่วนสนับสนุนให้กับคณะ โดยรวมคือได้รับรายได้ข้อนี้จากการจ้างหรือบริหารทรัพยากรของเราเองให้เกิดมูลค่าขึ้น”

(คณบดี 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 สิงหาคม 2565)

อีกทั้งการที่มหาวิทยาลัยมีชื่อเสียงและจุดเด่นเป็นทุนเดิมตั้งอยู่กลางเมืองจึงเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่ผู้เรียนซึ่งมีความต้องการศึกษาต่ออุดมศึกษาหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาหรือหลักสูตรการเรียนครุนาฏศิลป์ ตัดสินใจมาเรียนที่มหาวิทยาลัยสังกัดทปอ. อย่างต่อเนื่อง ดังที่ได้สัมภาษณ์ผู้เรียนปัจจุบันดังนี้

“ที่ตัดสินใจมาเรียนที่มหาวิทยาลัยนี้เพราะอยากเป็นครุ
นาฏศิลป์และมหาวิทยาลัยนี้ก็มีชื่อเสียงด้านการเรียนครุ มีวิชาให้
เรียนหลากหลายและทันสมัย ในด้านนาฏศิลป์เน้นการสร้างงาน
สร้างสรรค์งานแสดงนาฏศิลป์...”

(ผู้เรียน 1, 2 และ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 กุมภาพันธ์ 2566)

การมีผู้เรียนมาเรียนในหลักสูตรต่อเนื่องก็ส่งผลต่อความมั่นคงของหลักสูตรในมิติเศรษฐกิจเช่นกัน ซึ่งข้อดีของการไม่ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจนั้นจะส่งผลต่อความมั่นคงของหลักสูตรรวมถึงอาจารย์นาฏศิลป์ศึกษาด้วย ผู้วิจัยจึงสรุปข้อมูลและนำเสนอข้อมูลส่วนนี้ไว้ในหัวข้ออนาคตด้านผู้สอนเพราะความมั่นคงทางเศรษฐกิจของมหาวิทยาลัยนั้นส่งผลต่อการดำรงอยู่ของหลักสูตรและผู้สอนนาฏศิลป์โดยตรง ที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าอาจารย์นาฏศิลป์ในสังกัดมหาวิทยาลัยทปอ. จะยังคงมีความมั่นคงและปรับตัวกับอุดมศึกษาไทยในอนาคตได้ดีด้วยความเข้มแข็งทางด้านวิชาการ

สำหรับผู้เรียนในอนาคตนั้นโดยภาพรวมจะมีทักษะการปรับตัวที่สูงและมีความคล่องตัวกับกระแสความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทางสังคมอันเนื่องมาจากการเติบโตในยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเสมอไม่ว่าจะเป็นด้านค่านิยมทางสังคม ทัศนคติ โดยเฉพาะด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี มีการเชื่อมต่อกับสังคมออนไลน์และคุ้นเคยกับการดำเนินชีวิตที่คู่ขนานไปกับการโลกออนไลน์ซึ่งทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้ใหม่ได้อย่างรวดเร็วและทุกที่ทุกเวลา ซึ่งทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างเปิดกว้างมากขึ้นรวมถึงด้านนาฏศิลป์ศึกษาเช่นกัน มีพื้นที่ให้แลกเปลี่ยน เผยแพร่ความรู้ด้านนาฏศิลป์อย่างหลากหลาย อนาคตเทคโนโลยีจะเติบโตต่อไปเรื่อย ๆ ซึ่งจะยิ่งทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนนั้นเปิดกว้างและรวดเร็วเป็นพิเศษ หากทัศนคติที่เติบโตอย่างต่อเนื่องนี้มีแนวโน้มเกิดขึ้นกับผู้เรียนในอนาคตทุกมหาวิทยาลัยรวมถึงผู้เรียนในสังกัดทปอ. เช่นกัน

ส่วนด้านเนื้อหา (C) นั้น สำหรับหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในสังกัดทปอ. จะเน้นเนื้อหารายวิชาทั้งทฤษฎีและปฏิบัตินาฏศิลป์ในด้านการสร้างสรรค์และการนำนาฏศิลป์ไปใช้ในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากมหาวิทยาลัยจัดอยู่ในกลุ่มมหาวิทยาลัยพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่นซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้สอน ผู้เรียน รวมถึงศิษย์เก่า ให้ความความคิดเห็นตรงกันว่า จะยังคงเป็นจุดเด่นของสถาบันนี้ต่อไป

และด้านบริบท (X) ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่ามหาวิทยาลัยในสังกัดทปอ. นี้ตั้งอยู่ใจกลางเมืองและมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการศึกษา การใช้ชีวิตอุดมศึกษา ความพร้อมด้านทรัพยากรต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยทั้งห้องเรียน ตึกเรียน อุปกรณ์การเรียน อีกทั้งมหาวิทยาลัยสามารถบริหารจัดการทางด้านเศรษฐกิจได้ดี ความพร้อมเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มหาวิทยาลัยมั่นคงและส่งผลต่อหลักสูตรต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยรวมถึงหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาเช่นกัน อีกประการที่สำคัญ คือ มหาวิทยาลัยมีเครือข่ายทางวิชาการที่กว้างขวาง ด้วยการเป็นมหาวิทยาลัยในเครือทปอ. ที่มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารและจัดกิจกรรมส่งเสริมและร่วมมือทางวิชาการบ่อยครั้ง

1.2) อนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline)

สำหรับอนาคตภาพด้านผู้สอนที่ผู้วิจัยวิเคราะห์จากผลการเก็บข้อมูลภาคสนามว่าผู้สอนหรืออาจารย์มหาวิทยาลัยในอนาคตของประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) ในด้านอัตรากำลังคนหรือจำนวนอาจารย์ แม้ว่าจากทัศนคติในด้านการเติบโตอย่างต่อเนื่องจะกล่าวถึงการเติบโตในด้านกำลังคน อย่างไรก็ตามพบว่าแนวโน้มที่จะทำให้เกิดข้อจำกัดในด้านนี้เช่นกัน ด้วยเหตุผลหลักสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทยที่ปัจจุบันได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและอัตราการเกิดของคนไทยลดน้อยลงอย่างต่อเนื่องมาตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาซึ่งส่งผลโดยตรงต่อสถาบันการศึกษาตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษาที่จำนวนผู้เรียนลดลงไปด้วย และหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาย่อมได้รับผลกระทบดังกล่าวเช่นกัน สำหรับมหาวิทยาลัยที่เริ่มประสบกับสถานการณ์ดังกล่าวจะเริ่มมีความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจและส่งผลกระทบต่อผู้สอนเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ในประเด็นนี้อาจยังไม่เกิดขึ้นกับหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในสังกัดทปอ. เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีความมั่นคง แม้ว่าจำนวนผู้เรียนทั่วประเทศจะลดลงแต่สำหรับจำนวนผู้เลือกศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยนี้ยังคงมีอัตราการแข่งขันสอบเข้าในจำนวนผู้เรียนที่สูงดังเดิมไม่ได้ลดลงแต่อย่างใด กล่าวได้ว่า หลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในสังกัดทปอ. อาจไม่ได้รับผลกระทบในประเด็นดังกล่าวนี้ในระยะ 10 ปี

ส่วนในด้านผู้เรียน (S) จากที่กล่าวข้างต้นถึงฉากทัศน์ที่เติบโตอย่างต่อเนื่องของผู้เรียนในโลกอนาคตที่จะมีความคล่องตัวและเป็นพลเมืองโลกที่เชื่อมต่อกับโลกออนไลน์ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ในข้อดีคือผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างเปิดกว้างมากขึ้น เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและกว้างขวาง อย่างไรก็ตามด้วยยุคปัจจุบันและอนาคตต่อจากนี้ผู้คนจะมีความเป็นปัจเจกมากขึ้นและให้ความสำคัญกับสิทธิส่วนบุคคลอย่างมาก การณ์ดังกล่าวมีแนวโน้มว่าผู้เรียนจะห่างเหินกับผู้สอนมากขึ้นหรือกล่าวได้ว่าศิษย์จะไม่ใกล้ชิดกับครูเท่าเมื่อก่อนอีกต่อไปซึ่งหากเทียบกับที่ผ่านมาสังคมการเรียนนวัตศิลป์นั้นครูและสิทธิ์จะมีความใกล้ชิดกันมาก นอกจากด้านการเรียนการสอนถ่ายทอดความรู้วิชาให้แก่ศิษย์ ครูยังเป็นส่วนสำคัญในการชี้นำการใช้ชีวิตให้กับศิษย์อีกด้วย แต่ปัจจุบันเริ่มมีระยะห่างมากขึ้นด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป การดำเนินชีวิตในยุคแห่งนวัตกรรมเทคโนโลยี และการเปิดกว้างทางช่องทางหารายได้ของคนรุ่นใหม่มีมากขึ้นตามการเติบโตของแพลตฟอร์มออนไลน์ คนรุ่นใหม่สนใจเป็นผู้สร้างสรรค์เนื้อหาออนไลน์ (Content creator) กันมากขึ้นซึ่งความหลากหลายของเนื้อหาในขณะเดียวกันอาจมีความเสี่ยงเกิดขึ้นคู่ขนานที่อาจกระเทือนและสวนทางต่อภาพลักษณ์ของนวัตศิลป์ไทยในสังคมไทยซึ่งในอนาคตอีก 10 ปี อาจทำให้ครูและศิษย์มีพื้นที่ร่วมกันเฉพาะในสถาบันการศึกษาหรือในห้องเรียนเท่านั้น และครูนวัตศิลป์อาจไม่ได้เป็นส่วนสำคัญในการชี้นำการใช้ชีวิตให้กับผู้เรียนอีกต่อไป และสำหรับผู้เรียนในสังกัดทปอ.ที่เป็นมหาวิทยาลัยท่ามกลางบริบทสังคมเมืองอาจทำให้ความห่างเช่นนี้มีมากกว่ามหาวิทยาลัยในสังกัดอื่น ๆ จากที่กล่าวมาข้างต้นพอจะสะท้อนให้เห็นได้ว่าในประเด็นของการควบคุมผู้เรียนและการที่ครูจะมีอิทธิพลทางความคิดต่อผู้เรียนรุ่นใหม่ที่มีความเป็นไปได้ยากและนอกจากนั้นยังเป็นผลเชิงลบมากกว่า อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีระยะห่างมากขึ้นตามสภาพทางสังคมตามที่กล่าวมา แต่ถึงอย่างไร ธรรมชาติของศาสตร์ทางด้านนวัตศิลป์ไม่สามารถทำให้ผู้สอนและผู้เรียนตัดขาดออกจากกันได้ อย่างถาวรเนื่องจากเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการปฏิบัติซึ่งจากการวิเคราะห์ในอีก 10 ปีข้างหน้ายังไม่อาจมีเทคโนโลยีใดมาแทนที่ครูผู้สอนได้ ดังนั้นผู้สอนและผู้เรียนจะยังคงมีพื้นที่ร่วมกันเสมอซึ่งผู้สอนจะยังพอมีสวนที่จะสามารถชี้นำผู้เรียนได้ให้ตระหนักถึงการดำรงในวิชาชีพนวัตศิลป์อย่างยั่งยืนท่ามกลางความเป็นพลวัต ส่วนสำหรับด้านเนื้อหา (C) และด้านบริบท (X) นั้นไม่ได้มีประเด็นใดที่ต้องควบคุมแต่อย่างใด จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับคณะและอาจารย์หลักสูตรนวัตศิลป์ศึกษาของมหาวิทยาลัยในสังกัดทปอ. ให้ความสำคัญไปที่การพร้อมปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

1.3) อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse)

สำหรับฉากทัศน์ที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse) ของหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาของมหาวิทยาลัยในสังกัดทปอ. นั้น ไม่พบภาพฉากทัศน์ดังกล่าวอย่างชัดเจน เนื่องจากการคาดการณ์ภาพรวมของมหาวิทยาลัยในอนาคตระยะ 10 ปี ข้างหน้ายังมีความมั่นคงจึงไม่มีเหตุใดที่กระทบถึงขั้นปิดหลักสูตร จึงไม่มีแนวโน้มของการล่มสลายของหลักสูตรทั้งด้านผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา และบริบท

1.4) อนาคตภาพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

อนาคตที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงสภาพของหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาของมหาวิทยาลัยในสังกัดทปอ. ข้อมูลส่วนใหญ่มาจากการสะท้อนของผู้เรียนปัจจุบันที่กล่าวถึงความต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนสำหรับเนื้อหาการเรียนสอนในส่วนของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัตินาฏศิลป์ ผู้เรียนสะท้อนว่าได้เรียนปฏิบัตินาฏศิลป์ไทยน้อยไปซึ่งหลายคนประสบปัญหาตอนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูหรือการฝึกสอนในชั้นปีสุดท้ายที่มีเนื้อหานำไปสอนนักเรียนไม่เพียงพอ หรือการเรียนลำดับวิชานั้นไม่สอดคล้องกับการได้นำความรู้ไปใช้จริงตอนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ดังที่ผู้เรียนกล่าวว่า

“นิสิตจะฝึกสอนตอนชั้นปี 4 เทอม 1 แต่พอเทอม 2 กลับต้องมาเรียนในชั้นเรียนซึ่งเสียดาที่เป็นวิชาที่มีประโยชน์มาก ๆ และหากได้เรียนรู้ก่อนจะสามารถนำไปใช้ตอนฝึกสอนได้ เช่น การละครสำหรับเด็ก การคิดท่ารำ...หากเป็นไปได้ก็อยากให้เราเรียนทุกอย่างให้หมดก่อนแล้วไปฝึกสอนจะได้เป็นการได้นำความรู้ที่ได้เรียนไปใช้สอนจริงด้วย...”

(ผู้เรียน 1, 2 และ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 กุมภาพันธ์ 2566)

2. มหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.)

หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาของมหาวิทยาลัยในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) มีจุดเด่นที่เป็นมหาวิทยาลัยท้องถิ่นซึ่งมีทั้งหมด 40 แห่งทั่วประเทศ อนึ่ง สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏที่มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษานั้นมีจำนวน 12 แห่ง ดังนั้นแต่ละแห่งจะมีอัตลักษณ์และจุดเด่นทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปตามภูมิภาค และในการจัดกลุ่มมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) อยู่ในกลุ่มการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น ในตอนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอฉากทัศน์ของมหาวิทยาลัยในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏในภาพรวมของแต่ละฉากทัศน์ (Scenarios) ดังนี้

2.1) อนาคตภาพที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)

จุดแข็งของมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ คือ ความเป็นท้องถิ่นซึ่งลักษณะเฉพาะของแต่ละแห่งก็จะมีจุดเด่นและอัตลักษณ์เฉพาะประจำท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งในทางนาฏศิลป์ นอกจากการได้อนุรักษ์ศิลปะประจำท้องถิ่นนั้น ๆ แล้วยังสามารถนำศิลปะท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นงานใหม่ได้อย่างหลากหลายและสามารถสร้างเป็นมูลค่ากลับคืนสู่ชุมชนได้อีกด้วย และเช่นเดียวกับผู้สอนในสังกัดมหาวิทยาลัยทปอ. ปัจจุบันบุคลากรของมหาวิทยาลัยราชภัฏได้รับการสนับสนุนการต่อยอดทางวิชาการมากขึ้นเช่นกันไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนทุนการศึกษาศึกษาให้ผู้สอนได้ศึกษาต่อระดับปริญญาเอกในสาขาที่ตรงสาย และการสนับสนุนทุนวิจัยสำหรับงานวิชาการด้านนาฏศิลป์ศึกษาไปจนถึงการมีกิจกรรม การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายทางวิชาการทั้งภายในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏเองหรือการร่วมกับมหาวิทยาลัยในสังกัดอื่น กล่าวได้ว่าผู้สอนจะมีศักยภาพในทางวิชาการที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2.2) อนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline)

สำหรับฉากทัศน์ด้านอนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาของมหาวิทยาลัยในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) มีแนวโน้มสูงที่อาจจะเผชิญกับวิกฤติจำนวนผู้เรียนที่ลดลงอย่างต่อเนื่องซึ่งจะกระทบถึงเศรษฐกิจของมหาวิทยาลัย และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับคณะมหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่งเริ่มประสบกับปัญหานี้แล้วในหลายแห่งซึ่งหากยังคงเผชิญอย่างต่อเนื่องก็มีโอกาสสูงที่ต่อไปในระยะ 10 ปี หลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาราชภัฏบางแห่งอาจต้องปิดลง อนึ่ง การปิดหลักสูตรนั้นเป็นปลายทางสุดท้ายที่ไม่มีผู้ใดอยากให้เกิดขึ้น ปัจจุบันผู้บริหารหลายแห่งได้เริ่มเตรียมการเพื่อรับมือและเป็นการชะลอก่อนถึงสถานการณ์ดังกล่าว แต่การชะลอนี้อาจกระทบต่อหลักสูตรและผู้สอน เมื่อไม่มีผู้เรียนยอมทำให้มหาวิทยาลัยมีรายได้น้อยลงและส่งผลให้ต้องจำกัดด้านงบประมาณ ดังนั้นทุนสนับสนุนงานวิจัยภายในมหาวิทยาลัยอาจเริ่มลดจำนวนลง อีกทั้งการสนับสนุนทุนการศึกษาต่อให้กับอาจารย์ก็ลดลงเช่นกัน ในบางแห่งจะเริ่มปิดรับการขยายอัตราไม่รับอาจารย์ใหม่เพิ่ม และอาจมีการปรับฐานเงินเดือนตลอดจนค่าตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์อีกด้วย

2.3) อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse)

สืบเนื่องมาจากฉากทัศน์ด้านอนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) ที่หากว่าการรับมือหรือชะลอการปิดตัวของหลักสูตรด้วยวิธีต่าง ๆ มาถึงขีดจำกัด อีกด้วยไม่มีผู้เรียนเข้าศึกษาต่อในหลักสูตร ในระยะ 10 ปีข้างหน้าหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) บางแห่งมีแนวโน้มที่จะต้องปิดหลักสูตร และยุติการเรียนการสอนนาฏศิลป์ศึกษาไปจนกว่าสถานการณ์จะดีขึ้น

2.4) อนาคตภาพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารในประเด็นการเตรียมการรับมือหรือหาแนวทางการดำเนินงานเพื่อป้องกันไม่ให้ภาพฉากทัศน์อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse) นั้นเกิดขึ้นจริง กล่าวโดยสรุปได้ว่าอาจารย์ต้องเป็นส่วนหนึ่งในการพยุ่งเศรษฐกิจของหลักสูตรและมหาวิทยาลัย ซึ่งรวมถึงอาจารย์นาฏศิลป์ศึกษาเช่นกัน โดยทางที่ทำได้ที่ดีที่สุดคือการทำวิจัยโดยได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากแหล่งทุนภายนอก และสัดส่วนภาระงานของอาจารย์อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปโดยที่การสอนนั้นลดลง (ตามสภาพการณ์ที่จำนวนผู้เรียนลดลง) แต่ด้านกาวิจัยและการบริการวิชาการจะเป็นภาระงานที่อาจารย์อาจต้องเผชิญหนักขึ้น

3. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.)

หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาของมหาวิทยาลัยในสังกัดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) มีทั้งหมด 9 แห่งทั่วประเทศ และที่มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษานั้นมีจำนวน 1 แห่ง มหาวิทยาลัยในสังกัดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) นั้นเป็นสถาบันที่ผลิตครูและอาจารย์นาฏศิลป์เป็นแห่งแรก ๆ ของประเทศตั้งแต่มีการสอนในระดับอุดมศึกษาเกิดขึ้นและในปัจจุบันการจัดกลุ่มมหาวิทยาลัย อยู่ในกลุ่มพัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม ในตอนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอฉากทัศน์ของมหาวิทยาลัยในสังกัดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ในภาพรวมของแต่ละฉากทัศน์ (Scenarios) ดังนี้

3.1) อนาคตภาพที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)

มหาวิทยาลัยในสังกัดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) นั้นมีจุดเด่นที่การเรียนการสอนนาฏศิลป์ทั้งเชิงอนุรักษ์และสร้างสรรค์มุ่งเน้นควบคู่กัน เมื่อผู้เรียนเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ก่อนเริ่มเรียนภาคการศึกษาแรกจะมีการปรับพื้นฐานอย่างจริงจังโดยอาจารย์ประจำหลักสูตรและเชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ไทยจากกรมศิลปากรมาถ่ายทอดองค์ความรู้ และปรับพื้นฐานให้ผู้เรียนอย่างพร้อมเพียง จึงทำให้ผู้เรียนที่แม้ว่าโดยส่วนใหญ่จะไม่ได้จบการศึกษาระดับมัธยมจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ มีพื้นฐานและความพร้อมโดยทั่วถึงการก่อนเริ่มศึกษาอย่างเป็นทางการตามระยะเวลาการเปิดเรียน ทำให้ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางด้านปฏิบัติ

นาฏศิลป์ระหว่างผู้เรียนที่จบจากโรงเรียนสายสามัญและผู้เรียนที่จบจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ และในด้านการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ก็ได้รับการเรียนรู้และพัฒนาเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยสังกัดอื่น ๆ ซึ่งการรักษาสมดุลและมุ่งเน้นนาฏศิลป์ทั้งการอนุรักษ์และสร้างสรรค์อย่างควบคู่กันได้ดีเช่นนี้เป็นจุดเด่นและยังคงเป็นสิ่งที่ทำให้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) ยังคงรักษามาตรฐานและเป็นที่เติบโตต่อไปอย่างต่อเนื่อง

3.2) อนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline)

สำหรับฉากทัศน์ด้านอนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) มีภาพฉากทัศน์เดียวกับมหาวิทยาลัยราชภัฏ กล่าวคือ ภายในระยะ 10 ปีข้างหน้าจะเผชิญกับวิกฤติจำนวนผู้เรียนที่ลดลงอย่างต่อเนื่องซึ่งจะกระทบถึงเศรษฐกิจของมหาวิทยาลัยเช่นกัน ซึ่งวิธีการรับมือเพื่อชะลอการปิดตัวของหลักสูตรนั้นได้เป็นไปเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้งในด้านการจำกัดกำลังคน(อาจารย์ผู้สอน) การลดจำนวนงบประมาณลง

3.3) อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse)

ฉากทัศน์ด้านนี้ยังคงเป็นไปตามเช่นเดียวกับฉากทัศน์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่หากว่าการรับมือหรือชะลอการปิดตัวของหลักสูตรด้วยวิธีต่าง ๆ มาถึงขีดจำกัดอีกด้วยไม่มีผู้เรียนเข้าศึกษาต่อในหลักสูตร ในระยะ 10 ปีข้างหน้าหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาของมหาวิทยาลัยในสังกัดมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) มีแนวโน้มที่จะต้องปิดหลักสูตรและยุติการเรียนการสอนนาฏศิลป์ศึกษาไปจนกว่าสถานการณ์จะดีขึ้น

3.4) อนาคตภาพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

จะมีการปรับเปลี่ยนสภาพโดยอาจารย์จะเป็นส่วนหนึ่งในการพยุ่งเศรษฐกิจของหลักสูตรและมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยราชภัฏอันเนื่องมาจากจำนวนผู้เรียนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง สัดส่วนภาระงานของอาจารย์อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปโดยที่การสอนนั้นลดลง (ตามสภาพการณ์ที่จำนวนผู้เรียนลดลง) แต่ด้านการวิจัยและการบริการวิชาการจะเป็นภาระงานที่อาจารย์อาจต้องเผชิญหนักขึ้น

4. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สพศ.)

หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สพศ.) มีทั้งหมด 13 แห่งทั่วประเทศ จุดเด่น คือ เป็นเป็นสถาบันที่เติบโตมาจากการก่อตั้งโรงเรียนพราหมณ์หลวงซึ่งต่อมาคือโรงเรียนนาฏศิลป์ และวิทยาลัยนาฏศิลป์ ตามลำดับ เป็นสถาบันที่มุ่งเน้นจัดการเรียนการสอนด้านศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะ ทั้งด้านดนตรีและนาฏศิลป์ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึง

อุดมศึกษา จุดเด่นของหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาของสถาบันในสังกัดนี้มีความเข้มแข็งด้านนาฏศิลป์ไทยเชิงอนุรักษ์ เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์ไทยที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากกรมมหรสพ ผู้เรียนได้เรียนอย่างใกล้ชิดกับครู ศิลปิน ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยโดยตรง อีกทั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) ยังมีห้องเรียนเครือข่ายอยู่ทุกภูมิภาคซึ่งนอกจากแต่ละแห่งจะโดดเด่นด้านนาฏศิลป์ไทยแบบราชสำนักแล้ว ยังมีเอกลักษณ์ตามศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ อีกด้วย ในตอนนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอฉากทัศน์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) ในภาพรวมของแต่ละฉากทัศน์ (Scenarios) ดังนี้

4.1) อนาคตภาพที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)

ตามที่กล่าวมาข้างต้นถึงจุดเด่นของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) ที่มีความชัดเจนว่าเป็นสถาบันที่มุ่งเน้นในด้านการอนุรักษ์ จากที่สัมภาษณ์ผู้บริหาร อาจารย์ เห็นว่าจุดแข็งของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) นี้จะยังมั่นคงและเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้หลักในด้านนาฏศิลป์แบบราชสำนัก ต่อไป นอกจากนี้ยังมีภาพที่เติบโตเช่นเดียวกับสถาบันสังกัดอื่น ๆ ในประเด็นของความพร้อมด้านกำลังคนของบุคลากรผู้สอนที่ได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการอย่างต่อเนื่องทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนได้รับการศึกษาต่อระดับปริญญาเอกด้านนาฏศิลป์ศึกษาโดยตรง และการสนับสนุนทุนวิจัยจากแหล่งทุนทั้งภายในและภายนอก ทำให้สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) นอกจากจะเชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติงานนาฏศิลป์แล้ว จะค่อย ๆ เติบโตในด้านวิชาการ/การวิจัยอย่างต่อเนื่อง และในด้านการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์นั้นจะเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยในสังกัดราชภัฏที่มีหลายแห่งตามท้องถิ่นซึ่งสามารถนำศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นวัตถุดิบในการนำมาต่อยอดสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ได้อย่างหลากหลายและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน

4.2) อนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline)

สำหรับฉากทัศน์ด้านอนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) นั้น มีภาพฉากทัศน์เดียวกับมหาวิทยาลัยสังกัดราชภัฏ (มรภ.) และ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มรท.) กล่าวคือ ภายในระยะ 10 ปีข้างหน้าจะเผชิญกับวิกฤติจำนวนผู้เรียนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะกระทบถึงเศรษฐกิจของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) เช่นกัน สถาบันฯ บางแห่งในปัจจุบันมีความแข่งขันด้านการรับผู้เรียนที่สูงขึ้นจากแต่ก่อนด้วยมหาวิทยาลัยสังกัดอื่นของแต่ละท้องถิ่นเริ่มมีการเปิดหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาเช่นกันทำให้ผู้เรียนมีทางเลือกในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษามากขึ้น การที่ผู้เรียนในอนาคตมีจำนวนลดลงและประกอบกับการแข่งขันที่สูงขึ้นมีแนวโน้มทำให้สถาบันฯ บางแห่งประสบปัญหาหนักด้านการไม่มีผู้เรียนจนอาจถึงขั้นปิดหลักสูตร

ในที่สุด ซึ่งวิธีการรับมือเพื่อชะลอการปิดตัวของหลักสูตรนั้นได้เป็นไปเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัย สังกัดราชภัฏและมหาวิทยาลัยสังกัดเทคโนโลยีราชมงคลทั้งในด้านการจำกัดกำลังคน(อาจารย์ ผู้สอน) การลดจำนวนงบประมาณลง

4.3) อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse)

ฉากทัศน์ด้านนี้ยังคงเป็นไปตามเช่นเดียวกับฉากทัศน์ของหลักสูตรนาฏศิลป์ ไทยศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) และ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มรท.) ที่หากว่าการรับมือหรือชะลอการปิดตัวของหลักสูตรด้วยวิธีต่าง ๆ มาถึงขีดจำกัดอีกด้วยไม่มีผู้เรียนเข้าศึกษาต่อในหลักสูตร ในระยะ 10 ปีข้างหน้าหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาของสถาบัน บัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) มีแนวโน้มที่จะต้องปิดหลักสูตรและยุติการเรียนการสอนนาฏศิลป์ศึกษา ไปจนกว่าสถานการณ์จะดีขึ้น

4.4) อนาคตภาพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

จะมีการปรับเปลี่ยนสภาพโดยอาจารย์จะเป็นส่วนหนึ่งในการพยุงเศรษฐกิจ ของหลักสูตรและสถาบันบัณฑิตเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) และ มหาวิทยาลัย สังกัดเทคโนโลยีราชมงคล (มรท.) อันเนื่องมาจากจำนวนผู้เรียนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง สัดส่วน ภาระงานของอาจารย์อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปโดยที่การสอนนั้นลดลง (ตามสภาพการณ์ที่จำนวน ผู้เรียนลดลง) แต่ด้านการวิจัยและการบริการวิชาการจะเป็นภาระงานที่อาจารย์อาจต้องเผชิญ หนักขึ้น

จากข้อมูลข้างต้นนั้นเป็นการสรุปและนำเสนอโดยการแยกข้อมูลของแต่ละ สังกัดมหาวิทยาลัย อันได้แก่ (1) ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) (2) มหาวิทยาลัยราช ภัฏ (มรภ.) (3) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) และ (4) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบ ศ.) เพื่อให้เห็นถึงฉากทัศน์อันเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นถึง ภาพรวมของฉากทัศน์หลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาในภาพใหญ่ของประเทศไทย ผู้วิจัยได้สรุป ข้อมูลและจะนำเสนอในรูปแบบภาพรวมดังต่อไปนี้

1. อนาคตภาพด้านผู้สอน

1.1 อนาคตภาพด้านผู้สอนที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับกรอบแนวคิดของ การวิจัย พบประเด็นอนาคตภาพด้านผู้สอนที่เห็นถึงแนวโน้มของการเติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation) ของอาจารย์หลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในสถาบันระดับอุดมศึกษา ดังนี้

- 1) ความพร้อมด้านกำลังคน

จากการเก็บข้อมูลพบว่าปัจจุบันหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา ผู้บริหารทุกสถาบันการศึกษาและทุกเครือข่ายมหาวิทยาลัยมีนโยบายการสนับสนุน ผลักดัน ให้บุคลากรตำแหน่งอาจารย์นาฏศิลป์ศึกษาได้รับการศึกษาต่อในระดับดุษฎีบัณฑิตที่ตรงสาย ซึ่งปัจจุบันกำลังอยู่ระหว่างการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องโดยมหาวิทยาลัยผลักดันและให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่อาจารย์ประจำหลักสูตร ดังนั้นเมื่อบุคลากรเหล่านี้สำเร็จการศึกษาก็จะส่งผลให้หลักสูตรมีบุคลากรที่มีคุณสมบัติตรงสายเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของอาจารย์มหาวิทยาลัย ด้วยคุณสมบัติปริญญาสาขานาฏศิลป์ศึกษาโดยตรงนั้นแต่เดิมมีเพียงระดับปริญญาตรีและปริญญาโท เท่านั้น เพิ่งเริ่มมีการเปิดหลักสูตรในระดับดุษฎีบัณฑิตจึงค่อย ๆ เป็นการสร้างกำลังคนด้านนาฏศิลป์ศึกษา และจะสร้างความเข้มแข็งให้กับหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในภาคหน้า ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ว่า

“ที่หลักสูตรเราอาจารย์นาฏศิลป์ศึกษาในตอนนี้อยู่ไม่ค่อยมีคนที่จะระดับปริญญาเอก ก็ทำให้เรารู้สึกว่าศักยภาพเราต่ำ คนเรียนเค้าก็คงรู้สึกกลัว ๆ เลยไม่ค่อยมาสมัครเรียน กำลังเร่งผลักดันให้อาจารย์ไปเรียนต่อปริญญาเอกกันอยู่ คิดว่าอนาคต 10 ปีข้างหน้าคงมีอาจารย์ที่มีคุณสมบัติครบทั้งวุฒิการศึกษา มีตำแหน่งทางวิชาการ บางที่เราไม่ได้อยากยึดติดกับเรื่องนี้แต่สุดท้ายก็เป็นสิ่งที่จำเป็นเพราะเป็นเกณฑ์ของกระทรวงฯ มหาวิทยาลัยเราเห็นด้วยและสนับสนุนทุนการศึกษาค่าเทอมตลอดหลักสูตรให้กับอาจารย์ที่จะไปเรียนด้วย”

(คนบตี 7, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กรกฎาคม 2565)

ผู้ให้ข้อมูลท่านอื่นกล่าวเสริมในประเด็นนี้ว่า “สถาบันเราได้รับทุนสนับสนุนวิจัยจากทั้งภายในและภายนอก ให้ความสำคัญกับการสร้างอาจารย์ให้เป็นนักวิจัยรุ่นใหม่ เราจัดสรรให้งบประมาณเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นการสนับสนุนให้อาจารย์ทำวิจัยซึ่งตอนนี้มีทุนให้ประมาณ 20,000-30,000 บาท ต่องานวิจัย” (คนบตี 12, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 กันยายน 2565) “มหาวิทยาลัยและคณะให้การสนับสนุนอาจารย์เราอย่างมากให้มาหลายทุนทั้งทุนไปเรียนต่อ ทุนทำวิจัย ทุนทำบทความ เร่งให้ทำตำแหน่งทางวิชาการ...” (อาจารย์ 2, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2565) จากคำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการผลักดันบุคลากรให้มีความพร้อมทั้งศักยภาพและตรงตามเกณฑ์ดังที่ผู้บริหารกระทรวงได้กล่าวไว้ว่า

“โดยทั่วไปอาจารย์มหาวิทยาลัยนอกจากจะต้องมีองค์ความรู้ทางวิชาการ ทักษะ จริยธรรม/จรรยาบรรณแล้วนั้น จะต้องเป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิที่กำหนดไว้ด้วย”

(ผู้บริหารระดับกระทรวง 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 มิถุนายน 2565)

สำหรับสถาบันการศึกษาในเครือสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ นอกจากจะมีการผลักดันบุคลากรในประเด็นดังกล่าวแล้ว ยังมีเสริมในเรื่องของการเร่งจัดระเบียบ อัตรากำลังคนให้มีความชัดเจนและเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานอุดมศึกษา ปัจจุบันสถาบันในเครือ สบศ.บางแห่งยังมีอาจารย์ไม่เพียงพอต่อการสอนในบางรายวิชาซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการเตรียมการและคาดการณ์ว่าจะลงตัวพร้อมสำหรับอนาคต ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“ภารกิจเร่งด่วนตอนนี้คือตั้งเป้าว่าจะมีอาจารย์ครบทุกรายวิชาในสถาบัน เรา กำลังเร่งหาอัตราตำแหน่งซึ่งคาดว่าใน 10 ปี ข้างหน้าจะมีอาจารย์ครบทุกวิชา ตอนนี้วิชาครูยังคงต้องเชิญอาจารย์จากสถาบันอื่นมาสอน เรายังไม่มีอาจารย์ที่ สอนด้านนี้เฉพาะมาอยู่ประจำในสถาบันแต่ไม่ได้นั่งนอนใจกำลังหาทางกันอยู่...”

(คณบดี 9, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 กันยายน 2565)

“ตอนนี้โดยเฉพาะของวิทยาลัยนาฏศิลป์ทุกที่ที่กำลังเร่งให้อาจารย์ทำ ผลงาน ทูมงบด้านการวิจัยและส่งเสริมให้อาจารย์เรียนต่อปริญญาเอกกันเยอะ มากเพื่อที่จะให้อาจารย์มาดูแลหลักสูตรเพราะแต่ก่อนเปิดเฉพาะส่วนกลาง แต่ ตอนนี้มีทั่วประเทศเลยแล้วต้องมีคนที่จบสายตรงเพื่อมาดูแลหลักสูตร อาจารย์ เมื่อก่อนเราก็เรียนจบตรีสายครู แต่ป.โทป.เอกยังไม่ค่อยมีก็ต้องไปเรียนศิลปกรรม กันบ้าง แต่อาจารย์รุ่นใหม่เดี๋ยวนี้ได้ไปเรียนในสาขาที่ตรงสายกันทั้งนั้นก็เป็นข้อดี เห็นชัดเลยเวลามาทำหลักสูตรกันคำศัพท์ทางการศึกษาใหม่ ๆ เราก็ไม่ค่อยเข้าใจ ต้องให้คนที่อยู่ในสายอุดมศึกษามาช่วยอธิบาย ตอนนี้ยังไม่ค่อยลงตัวกันเท่าไร แต่เท่าที่ดูสถานการณ์ก็คิดว่าอาจารย์นาฏศิลป์รุ่นใหม่จะเก่งด้านวิชาการกัน เพิ่มขึ้นเยอะมาก”

(อาจารย์ 12, การสื่อสารส่วนบุคคล, 17 ตุลาคม 2565)

ในประเด็นเดียวกันนี้ผู้ให้ข้อมูลในฐานะผู้บริหารในเครือสถาบัน เดียวกันได้กล่าวเช่นกันว่า “ตอนนี้เราต้องพัฒนาเรื่องอัตรากำลังคนเนื่องจากตอนนี้เรายังใช้ บุคลากรไขว้กันอยู่ บางท่านก็สอนทั้งระดับอุดมและพื้นฐานซึ่งคิดว่านี่เป็นจุดที่ต้องเร่งพัฒนา ขยายอัตราครอบกำลังคน” (คณบดี 12, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 กันยายน 2565) จากข้อความ

ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าแม้สถาบันการศึกษาในเครือข่ายฯ. ยังมีความไม่ลงตัวในด้านอัตรา กำลังคนซึ่งมีทั้งการที่ผู้สอนมีภาระงานซ้ำซ้อนระหว่างการศึกษาระดับพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา และกรณีของรายวิชาด้านวิชาชีพครูที่ยังไม่มีบุคลากรประจำตำแหน่ง อย่างไรก็ตามทางผู้บริหาร ไม่นิ่งนอนใจและกำลังอยู่ระหว่างการดำเนินการและคาดการณ์ว่าจะคลี่คลายและลงตัวในที่สุดซึ่ง จะเป็นผลดีต่อผู้เรียนนาฏศิลป์ของสถาบันในเครือข่ายฯ. ในภายภาคหน้าต่อไป

อีกประเด็นสำคัญในด้านการเติบโตของกำลังคนด้านนาฏศิลป์ ศึกษา คือ ความก้าวหน้าทางตำแหน่งทางวิชาการ การขอตำแหน่งทางวิชาการนั้นเป็นหนึ่งในพันธ กิจของอาจารย์มหาวิทยาลัยซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับกระทรวงในประเด็นนี้พบว่าใน อนาคตการขอตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ในสายนาฏศิลป์ศึกษาจะเปิดกว้างมากขึ้น ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ว่า

“...เมื่อไปเป็นอาจารย์แล้วการอยู่ในมหาวิทยาลัยสิ่งสำคัญ คือ การมีผลงานที่ทำให้ตนเองก้าวหน้า ก็คือการขอตำแหน่งทางวิชาการ ซึ่งตอนนี้เกณฑ์การขอตำแหน่งทางวิชาการเปิดกว้างมาก ไม่ได้ทำเฉพาะวิจัย อย่างเดียว ยังมีรับใช้สังคม ผลงานด้านการเรียนการสอน ในอนาคตอาจเปิด กว้างมากกว่านี้แต่ผลงานต้องเป็นที่ประจักษ์ อาจไม่เน้นงานวิจัย...”

(ผู้บริหารระดับกระทรวง 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 มิถุนายน 2565)

ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านกล่าวในประเด็นนี้เช่นกันว่า

“ต่อไปสามารถเอาผลงานด้านการสอนหรือผลงานอะไรที่เป็นเชิง ประจักษ์มาจัดทำและขอตำแหน่งทางวิชาการได้เลยซึ่งผมมองว่าเป็นผลดีกับ บุคลากรสายเราที่มีงานปฏิบัติการเยอะ อาจารย์จะได้ขอตำแหน่งทางวิชาการ กันได้มากขึ้น ทุกวันนี้มหาวิทยาลัยก็ติดตามตลอดว่าในคณะ/สาขา อาจารย์ขอ ตำแหน่งกันบ้างหรือยัง ที่ผ่านมายังไม่ค่อยทำกันแต่คิดว่าระยะหลังมานี้คงต้อง เริ่มเข้มงวดให้ทำกันบ้างแล้ว ยิ่งถ้าเกณฑ์เปิดกว้างเอื้อให้สายเราแบบนี้ควร ต้องรีบสนับสนุน ซึ่งเราส่งเสริมการพัฒนาอาจารย์เรามาก ๆ มีทุนนักวิจัยรุ่น ใหม่ ทุนนักสร้างสรรค์รุ่นใหม่ ส่งเสริมให้ไปเรียนมีทุนการศึกษาให้ ใครจะผลิต ตำราอะไรมหาวิทยาลัยก็มีเงินสนับสนุนพิมพ์หนังสือให้ จ้างผู้ทรงคุณวุฒิตรวจ ให้อีก...”

(คนบตี 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 กรกฎาคม 2565)

ซึ่งสำหรับการทำวิจัยหรือผลงานเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการ พบว่า อาจารย์ได้รับการสนับสนุนให้ทำวิจัยมากขึ้น ทั้งการผลักดันจากนโยบายของผู้บริหาร รวมถึงการให้การสนับสนุนอาจารย์ในด้านงบประมาณการทำวิจัย ตามที่ได้นำเสนอจากคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลในข้างต้น

และการเติบโตอย่างต่อเนื่องของผู้สอนนอกจากในด้านความพร้อมของกำลังคน อีกประเด็นสำคัญคือ พบว่าผู้สอนในอนาคตจะมีศักยภาพเพิ่มขึ้นตามความต้องการของสถานการณ์โลกที่ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทและเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอนทุกระดับการศึกษา ที่ผ่านมามีการใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อการเรียนรู้บ้างแต่ตั้งแต่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ทั่วโลกก้าวเข้าสู่ยุค Digital Disruption พร้อมกันอย่างทันที ซึ่งส่งผลให้เทคโนโลยีกลายเป็นปัจจัยหลัก ๆ และเป็นสิ่งสำคัญในการใช้เพื่อกิจกรรมการเรียนรู้ในทุกแขนงวิชา รวมถึงนาฏศิลป์ศึกษาเช่นกัน ทำให้ผู้สอนต้องปรับตัวและเรียนรู้เพื่อปรับใช้หรือพัฒนาให้เกิดประโยชน์ในการสอน สำหรับประเด็นนี้ผู้บริหารและอาจารย์ได้ตื่นตัวและให้ความสำคัญเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองและบุคลากรในองค์กรให้เท่าทันต่อสถานการณ์โลกเช่นกัน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่

“10 ปีข้างหน้า อาจารย์นาฏศิลป์ต้องมี Soft skill มาก ๆ
ทุกวันนี้เราเห็นแล้วว่าโลกเปลี่ยนเร็ว ดังนั้นอาจารย์ก็ต้องเร็วเช่นกัน
อาจารย์และครูนาฏศิลป์จะกลับไปเซย์ไม่ได้ เราต้อง
ไม่เซย์”

(คนบทที่ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 สิงหาคม 2565)

ผู้ให้ข้อมูลท่านอื่นกล่าวในประเด็นนี้ว่า “อาจารย์ทุกสาขาวิชา ต้องทำ Digital content รวมถึงสาขานาฏศิลป์ศึกษาเช่นกันซึ่งอาจารย์ต้องเร่งอัปเดตด้านนี้... ตอนนี้กำลังเร่งเรื่องนี้อยู่ นอกจากการจัดกิจกรรมอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพอาจารย์ด้านเทคโนโลยีแล้ว ตอนนี้ได้ขอความร่วมมือกับอาจารย์ด้านเทคโนโลยีเพื่อเตรียมให้ความช่วยเหลือในการให้คำปรึกษาหรือคอยให้คำแนะนำอาจารย์สาขาอื่น ๆ อย่างใกล้ชิด” (คนบทที่ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 กรกฎาคม 2565) “ในอนาคตอาจารย์นาฏศิลป์นอกจากทักษะต้องเก่งและต้องมีคุณธรรมแล้วต้องมีความสามารถด้านเทคโนโลยีด้วย เหาะระบบเหล่านี้เข้ามาช่วยสอน กระแสตอนนี้และในอนาคตเด็กเค้าไม่ยอมมาเรียนในห้องเรียนแล้วดูเหมือนจะติดโลกออนไลน์กันไปแล้ว ฉะนั้นอาจารย์ต้องปรับตัว” (คนบทที่ 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 กรกฎาคม 2565)

“เทคโนโลยีมันพัฒนาไปไกลทุกวัน ๆ เริ่มตั้งแต่ยุคอาจารย์สมัยนั้นใช้เทปคลาสเส็ทที่ยังต้องใช้ปากกามาไขหมุนเทปเพื่อเปิดเพลงรำ จนมาสมัยนี้กลายเป็นใช้แค่แฟลตไดร์ฟอันเดียวหรือต่อบลูทูธเข้าที่เดียวก็เปิดเพลงได้แล้วซึ่งมันง่ายและต่างจากอดีตมาก และต่อไปมันจะพัฒนาเพิ่มขึ้นไปอีกแน่นอนซึ่งตอนนี้ Metaverse เข้ามาแล้ว 10 ปีข้างหน้าโลกเสมือนเกิดขึ้นแน่นอน มันจะเป็นโลกยุคใหม่อีก แล้วคนยุคเก่าอย่างเราถ้าไม่พัฒนาตามจะสอนอย่างไร ฉะนั้นต้องปรับตัวตลอดเวลา อยู่ที่ว่าไฟของอาจารย์ผู้สอนแต่ละคนพร้อมมั๊ยพร้อมที่จะพัฒนาไปกับเทคโนโลยีและพร้อมที่จะพัฒนาไปกับเด็กหรือเปล่า... สิ่งสำคัญคือเราอาจจะไม่จำเป็นต้องมาเรียนในห้องซึ่งที่ผ่านมาเราเจอกันมาแล้ว ที่เราต้องปรับตัวกันรุนแรงเพราะเราไม่เคยเตรียมตัวเตรียมใจกันมาก่อนเลย เป็นสิ่งที่ไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่าวันหนึ่งนาฏศิลป์จะเดินทางมาถึงจุดที่ต้องสอนรำผ่านหน้าจอ แต่ก็ได้เกิดขึ้นแล้วอย่างรวดเร็ว ถ้าถ่ายวิดีโอเฉย ๆ ไม่มีปัญหา แต่พอต้องสอนด้วยนี่คนละเรื่องเลย จับมือจับทำผู้เรียนก็ไม่ได้ทั้ง ๆ ที่เห็นอยู่ว่าเค้ารำผิด ในจอมีจอเล็กอยู่ 20 กว่าจอซึ่งในเน็ตบูคอาจารย์ดูไม่พอไม่ทั่วถึง ปัญหาเกิดขึ้นเยอะมาก ฉะนั้นวิธีการอีก 10 ปี ข้างหน้าต้องเปลี่ยนเพื่อจะสอนให้เป็นรูปแบบออนไลน์ให้ได้”

(อาจารย์ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 ตุลาคม 2565)

1.2 อนาคตภาพด้านผู้สอนที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline)

สำหรับอนาคตภาพด้านผู้สอนที่ผู้วิจัยวิเคราะห์จากผลการเก็บข้อมูลภาคสนามว่าผู้สอนมีแนวโน้มที่จะถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) คือ การถูกจำกัดหรือควบคุมด้านกำลังคน แม้ว่าฉากทัศน์ในด้านการเติบโตอย่างต่อเนื่องจะกล่าวถึงการเติบโตในด้านกำลังคน อย่างไรก็ตามพบว่าแนวโน้มที่จะทำให้เกิดข้อจำกัดในด้านนี้เช่นกัน ด้วยเหตุผลหลักสำคัญ คือ จำนวนผู้เรียนด้านนาฏศิลป์ที่มีแนวโน้มจะลดลงอย่างต่อเนื่องอย่างรุนแรงในอนาคตซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้สอนทันที ซึ่งสถาบันการศึกษาที่มีแนวโน้มได้รับผลกระทบในประเด็นนี้ใน 10 ปี ข้างหน้า คือ สถาบันในเครือมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) สถาบันในเครือเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) และสถาบันในเครือสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“ที่ราชภัฏเรานี้ผู้เรียนลดลงมาก ปีก่อนหน้านี้ค่อย ๆ ลดลงแต่ปีนี้ลดฮวบอย่างหนัก อย่างปีนี้เราตั้งเป้ารับเด็ก 60 คนแต่เข้ามาสมัคร 27 คน ก็ตกใจอย่างมาก แต่ก็เข้าใจนะว่าประชากรเราลดลงการเกิดน้อย และทางเลือกของคนรุ่นใหม่ก็หลากหลายมากขึ้น ฉะนั้นอนาคตผู้เรียนนาฏศิลป์ศึกษาก็คงหายไปเยอะมากเหมือนกันซึ่งก็จะกระทบถึงอาจารย์เหมือนกัน”

(ฉบับที่ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2565)

ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านกล่าวในประเด็นนี้เช่นกันว่า

“ปกติคนมาสมัครเรียนที่เราไม่มีให้เลือกตลอดเลยนะ มากันเยอะเลย แต่หลังๆมาผู้เรียนลดลงอยู่ อาจเป็นไปได้ว่าที่บ้านมีภาระค่าใช้จ่าย เด็กศิลปกรรมเด็กนาฏศิลป์เราส่วนใหญ่ไม่ใช่เด็กที่ร่ำรวย และอีกปัจจัยหนึ่งก็คือคิดว่ามีส่วน คือ ตอนนี้มีหลายที่เปิดหลักสูตร ค่าก็มีตัวเลือกเพิ่มมากขึ้นต่อไปอนาคตคิดว่าผู้เรียนจะลดลงมากกว่านี้เยอะ อาจารย์คิดว่าจะเป็นแบบนี้ทุกมหาวิทยาลัย ขนาดมหาวิทยาลัยใหญ่ ๆ เดียวนี้ยังยอดผู้เรียนลดลงเลย คงเจอสถานการณ์แบบเดียวกันหมด”

(ฉบับที่ 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 กรกฎาคม 2565)

“ที่เราจำนวนผู้เรียนลดลง มาสมัครเรียนน้อยลง มองว่าถ้าเป็นแบบนี้อนาคตวันข้างหน้ากระทบแน่นอน ถ้าให้มองไปถึง 10 ปีข้างหน้า อาจไม่มีผู้เรียน เป็นเรื่องที่น่ากังวลอยู่เพราะจะกระทบต่ออาจารย์ด้วยเช่นกัน”

(ฉบับที่ 6, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 กรกฎาคม 2565)

“ที่มหาวิทยาลัยเราเปิดรับนักเรียนรุ่นแรกมีมา 30 คน ได้ 1 ห้องเต็ม บางปีหลัง ๆ มาปีนี้เริ่ม 25 คน 22 คน แต่ปีล่าสุดนี้เด็กมีสมัคร 0 คน เท่ากับว่าไม่มีผู้สมัครเลย”

(ฉบับที่ 7, การสื่อสารส่วนบุคคล, กรกฎาคม 2565)

“ปีนี้เด็กหายไปประมาณ 50% ทางวิทยาลัยก็กำลังคุยกันอยู่ว่า เกิดอะไรขึ้นกับนาฏศิลป์ที่ปกติจะมีเยอะมากไม่ใช่แค่ที่เราที่เดียว แต่โดยภาพของของสถาบันเราทั่วประเทศทุกที่ผู้เรียนก็หายไปประมาณ 50 % เช่นกัน”

(คณบดี 11, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 กันยายน 2565)

“ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ตอนนี้ นักศึกษาลดลงทุกที่ ขนาดในเครือสถาบันเดียวกันยังแย่งเด็กกันเลยยิ่งส่วนภูมิภาคนี้ยิ่งหนัก อีสานมี 3 ที่อยู่ติด ๆ กันเลย และยังมีสถาบันอื่นที่เค้าก็เปิดหลักสูตรเพิ่มเหมือนกัน แต่ก่อนไม่มีนะถ้าจะเรียนสายครูก็ต้องมาที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ แต่เดี๋ยวนี้เริ่มมีที่อื่นมากขึ้นที่นี้เด็กเราก็ไปกันเยอะส่วนมาก เราก็เข้าใจนะเค้าอยากเห็นบรรยากาศชีวิตมหาวิทยาลัย บางทีจากการสัมภาษณ์เด็กเค้าก็บอกนะว่า อยากจะหาโอกาสใหม่ ๆ อยากเจอสภาพใหม่ ครูก็ไม่อยากปิดโอกาสเขาแต่ที่นี้เราก็ต้องมาวางแผนกันหลักสูตรว่าจะยังงัยกันต่อ มาคอยลุ้นจำนวนผู้เรียนในทุกปีแบบนี้ก็เริ่มหวั่น ๆ กันแล้วเหมือนกัน ยิ่งตอนนี้เห็นเด็กเข้ามาเรียนในวิทยาลัยนาฏศิลป์ทั้งตอนม.ต้น และม.ปลาย ก็จำนวนลดลงซึ่งก็แน่นอนว่าจะมาสัมพันธ์กับจำนวนตอนป.ตรีที่ลดลงตามไปด้วย”

(อาจารย์ 12, การสื่อสารส่วนบุคคล, 17 ตุลาคม 2565)

“ลดลงต่ำกว่าแผนที่วางไว้” “นักศึกษาเราคาดการณ์ว่ายังไงก็ลดแน่นอน ตอนนี้อัตราการบรรจุครูก็ลด อนาคตเราปรับเด็กน้อยลงแน่นอน” “หลัง ๆ มานี้ผู้เรียนน้อยลง” “ผู้เรียนขั้นพื้นฐานลดลงซึ่งจะมีผลกระทบต่อระดับอุดม ตอนนี้อยู่ที่ปริญญาตรียังเห็นผลไม่ชัดเจนแน่นอน แต่คาดการณ์ว่าไม่เกิน 5 ปีข้างหน้า ด้วยจำนวนผู้เรียนที่อยู่ขั้นพื้นฐานตอนนี้ลดลงอย่างมาก ย่อมต้องกระทบต่อระดับป.ตรี และจะส่งผลกระทบต่ออาจารย์แน่นอน” “นักศึกษาจำนวนลดลงเยอะมากทั้งในระดับพื้นฐานและระดับอุดมฯ ตอนนี้มีมหาวิทยาลัยในภูมิภาคเดียวกันนี้เปิดหลักสูตรขึ้นก็เป็นตัวเลือกให้ผู้เรียนเลือกเรียน ที่เราเลยยิ่งลดน้อยลงไปอีก” (คณบดี 10, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 กันยายน 2565: คณบดี 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 กรกฎาคม 2565: คณบดี 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 สิงหาคม 2565: คณบดี 12, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 กันยายน 2565: คณบดี 13, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 กันยายน 2565)

จากข้อความดังกล่าวที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารจะเห็นได้ถึงสัญญาณของปรากฏการณ์การลดลงของจำนวนผู้เรียนนาฏศิลป์ศึกษาในอนาคตซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าจะส่งผลถึงการจำกัดจำนวนอัตรากำลังคนของอาจารย์มหาวิทยาลัยในอนาคตเช่นกันที่ต้องปรับให้สอดคล้องกับจำนวนผู้เรียน อาจไม่มีการเปิดรับตำแหน่งอาจารย์สาขานาฏศิลป์ศึกษา

ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง หรือบางสถาบันอาจมีแนวโน้มการปรับค่าจ้างอาจารย์เนื่องจากมหาวิทยาลัยได้รับผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการที่ผู้เรียนน้อยลง ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“อาจารย์อาจถูกลดค่าจ้างลง เงินเดือนอาจขึ้นน้อยลงหรือไม่ขึ้น
แล้วก็เป็นไปได้ ตำแหน่งทางวิชาการอาจจะไม่คุณเงินเพิ่ม กรณีนี้เราอาจ
ทำได้เพียงชะลอเพื่อไม่ให้ไปในจุดที่แย่ที่สุดคือการ Lay off อาจารย์
ออก”

(คนบทที่ 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 กรกฎาคม 2565)

“ในอนาคตถ้าผู้เรียนลดลงมากแบบนี้ก็จะมีผล อาจต้อง
Lay off อาจารย์ สิ่งนี้อาจเกิดขึ้นได้ ไม่อยากให้เกิดแต่ถ้าจะพุงไว้คง
ต้องหางานอื่นให้ทำ มีภาระงานให้...ถ้าสุดโต่งหน่อยแต่อาจเป็นทางออก
หรือชะลอไว้ก็คือพรีซหลักสูตรไว้ก่อน อันนี้คือไม่รู้ว่าจะถึงเวลาแล้วจะทำ
ได้จริงขนาดไหนแต่ก็พยายามหาทางเท่าที่คิดได้ก่อน เราไม่อยากให้ใคร
ต้องออกไปจริง ๆ แต่อาจารย์ก็ต้องปรับตัวกันหนักเลยเหมือนกัน ภาระ
งานเปลี่ยนแปลงแน่นอนจากที่เคยได้สอนอาจได้มันตัวมาทำวิจัยกันหนักขึ้น”

(คนบทที่ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 กรกฎาคม 2565)

จากการที่สัมภาษณ์ผู้บริหารถึงแนวโน้มสถานการณ์ดังกล่าว พบว่าหากสภาพภูมิกษณายังคงมีอัตราการลดลงของจำนวนผู้เรียนอย่างต่อเนื่องย่อมส่งผลกระทบต่อผู้สอน อย่างไรก็ตามในทัศนะของผู้บริหารมีการเตรียมการเพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าวเพื่อป้องกันหรือชะลอเหตุการณ์การสูญเสียที่ร้ายแรงที่สุด คือ การปิดหลักสูตรซึ่งจะเทือนถึงการยุติการจ้างงานอาจารย์นาฏศิลป์ศึกษาทันที ซึ่งจากการคาดการณ์โดยรวมยังมองว่าใน 10 ปีข้างหน้ายังคงตั้งรับได้ แต่ต้องได้รับความร่วมมือจากอาจารย์หรือผู้สอนให้มีบทบาทสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมพุงหลักสูตร ซึ่งผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation) และปรับตัวให้ได้ ซึ่งจะนำเสนอในประเด็นถัดไป

1.3 อนาคตภาพด้านผู้สอนที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse)

สำหรับภาพอนาคตที่ทรุดโทรมและล่มสลายด้านผู้สอนหรืออาจารย์นาฏศิลป์ไทยศึกษานั้นจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อจำนวนผู้เรียนลดลงถึงขีดสุดจนถึงขั้นหลักสูตรไม่สามารถเปิดสอนได้ซึ่งจะกระเทือนโดยตรงถึงความมั่นคงของผู้สอนที่ถูกลดบทบาทในสถาบันอุดมศึกษาลง อย่างไรก็ตามพบว่าผู้บริหารในทุกสถาบันได้มองถึงความสำคัญและหาทาง

รับมือกับประเด็นดังกล่าวไว้บ้างแล้วโดยการทำกรปรับเปลี่ยนภารกิจของอาจารย์ซึ่งจะนำเสนอในด้านต่อไปนี้

1.4 อนาคตภาพด้านผู้สอนที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับกรอบแนวคิดของการวิจัย พบประเด็นอนาคตภาพด้านผู้สอนที่เห็นถึงแนวโน้มของการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation) 2 ประเด็น ได้แก่

1) เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมหาวิทยาลัย

ประเด็นนี้สืบเนื่องมาจากแนวโน้มอัตราการลดลงอย่างต่อเนื่องของผู้เรียนนาฏศิลป์ศึกษาในอนาคตซึ่งส่งผลให้มหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษา เผชิญกับภาวะด้านเศรษฐกิจ และกระเทือนต่อผู้สอนในด้านภาระงานที่อาจไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดด้วยไม่มีภาระงานสอน อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารพบว่ามีการตื่นตัวและเตรียมแผนรองรับในสถานการณ์ดังกล่าวโดยผู้สอนต้องปรับตัวและปรับบทบาทให้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมหาวิทยาลัย/หลักสูตร ด้วยการบริหารวิชาการและการทำงานวิจัยโดยขอรับการสนับสนุนจากแหล่งทุนภายนอกซึ่งอาจกลายเป็นงานหลักของอาจารย์ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

“อนาคตถ้าผู้เรียนลดลงมากส่งผลให้อาจารย์ไม่มีคาบสอน ดังนั้นโอกาสการ Lay off จะมีสูงมาก ดังนั้นอาจารย์ต้องฝึกตัวเองให้เป็นนักวิจัยเพื่อหาทุนจากภายนอกซึ่งตรงนี้อาจารย์นาฏศิลป์ค่อนข้างน่าเป็นห่วง เพราะเน้นสายปฏิบัติกัน อาจารย์ต้องปรับตัวมาทำวิจัย บริการวิชาการที่สามารถเพิ่มรายได้ให้สาขาและมหาวิทยาลัยได้ นี่ก็จะเป็นทางรอดของหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา ถ้าอาจารย์ทำสิ่งเหล่านี้ ภาระงาน มัน จะ อยู่ ได้ และ ม หาลัย ก็ เกิด ประโยชน์ ด้วย ต้องเริ่มทำได้แล้วเพราะการจะไปบริการวิชาการข้างนอกอันดับแรกต้องเริ่มให้คนรู้จักเราก่อนเพราะมันจะไปรอทำในอนาคตไม่ได้”

(คนบทที่ 6, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 กรกฎาคม 2565)

“อาจารย์ต้องทำวิจัยมากกว่านี้ จะได้ไม่ถูก Lay off” (คนบทที่ 2, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2565) “อีกหน่อยจำนวนประชากรน้อยลง ผู้เรียนลดลงอยู่แล้ว ตอนนี้อย่างหลักสูตรก็เริ่มเป็นปัญหา ถ้าอนาคตกระเทือนถึงหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาจริง ๆ ที่จะไม่ผู้เรียนแต่ยังมีผู้สอนจำนวนเท่าเดิม ก็ต้องเพิ่มภาระงานด้านการทำวิจัยให้มากขึ้นและอาจารย์ต้องทำบริการวิชาการแบบมีรายได้ด้วย” (คนบทที่ 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 สิงหาคม 2565)

“เรื่องการทำวิจัยอาจารย์เราก็ไม่ได้เก่งพอที่จะไปหาจากแหล่ง
ทุนภายนอก ได้เวลาต้องมองเป็นปัญหาส่วนรวมแล้วเพราะกระเทือนกัน
หมด อีกหน่อยถ้าต้องไปบริการวิชาการ ไปสอนข้างนอกเราควรจะทำ
หักเปอร์เซ็นต์หรือไม่ จะทำอย่างไรกัน สำหรับสาขานาฏศิลป์ศึกษาจะเอา
การแสดงไปข้างนอกหรือไม่ ก็ต้องปรับตัวให้ได้...

ที่ผ่านมาเวลาอาจารย์ไปบริการวิชาการเราก็ไม่เคยคิดเรื่องกำไร
ค่าตอบแทนไม่เคยเอาเป็นรายได้เข้ามหาวิทยาลัย ก็จะมีแต่ขึ้นป้ายให้ว่า
อาจารย์ได้อะไรมา ถือเป็นขวัญกำลังใจ แต่อนาคตคงต้องคิดแล้ว
ไม่อย่างนั้นคงอยู่ไม่ได้ หลักสูตรนาฏศิลป์ตอนนี้อยู่กลาง ๆ ไม่คิดว่าจะ
วิกฤติถึงขั้นต้องปิดหลักสูตรในเร็ววันนี้ แต่ก็ต้องปรับตัวเองอย่างมาก
เหมือนกันและต้องดูต่อไป อาจารย์ต้องพัฒนาตัวเองด้านวิจัยอย่างมาก”

(คณบดี 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2565)

จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเริ่มตั้งโจทย์ให้ผู้สอนเตรียม
รับมือและปรับตัวหากยังต้องอยู่ในสถาบันการศึกษา จะเห็นได้ว่าการทำวิจัยและบริการวิชาการ
เป็นช่องทางที่จะทำให้ผู้สอนสามารถได้รับค่าตอบแทนได้

อย่างไรก็ตามสำหรับปรากฏการณ์นี้ผู้วิจัยพบว่ามีแนวโน้มจะเกิดกับ
สถาบันการศึกษาในเครือมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) และเครือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
(มทร.) ในขณะที่มหาวิทยาลัยในเครือที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) และเครือ
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) ยังไม่มีแนวโน้มของภาพอนาคตด้านนี้ เนื่องจากเศรษฐกิจของ
สถาบันยังคงมีภาวะการเงินที่มั่นคง นอกจากรายรับที่ได้จากการสนับสนุนจากรัฐ และรายรับที่
ได้รับจากค่าธรรมเนียมการศึกษาแล้วนั้น ยังสามารถมีรายรับที่ได้จากการบริหารทรัพยากรภายใน
อีกด้วย ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

“ตามที่คาดการณ์ตอนนี้และภายภาคหน้าหลักสูตรเรา
ยังไม่ประสบปัญหาด้านการเงิน ตอนนี้มีรายรับจากระบบเงินเข้า 3
ช่องทาง คือ 1) เงินสนับสนุนจากรัฐ 2) เงินรายได้ที่มาจากค่าเทอม)
และ 3) เงินสนับสนุนจากแหล่งเงินภายนอก หรือเป็นเงินที่เราจัดห
ากันด้วยทรัพยากรที่มี อันนี้อาจเกิดจากการที่มีหน่วยงานภายนอกมา
ขอเช่าที่ถ่ายทำภาพยนตร์ มาขอเช่าสถานที่ทำกิจกรรม เช่าที่ประชุม
หรือหน่วยงานภายนอกมาให้เราจัดบริการวิชาการหรือจ้างเราทำวิจัย

ซึ่งก็จะมึงบสนับสนุนให้กับคณะ โดยรวมคือได้รับรายได้ข้อนี้จากการ
จ้างหรือบริหารทรัพยากรของเราเองให้เกิดมูลค่าขึ้น”

(คนบตี 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 สิงหาคม 2565)

“แม้ว่าผู้เรียนจะลดลง อาจไม่กระเทือนกับอาจารย์ถึงขั้น Lay off เนื่องจากระบบเป็น
ข้าราชการซึ่งมีความมั่นคง เพียงแต่ต้องมีการปรับเปลี่ยนเรื่องภาระงานกันไป อาจารย์ต้องไป
ทำงานสร้างสรรค์มากขึ้นเพื่อไปชดเชยชั่วโมงการสอน” (คนบตี 12, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27
กันยายน 2565) “การเงินของสถาบันค่อนข้างมั่นคง ได้รับงบประมาณจากส่วนกลางและกระทรวง
วัฒนธรรม คิดว่าใน 10 ปีนี้จะไม่ประสบปัญหา” (คนบตี 13, การสื่อสารส่วนบุคคล, 17
กันยายน 2565)

2) เป็นผู้สอนที่เอื้อต่อผู้เรียนที่มีความหลากหลาย

ผู้เรียนในอนาคตอาจมีความหลากหลายยิ่งขึ้นและไม่จำกัด
เฉพาะช่วงวัยที่มาเรียน ด้วยปัจจุบันเทรนด์การศึกษาค่อนข้างเปิดกว้างและกำลังขับเคลื่อนให้ทุก
ช่วงวัยสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ในศาสตร์ที่ตนมีความสนใจได้

“ถ้ามองไปถึง 10 ปีข้างหน้า ตอนนี้กระแสก็เริ่มมาแล้วว่า
ต่อไปในอนาคตมหาวิทยาลัย เราอาจอยากเรียนอะไรก็ได้แล้วเอา
หน่วยกิตไปเคลมรับปริญญาสาขานั้นไปเลย สำหรับสาขานาฏศิลป์
ศึกษาเองก็น่าสนใจถ้าจะทำแบบนี้บ้างแต่ก็อาจต้องมาคิดต่อว่าทำใน
ทิศทางไหน อย่างน้อยต้องเตรียมผู้สอนให้พร้อมรับ”

(คนบตี 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 สิงหาคม 2565)

“กระแสตอนนี้เท่าที่เห็นอาจารย์อีกหน่อยจะไม่ใช่แค่สอนจบ
แคในห้องเรียนหรือสอนแค่ผู้เรียนในวัยเดิม ๆ ต้องไปบริการวิชาการ
ลงพื้นที่กับ ชุมชน มากขึ้น อาจมีศูนย์เรียนรู้ในชุมชนที่
อาจารย์จะไปมีส่วนร่วมในตรงนั้น ชาวบ้านและเด็กในชุมชนด้วยก็ได้
จะรับความรู้ด้วย คิดว่าอนาคตน่าจะเป็นแบบนี้ตามที่เห็นเทรนด์
การศึกษา”

(คนบตี 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 กรกฎาคม 2565)

“อนาคตเราอาจไม่ได้เรียนกันแคในห้องเรียนแล้ว นักศึกษา
อาจไม่ต้องเข้ามาเรียนที่เรา หรือผู้เรียนเราอาจไม่ได้มีเฉพาะวัยเดียว

รุ่นเดียว ทางเราก็คิดเหมือนกันว่าอาจจะทำ CBS ใครมาเรียนก็สะสม ๆ กันไป พอเข้ามาเรียนก็ก็สามารถนำเอาหน่วยกิตที่สะสมไว้ไปเคลมได้ อาจเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่ตอบโจทย์คนทุกเพศทุกวัย...ใช้ผู้สอนต้องพร้อมที่จะปรับตัวเข้ากับการศึกษาแบบนี้ด้วย จะยึดติดกับผู้เรียนแบบเดิมไม่ได้แล้ว”

(คณบดี 11, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 กันยายน 2565)

สำหรับผู้ให้ข้อมูลอีกท่านได้ให้ทัศนะที่สำคัญต่อการเตรียมตัว

เพื่อสอนผู้เรียน ดังนี้

“ครูนาฏศิลป์ต้องรู้เรื่องจิตวิทยามากขึ้น ตอนนี่แต่ละช่วงวัยเป็นโรคซึมเศร้ากันขึ้นเยอะมาก จิตวิทยาแบบเดิมอาจไม่ Update ในมิติของ Gen แล้ว ทุกวันนี้เด็กเปลี่ยนไปเร็วมาก จิตวิทยาควรต้องเปลี่ยนรู้เท่าทันเรื่องพวกนี้เพิ่มมากขึ้น”

(คณบดี 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 สิงหาคม 2565)

และนอกจากผู้เรียนจะมีความหลากหลายแล้วนั้น ยังมีแนวโน้มที่จะมีผู้เรียนชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย เนื่องจากการเปิดกว้างของการศึกษาและเป็นอีกทางสำคัญในการพยุ่งเศรษฐกิจมหาวิทยาลัยให้มีรายรับจากการรับผู้เรียนเพิ่มซึ่งผู้เรียนในประเทศมีแนวโน้มลดลงดังนั้นการรับผู้เรียนชาวต่างชาติจึงอาจเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้สอนต้องปรับตัวและพัฒนาศักยภาพให้สอดคล้องกับสถานการณ์นี้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

“ตอนนี้มหาวิทยาลัยเราเริ่มต้องมองหาผู้เรียนมากขึ้นซึ่งประเทศเพื่อนบ้านก็มีความน่าสนใจ ตอนนี้เริ่มคุยกันว่าอาจทำ MOU ให้ประเทศเค้าส่งคนมาเรียนที่มหาวิทยาลัยเราทุกปี ความจริงในมหาวิทยาลัยเราก็มีรับมาบ้างอยู่แล้วแต่ยังไม่ได้คุยกันอย่างจริงจัง คิดว่าต้องเริ่มวางแผนกับเรื่องนี้เพราะคนเรียนเด็กเราน้อยลงทุกปี ดังนั้นผู้เรียนชาวต่างชาติถ้าเค้าสนใจมาเราก็ยินดี สำหรับสาขานาฏศิลป์ศึกษาก็คิดว่าเป็นที่สนใจของประเทศเพื่อนบ้านอยู่ คงต้องหารือกันอีกที...”

(คณบดี 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 สิงหาคม 2565)

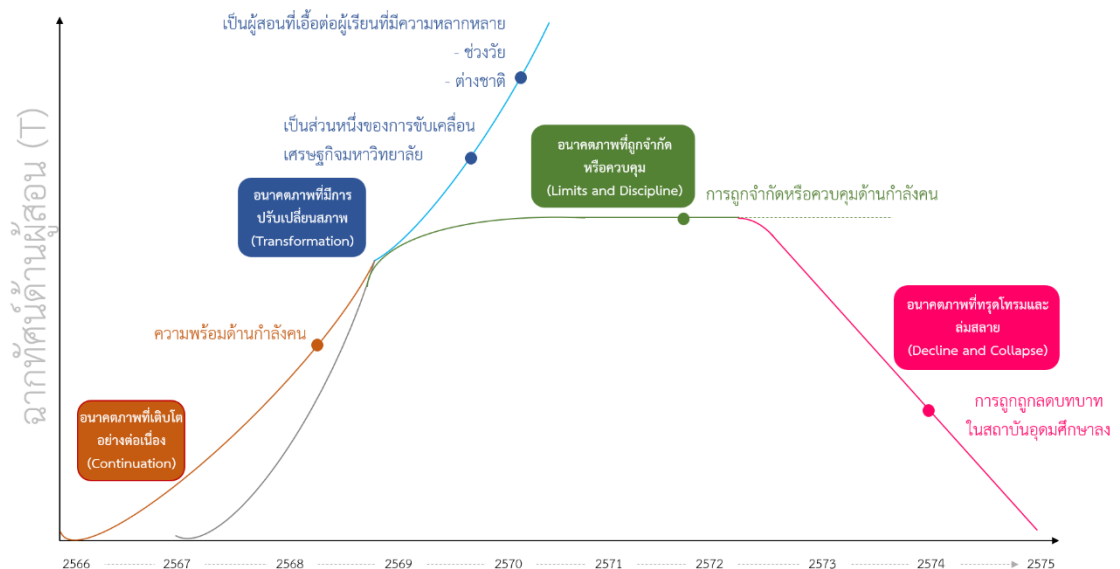
“...น่าสนใจเหมือนกันที่จะรับผู้เรียนประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น สถาบันเราอยู่ส่วนภูมิภาคก็มีสานสัมพันธ์แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

กับประเทศเพื่อนบ้านบ้าง ที่นี้ถ้าจะรับมาเรียนในหลักสูตรเลย เราก็จะมีผู้เรียนเพิ่มขึ้น”

(คณบดี 12, การสื่อสารส่วนบุคคล, 17 กันยายน 2565)

“...ที่ภาคอีสานตอนนี้มีมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในต่างคณะต่างสาขาเค้าเปิดรับนักศึกษาจีนกันเยอะมากเลยนะ ก็เป็นอีกสิ่งที่คุณคิดว่าวันหนึ่งที่สถาบันเราก็คงเปิดเช่นกัน ไม่นานมานี้มีการประชุมกันของสถาบัน ทางผู้บริหารก็มีนโยบายไปทำ MOU กับประเทศจีนเพื่อที่จะให้นักศึกษาจีนมาเรียนที่นี้แต่ก็ยังไม่ทราบว่า จะได้ผลขนาดไหน เฝิงจะเป็นช่วงเริ่มต้นดำเนินการกัน”

(อาจารย์ 12, การสื่อสารส่วนบุคคล, 17 ตุลาคม 2565)

ภาพประกอบ 16 สรุปจากทัศนด้านผู้สอน

ที่มา: ผู้วิจัย

2. อนาคตกภาพด้านผู้เรียน

2.1 อนาคตภาพด้านผู้เรียนที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม พบประเด็นอนาคตภาพด้านผู้เรียนที่เห็นถึงแนวโน้มของการเติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation) ดังนี้

1) ผู้เรียนยุคใหม่มีทักษะการปรับตัว

ผู้เรียนยุคใหม่จะเติบโตในโลกที่เน้นความเร็ว และมีความใกล้ชิดกับสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ ๆ ดังนั้นจะมีทักษะด้านเทคโนโลยีในระดับที่สูงซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในยุคสมัยใหม่

“วิชาที่จะสอนเทคโนโลยีสำหรับเด็กรุ่นใหม่ไม่ควรย่น่าเป็นห่วงเพราะเด็กเค้าคล่องอยู่แล้ว วิชาคอมหรือเทคโนโลยีอะไรนี่เค้าสอบผ่านเกณฑ์กันหมด เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเค้าไปแล้ว”

(คนบตี 11, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 กันยายน 2565)

“จริง ๆ นักศึกษาทุกวันนี้ ที่ได้คุยด้วยส่วนหนึ่งเค้ามองว่าอยากเรียนออนไลน์กันแล้ว ทั้ง ๆ ที่ในช่วงแรกเค้าอยากมาเรียนในห้องเรียน แต่เมื่อปรับตัวกับออนไลน์ได้แล้วเค้าพบว่าบางครั้งในบางรายวิชาไม่จำเป็นต้องมาเรียนที่มหาวิทยาลัยแล้ว เค้าสะดวกที่จะเรียนออนไลน์มากกว่าเพราะประหยัดค่าใช้จ่าย ประหยัดเวลาและสะดวกสบายกว่า เค้าสามารถทำอะไรไปพร้อม ๆ กันได้ เค้าเริ่มอยู่กับมันได้แล้ว ถือว่าปรับตัวกันได้เร็วมาก และในอนาคตข้างหน้าเค้าจะเร็วกว่านี้อีก”

(อาจารย์ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 ตุลาคม 2565)

“เทคโนโลยีเด็กรุ่นใหม่ไม่น่าเป็นห่วงเลยเค้าเก่งอยู่แล้วเก่งกว่าเราอีก เค้าเข้าถึงช่องทางออนไลน์ได้ง่าย บางคนนำไปใช้เป็นประโยชน์ทั้งการเรียนหรือหารายได้พิเศษด้วย” (คนบตี 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2565) “เด็กรุ่นใหม่เดี๋ยวนี้ก็เปลี่ยนไปตามยุคสมัย เค้าปรับตัวได้เร็วมาก เวลาที่มีกระแสสังคมอะไรเข้ามาเค้าเรียนรู้ได้ไวมาก ตอนนั้นก็เทรนด์ขายของออนไลน์กันเยอะ บางคนก็ไม่ค่อยมีเงินก็ต้องไปขายของ มีกระแสอะไรเค้าก็รับมาขายกันได้เร็วมาก เด็กรุ่นใหม่จะหาทางหาเงินกันได้เก่งมาก ๆ” (คนบตี 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 กรกฎาคม 2565)

2) มีความเป็นตัวตนสูงและมีทักษะการใช้ชีวิตในยุคใหม่

“ช่วงหลังๆที่ผ่านมาเด็กรุ่นใหม่เริ่มมีความกล้าคิดกล้าแสดงออกกันมากขึ้น บางทีเค้าโต้แย้งเราในมุมที่เค้าไปเห็นไปเรียนรู้จากที่อื่นมา เค้าศึกษาด้วยตัวเองเยอะขึ้น เค้าเรียนรู้จากเพื่อนมหาลัยอื่นด้วย สำหรับเราก็เห็นว่าเป็นทิศทางที่ดีที่เห็นเด็กรุ่นใหม่กล้าคิดกล้าทำกันมากขึ้น เป็นอีกบรรยากาศที่ทำให้เราเองก็ต้องปรับตัวเช่นเดียวกัน”

(ฉบับตี 10, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 กันยายน 2565)

“เราต้องยอมรับว่าคนรุ่นใหม่เค้ามีวิถีชีวิตที่ต่างกับเรา เค้ามีความกล้าที่จะสะท้อนความคิด บางคนพูดกับเราแบบตรงไปตรงมา ดังนั้นอาจารย์ก็ต้องปรับตัวไปด้วย อันนี้ไม่ได้มองว่าเป็นปัญหาแต่เป็นพัฒนาการทางสังคมที่เราจะต้องปรับไป”

(ฉบับตี 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2565)

“ครูโอเคนะกับประเด็นนี้ มองข้อดีเราก็ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงในสังคมเราคงไปด้านไม่ได้หรือไปเปลี่ยนให้เค้ามาคิดเหมือนเรา ๆ ในด้านการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ก็มีความหลากหลายมากขึ้นเค้าก็หยิบจับประเด็นต่าง ๆ ในสังคมมาตีแผ่เรื่องราวผ่านงานสร้างสรรค์ เราก็ได้เห็นงานใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ส่วนเรื่องการอยู่ในจารีตหรือใกล้ชิดกับครูแบบโบราณนั้นต้องยอมรับว่ายิ่งเด็กยุคใหม่เค้าจะยิ่งห่างกับเราไปเรื่อย ๆ พอเราปล่อยวางไม่ยึดติด ก็เฝ้ามองเค้าเติบโตตามยุคสมัยไป...ความจริงอยู่กับเด็กยุคใหม่ไม่ยากหรอก แค่เราพร้อมตอบคำถามมีเหตุผลให้เค้าก็พอแล้ว แต่บางอย่างก็ยังคงต้องมีปรัมบังนะบางที่เรียกร้องสิทธิจนเกินขอบเขตเราก็นึกถึงตอนเค้าไปสอนแล้วเจอเด็กรุ่นใหม่กว่า จะไม่กลายเป็นต่างคนต่างเรียกร้องสิทธิหรือ ตรงนี้ต้องสอนให้เค้ามีความประนีประนอมด้วยยอมรับว่าอาจยากขึ้นกว่าแต่ก่อนแต่ก็ต้องทำ...”

(อาจารย์ 10, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 กันยายน 2565)

“ยุคหลังมานี้เด็กนาฏศิลป์จะมีความกลมกลืนหรือเริ่มแยกไม่ออกกับเด็กสาขา คณะอื่นแล้ว เมื่อก่อนจะค่อนข้างชัดเจนที่เค้ายึดถือครูบาอาจารย์เป็นหลักครูพูดคำไหนคำนั้นแต่เดี๋ยวนี้เค้าเริ่มจะกล้าคิดและทำนอกกรอบกันแล้ว ไม่ได้หมายความว่าเค้าก้าวร้าวหรือไม่ดีนะ ครูมองว่าข้อดีก็มีอยู่เพราะจะให้เค้ามาคิดในกรอบหรือรอคำครูอย่างเดียวก็ตามไม่ทันคนอื่น ตอนนี่กลายเป็นว่ามีอะไรใหม่ ๆ เรื่องราวอะไรต่าง ๆ ในสังคม เค้าเป็นฝ่ายมาอัปเดตข้อมูลให้ครูฟัง ศัพท์เดี๋ยวนี้ก็เกิดขึ้นใหม่ทุกวันครูก็ตามไม่ทันแล้วต้องมาคอยถามจากพวกเขาแน่ะ ซึ่งสำคัญมากนะเห็นได้เลยว่าเค้าปรับตัวกันได้เร็วมาก มีทักษะการรับข้อมูลที่ไวเข้าถึงแหล่งข้อมูลใหม่ ๆ กันซึ่งครูยังไม่รู้เลยว่าไปเอามากันจากไหน อาจารย์หลายคนในสาขาที่พูดในการทำงานเดียวกันนี้เลยว่าเดี๋ยวนี้เราตามลูกศิษย์ของเราทันแทบจะไม่ทันแล้ว...”

(อาจารย์ 7, การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 ตุลาคม 2565)

2.2 อนาคตภาพด้านผู้เรียนที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline)

ด้วยความที่ผู้เรียนยุคใหม่นั้นมีความกล้าคิดกล้าแสดงออกและให้ความสำคัญต่อสิทธิส่วนบุคคลที่พึงมาเป็นอันดับแรก มีแนวคิดหัวสมัยใหม่ซึ่งก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก อย่างไรก็ตาม อาจมีฉกัทัศน์บางประการที่อาจเกิดแนวโน้มความเสี่ยงให้ผู้เรียนเลือกเดินในเส้นทางที่สวนทางกับภาพลักษณ์ของความเป็นครูนาฏศิลป์ ด้วยยุคปัจจุบันที่สังคมให้ความสนใจกับเสรีภาพส่วนบุคคล การเปิดเผยความเป็นส่วนตัวโดยสมัครใจสู่สาธารณะผ่านสื่อออนไลน์ จากแต่เดิมการผลิตเนื้อหา (Content) บนโลกออนไลน์นั้นทำเพื่อความบันเทิง แต่เมื่อเกิดวิกฤติสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 19 (Covid-19) สังคมโลกได้ปรับเข้าสู่ยุคออนไลน์อย่างฉับพลัน เกิดอาชีพใหม่ที่ต้องอาศัยแพลตฟอร์มออนไลน์ในการหารายได้ มี Gig workers เกิดขึ้นหลากหลายรูปแบบ ส่งผลให้การพัฒนา Content ในโลกออนไลน์เริ่มมีพื้นที่และเป็นทางเลือกในการหารายได้มากขึ้นของคนยุคใหม่ ประกอบกับแนวคิดของคนยุคใหม่ที่ก้าวไปตั้งข้างต้นที่สามารถเปิดเผยเรื่องราวหรือข้อมูลส่วนตัวลงในโลกโซเชียลได้ ซึ่งด้วยความแข่งขันที่สูงนั้นทำให้ Content creators เริ่มมีความหลากหลายและเพื่อการดึงดูดผู้ติดตามนั้นทำให้ต้องผลิตเนื้อหาที่มีความท้าทายเพิ่มขึ้น หนึ่งใน Content ที่เริ่มเป็นที่นิยมและสังคมโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่สนับสนุนให้มีการเปิดเผยและยอมรับ คือการทำอินลี้แฟน (Onlyfan) จากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลได้ให้ทัศนะต่อประเด็นดังกล่าวไว้ดังนี้

“ผู้เรียนในอนาคตจะไม่สนใจเรื่องปริญญา แต่จะสนใจเรื่องเงิน เงินจะหายากมากขึ้นและเค้าจะหาทางหาเงิน เค้าพร้อมจะเรียนรู้ตลอดเวลาเพื่อให้ได้งานใหม่ ๆ ตอบโจทย์ตัวเองได้ และอาชีพใหม่ ๆ จะเกิดขึ้น รวมถึงบางอาชีพที่ปิด ๆ กันทำอยู่ก็จะเปิดเผยเด็กสมัยใหม่มีความกล้ากันมากขึ้นและมีความถือสิทธิ์ตัวเองมากขึ้น”

(ฉบับที่ 2, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2565)

“คิดว่าด้วยเด็กรุ่นใหม่ทุกวันนี้คิดไม่เหมือนรุ่นก่อนๆ และเค้าได้รับโอกาสมากในการเป็นผู้เลือก ในการสร้างเงินไข คิดเร็วและตัดสินใจเร็ว กล้าคิดกล้าแสดงออก”

(ฉบับที่ 12, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 กันยายน 2565)

ซึ่งโดยพื้นฐานผู้เรียนด้านนาฏศิลป์บางส่วนนั้นไม่ได้มีความพร้อมด้านทุนทรัพย์ ประกอบกับปัจจุบันสังคมขับเคลื่อนในประเด็นของการให้ความสำคัญกับสิทธิ์ส่วนบุคคลรวมถึงผลักดันให้อาชีพที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางเพศเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย ประเด็นนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์และเห็นว่าแนวโน้มที่อาจเกิดขึ้นได้ต่ออนาคตของผู้เรียนนาฏศิลป์ศึกษาซึ่งผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นดังนี้

“แนวโน้มมีสิทธิ์เป็นไปได้อาจผู้เรียนบางกลุ่มจะเลือกทำหากว่าในอนาคตกลายเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย เราคงต้องช่วยกันดูแล” (ฉบับที่ 13, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 กันยายน 2565) “ครูเชื่อว่าคนที่มาเรียนครูเค้าจะไม่เลือกเดินทางนั้นตั้งแต่แรกต้องคุยกันกับเด็กก่อน ครูต้องไม่ทอดทิ้งเค้า”

(อาจารย์ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 พฤศจิกายน 2565)

“เราเป็นคนกลางเก่ากลางใหม่ เราารู้สึกว่าเรามีความเข้าใจในบริบทของเด็ก อาจารย์ไม่เคยปิดกั้นว่าผู้เรียนจะมีแฟนหรือจะมีชีวิตส่วนตัวอย่างไรเพราะในวัยมหาวิทยาลัยถือว่าเค้าโตแล้ว แต่อย่างไรก็ต้องคุยกับเค้าว่าไม่ให้เสียการเรียนและที่สำคัญคืออย่าปล่อยให้ตัวเองต้องเกิดปัญหาขึ้น เราต้องหาวิธีพูดให้เค้าตระหนักถึงหน้าที่และหากทำอะไรที่ส่งผลตามมาตัวเองจะสามารถรับมือหรือรับผลนั้นไหวหรือไม่”

(อาจารย์ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 ตุลาคม 2565)

“ประเด็นนี้ครูคิดว่าเกิดขึ้นแล้วเพียงแต่ยังไม่ค่อยยอมรับที่จะมาพูดคุยกัน เท่านั้นเอง ไม่กล้าที่จะนำเสนอกันมากมาย หัวข้อที่เมื่อครูเราคุยกันก็ตามนั้นเลยที่ เด็กรุ่นใหม่เค้าเก่งกันมากเรื่องเทคโนโลยี การตามทันกระแสโลก แต่การคำนึงถึง ผลระยะยาวนั้นเราอาจต้องช่วยเสริมเค้าตรงนี้ เค้าคิดเร็วและทำทันที คอนเท้น อะไรมาใหม่ก็รีบทำให้ทันทีที่เราที่ไม่ทันเขา มาเห็นอีกทีก็สายเสียแล้วแต่ก็ไม่ว่าพุด ไปเขาจะฟังหรือเปล่า มันกลายเป็นสิ่งที่เราควบคุมไม่ได้ไปเสียแล้ว”

(อาจารย์ 7, การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 ตุลาคม 2565)

“เรื่องนี้ก็คิดว่ามันเกิดขึ้นแน่นอน เด็กสมัยนี้เค้าอยู่กับโลกโซเชียลเป็น ส่วนใหญ่ ยิ่งในวัยมหาวิทยาลัยนั้นบรรลุนิติภาวะกันแล้วเราไปคุยไปห้ามก็ไม่ได้ มาก อาจต้องพยายามคุยทางอ้อมให้รู้ถึงผลในระยะยาว”

(อาจารย์ 2, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2565)

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าหากเกิดการปลดล๊อคกฎหมายเพื่อเชื่อมต่อการหารายได้ โดยมีเรื่องเพศเป็นปัจจัย นับว่าเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนและอยู่กึ่งกลางระหว่างความ ถูกต้องทางด้านกฎหมายสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล และอีกด้านหนึ่งคือการเดินในสายนาฏศิลป์ ศึกษา

2.3 อนาคตภาพด้านผู้เรียนที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse)

ผู้เรียนในอนาคตจะมีความสนใจในวิชานาฏศิลป์ลดลง ประเด็นด้านนี้ ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากศิษย์เก่าที่ปัจจุบันเป็นครูนาฏศิลป์ในโรงเรียน และผู้เรียนปัจจุบันใน นาฏศิลป์ศึกษาที่กำลังอยู่ในช่วงฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ต่างสะท้อนความคิดเห็นไปในทิศทาง เดียวกันว่าผู้เรียนในอนาคตมีแนวโน้มที่จะสนใจในรายวิชานาฏศิลป์น้อยลง เด็กรุ่นใหม่มองว่าเป็น เรื่องไกลตัวและเข้าใจได้ยาก ส่วนผู้เรียนที่จะเลือกศึกษาต่อในสายนาฏศิลป์ศึกษาโดยตรงก็เริ่มมี ความกังวลถึงความมั่นคงในการประกอบอาชีพครูในอนาคต ต่างสะท้อนความคิดเห็นไปใน ทิศทางเดียวกันว่าอาชีพครูนาฏศิลป์เป็นอาชีพที่อยากทำแต่เรียนจบมาอาจไม่มีงานรองรับ เห็นได้ จากการที่เปิดอัตราสอบครูผู้ช่วยที่จำนวนการรับนั้นไม่สอดคล้องกับจำนวนทรัพยากรบัณฑิตที่ล้น ตลาด จึงเริ่มหันไปสนใจการทำอาชีพอื่นมากขึ้น

สำหรับภาพอนาคตที่ทรุดโทรมและล่มสลายด้านเรียนนั้นจะเกิดขึ้นก็ ต่อเมื่อจำนวนผู้เรียนลดลงถึงขีดสุดจนถึงขั้นหลักสูตรไม่สามารถเปิดสอนได้ส่งผลให้หลักสูตรไม่

สามารถเปิดรับเพื่อผลิตผู้เรียนด้านนาฏศิลป์ไทยศึกษาต่อไปได้ ทว่าแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นนี้ไม่ได้เกิดกับทุกสถาบันการศึกษา พบความเสี่ยงจากบางสถาบันเท่านั้นโดยกลุ่มที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดสภาวะการณ์เช่นนี้คือ กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) ในส่วนภูมิภาคบางแห่งที่ขณะนี้เริ่มมียอดการสมัครเรียนและจำนวนผู้เรียนในแต่ละปีลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“...ที่มหาวิทยาลัยเราตอนนี้อาจารย์แทบจะไม่มีคาบสอนแล้ว เหมื่อนี้อาจารย์มีสอนแค่ไม่กี่วัน น้่ากลัวมากกว่าสักวันหนึ่งเด็กอาจจะไม่มีแล้ว ยอดลดลงเรื่อย ๆ แบบน่าใจหายแต่ละปีต้องลุ้นว่าเค้าจะมาสมัครกันเยอะมั๊ย เมื่อก่อนเปิดสอนถึง 2 ห้อง เดียวนี้ห้องหนึ่งยังไม่เต็มเลย...”

(อาจารย์ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 กรกฎาคม 2565)

จากคำกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่อาจมีบางสถาบันการศึกษาไม่สามารถผลิตผู้เรียนในด้านนี้ต่อไปได้อันเนื่องมาจากอัตราจำนวนประชากรลดลง อย่างไรก็ตามมีศิษย์เก่าซึ่งปัจจุบันเป็นครูผู้สอนวิชานาฏศิลป์ในโรงเรียนแห่งหนึ่งได้กล่าวเพิ่มอีกมุมมองในประเด็นนี้ว่าอีกเหตุผลที่อาจไม่มีผู้เรียนในอนาคตมาจากทัศนคติและความสนใจของผู้เรียนที่มีต่อรายวิชานาฏศิลป์นั้นลดลง

“...เด็กเดี๋ยวนี้นี้ไม่ค่อยสนใจนาฏศิลป์กันเลย โลกมันไปไวจนเค้ามีหลายอย่างที่ต้องทำและอยากจะทำ อาชีพในอนาคตก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เค้าก็สนใจไปตามเทรนด์กันมากกว่า ยิ่งจะมาสนใจอยากเรียนต่อด้านนี้จริงจังแทบไม่มีแล้ว อันนี้อาศัยจากประสบการณ์ทั้งส่วนตัวและที่คุยกับเพื่อนที่ตอนนี้เป็นครูอยู่โรงเรียนอื่นเช่นกัน เมื่อก่อนยังมีเด็กชมรมเยอะและมาขอคำแนะนำอยากไปเรียนต่อ เดี๋ยวนี้นี้แทบไม่มีเลย...เมื่อกี้เราคุยกันถึงเรื่องเมื่อก่อนจะมีการปิดหรือถอดรายวิชานาฏศิลป์ออกจากโรงเรียนมัธยม ตอนนั้นเป็นประเด็นใหญ่มาก แต่มาตอนนี้พอเราถอยมามองโลกและเด็กที่เค้าจะเติบโตในยุคใหม่ บางทีก็มีคิดนะว่าก็ยอมรับได้หากนาฏศิลป์ไม่ใช่วิชาบังคับในการศึกษาของโรงเรียนต่อไป ใช้เวลาพอสมควรที่จะยอมรับความจริงเรื่อง

นี้แต่เรามองในมุมเค้าบางทีวิชาเราอาจไม่ได้ตอบโจทย์กับความ ต้องการเค้าขนาดนั้น เพื่อนร่วมอุดมการณ์ตอนนี้หลายคนก็เริ่ม ยอมรับในข้อนี้แล้วเหมือนกัน บางโรงเรียนเด็กอาจยังสนใจและ เข้าร่วมกิจกรรมด้านนาฏศิลป์ก็จริงอยู่แต่สำหรับคนที่จะต่อยอด มาด้านนี้จริง ๆ โดยเฉพาะสายครูเนี่ย ยากมาก อาชีพครูใน อนาคตเด็กก็ไม่ค่อยสนใจอยากจะเป็นกันแล้วผิดกับยุคเราที่พ่อแม่อยากให้เป็นครูรับราชการ ตอนนี้อย่าว่าแต่อาชีพครูเลย อาชีพอะไรที่เป็นงานประจำเด็กเค้าไม่ค่อยเอาแล้ว เค้าอยากทำอะไรที่กำหนดเวลาตัวเองได้มีอิสระ ตอนนี้ก็เริ่มเป็นแม่ค้า ออนไลน์และทำคอนเท้น์ในออนไลน์อื่นแล้ว...”

(ศิษย์เก่า 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 ตุลาคม 2565)

จากคำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์อีกมิติที่เห็นถึงความ เปลี่ยนแปลงทางความคิดของผู้เรียนที่มีต่อนาฏศิลป์ นอกจากความคิดเห็นของศิษย์เก่านี้ยังมี ผู้เรียนปัจจุบันที่กำลังฝึกสอน เป็นช่วงที่คาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กยุคใหม่ ได้กล่าวเสริมใน ประเด็นนี้ว่า

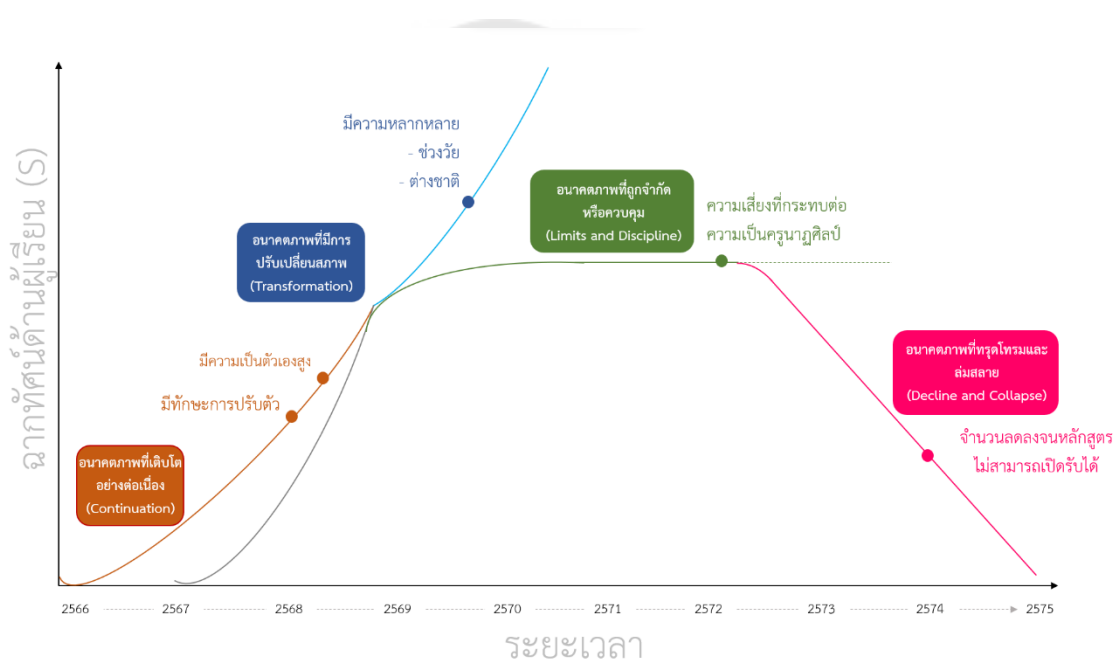
“...เด็กให้ความสนใจกับวิชานาฏศิลป์น้อยมาก และไม่ใช่แค่ เด็กปัจจุบันที่สนใจและอยากไปต่อในสายนี้จริงจัง ตอนนี้อย่างพวกหนู ที่กำลังฝึกสอนกันอยู่ก็เริ่มเปลี่ยนความคิดกันบ้างแล้วเหมือนกัน ในรุ่นถ้า จบไปคงสอบบรรจุกันไม่กี่คน ถ้าถามถึงอนาคตครูนานาฏศิลป์หนูว่าคง เปลี่ยนไปเยอะ แพชชั่นและความสนใจที่เค้าจะมีในด้านนี้นั้นน้อย พอมา พุดถึงเรื่องค่าตอบแทนเงินเดือนครูก็ได้ช่วยเด็กเค้าก็ไม่ค่อยให้ความสนใจ ยิ่งเดี๋ยวนี้มีกระแสในโลกออนไลน์บ่อยครั้งถึงภาระงานของครูที่มี เยอะจนเกินไป อันนี้อาจเป็นอีกส่วนหนึ่งที่เค้าได้เห็นเรื่องราวและกระแส เหล่านี้อยู่บ่อย ๆ จนเกิดความคิดว่าการเป็นครูมันไม่ตอบโจทย์ในชีวิต เค้า...”

(ผู้เรียน 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 กุมภาพันธ์ 2566)

จะเห็นได้ว่ามุมมองของคนยุคใหม่ที่มีต่อการตัดสินใจประกอบวิชาชีพครู นั้นได้เปลี่ยนแปลงไป

2.4 อนาคตภาพด้านผู้เรียนที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

ผู้เรียนในอนาคตจะมีหลากหลายช่วงวัยตั้งแต่วัยเด็กไปจนถึงวัยสูงอายุ เป็นยุคแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning) รวมถึงอาจมีผู้เรียนที่เป็นชาวต่างชาติเข้ามาเรียนในหลักสูตรนานาชาติไทยศึกษาเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน สืบเนื่องจากเหตุผลดังข้างต้นที่ได้กล่าวไปว่าในอนาคตจะมีการเปิดกว้างมากขึ้นและการรับผู้เรียนชาวต่างชาติเพิ่มเป็นอีกนโยบายที่ผู้บริหารมีความสนใจเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเพิ่มรายรับให้กับมหาวิทยาลัย

ภาพประกอบ 17 สรุปฉากทัศน์ด้านผู้เรียน

ที่มา: ผู้วิจัย

3. อนาคตภาพด้านเนื้อหา

3.1 อนาคตภาพด้านเนื้อหาที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)

เนื้อหาปรับไปตามยุคสมัย ทุกสถาบันการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับด้านการสร้างสรรค์นวัตศิลป์ การเปิดกว้างในการนำนวัตศิลป์ไปใช้เพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

“...เรามีรายวิชาที่นำผู้เรียนไปลงพื้นที่ในชุมชน ไปศึกษาสภาพปัญหาและทำโปรเจคให้เค้าคิดการแสดงเพื่อให้ความรู้แก่ผู้คนในชุมชน

นั้น ๆ เป็นการนำนาฏศิลป์ไปใช้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคมซึ่งเราให้ความสำคัญมานานแล้วและจะทำแบบนี้อย่างต่อเนื่อง...สำหรับด้านการอนุรักษ์เราก็มีแต่เราจะเน้นสร้างสรรค์ด้วยเพราะให้เค้านำไปใช้ได้จริงกับการใช้ประโยชน์ในสังคม...”

(อาจารย์ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 พฤศจิกายน 2565)

“แน่นอนว่ามหาวิทยาลัยเราอยู่ในกลุ่มพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนเราก็ให้ความสำคัญและมีวิชาที่เน้นให้ผู้เรียนไปเรียนรู้และพัฒนาชุมชนเหมือนกัน ละแวกมหาวิทยาลัยนี้เป็นพุทธวัฒนธรรมมีความหลากหลายมากมีทั้งวัด โบสถ์ สุเหร่า ในตลาดตรงหน้าก็เต็มไปด้วยคนในชุมชนที่หลากหลาย เราก็พาผู้เรียนไปสังเกต ศึกษาและหาหัวข้อมาคุยกันว่านาฏศิลป์จะนำไปใช้ต่อยอดอย่างไรในการนำไปใช้ในสังคมความหลากหลายนี้ได้ เค้าก็คิดการแสดงกันขึ้นมาได้อย่างชูดเลย ถ้ามีงบประมาณก็อยากพาเค้าไปเรียนรู้ชุมชนหลายแห่งเหมือนกัน”

(อาจารย์ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 กรกฎาคม 2565)

รวมถึงในมิติของศาสตร์ความเป็นครูนั้น ได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มจิตวิทยาการสอนผู้เรียนในทุกช่วงวัยรวมถึงเด็กพิเศษด้วย ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่

“...ตอนนี้โลกเปลี่ยนไปเยอะ ความคิดความอ่านคนรุ่นใหม่ก็เปลี่ยนไปดั่งนั้นจิตวิทยาเดิม ๆ ที่เคยใช้เคยสอนกันมาอาจเอาไปใช้กับเด็กยุคใหม่ในอนาคตไม่ได้ คิดว่าเนื้อหาด้านนี้ต้องอัปเดตข้อมูลกันเป็นองคาพยพ ยิ่งในโรงเรียนเดี๋ยวนี้จำนวนเด็กพิเศษมีเยอะมากซึ่งที่ม.เราไม่ค่อยมีรายวิชาที่ไปเสริมทักษะการสอนเหล่านี้ให้กับผู้เรียนเลย พอเค้าไปฝึกสอนก็ทำตัวไม่ถูก เมื่อก่อนในโรงเรียนชั้นเรียนหนึ่งจะพบเด็กพิเศษไม่กี่คน แต่ตอนนี้ในแต่ละห้องเรียนมีแทบจะค่อนห้อง เรื่องนี้สำคัญมากนะที่เราต้องรีบเพิ่มรายวิชาหรือเนื้อหาที่ต้องเร่งเสริมสมรรถนะการสอนนาฏศิลป์สำหรับเด็กพิเศษด้วย จะมองข้ามไม่ได้ ...อีกเรื่องที่สำคัญคือนักศึกษา(ผู้เรียน) เดียวนี้เป็นซีมีเศร้ากันเยอะมาก ในแต่ละเทอมต้องเซ็นใบลาออกเพราะเหตุผลนี้เยอะมากที่เค้าเกิดภาวะซีมีเศร้าและขอพักการเรียน ช่วงโควิดที่ผ่านมาออกไปเยอะมาก ตอนนี้ก็ยังมียู่บ้าง เราก็ไม่ได้เรียนเน้นหนักด้านนี้มากก็ทำตัวไม่ค่อยถูก ยุคเรายังไม่มีคำว่าโรคซีมีเศร้าเลย นี่ก็แก้ก็ช่วยกันไปเป็นกรณี ๆ แต่คิดว่าในอนาคตต้องทำอะไรสักอย่างกันอย่างจริงจังแล้วเพราะไม่ใช่เรื่องทั่วไป ๆ มา ๆ แต่

กลายเป็นเรื่องปกติที่พบไปแล้ว ตอนนี้มีส่งอาจารย์ไปอบรมบ้างนะเรื่องจิตวิทยา แต่ถ้าให้ดีควรเพิ่มรายวิชาเหล่านี้และสอนคนที่จะไปเป็นครูนาฏศิลป์อย่างเป็นทางการเป็นรายวิชาเลยจะดีกว่าเพราะต้องได้ใช้แน่...”

(อาจารย์ 11, การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 ตุลาคม 2565)

3.2 อนาคตภาพด้านเนื้อหาที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline)

ผู้สอนและผู้เรียนสะท้อนความคิดเห็นว่าบางรายวิชานั้นมีเนื้อหาซ้ำซ้อนกันหรือบางเนื้อหาอาจไม่มีความจำเป็นแล้วในอนาคต ผู้เรียนได้สะท้อนมุมมองในประเด็นนี้ว่า

“...ตอนนี้ในเรื่องรายวิชาบางที่ก็ซ้ำกันเกินไป เราเรียนทั้งของคณะแล้วยังมาเจอเนื้อหาเดิมในสาขาอีก ก็ไม่ได้อะไรใหม่ ๆ หรือบางรายวิชาก็คิดว่าไม่จำเป็นแล้วที่จะต้องมาบังคับให้เรียนในระดับมหาวิทยาลัย เช่น กีฬา ซึ่งเราก็เรียนไปแล้วตอนมัธยมแล้วมองว่ากีฬาก็อาจเป็นกิจกรรมเสริมได้ไม่จำเป็นต้องมาบังคับให้เรียนตอนอยู่มหาวิทยาลัย เราอยากเรียนด้านนาฏศิลป์โดยตรงไปเลยมากกว่า...”

(ผู้เรียน 7, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กุมภาพันธ์ 2566)

“...ตอนนี้เรื่องรายวิชาก็ยังมีความทับซ้อนกันอยู่ เช่น การปฏิบัตินาฏศิลป์ในวิชานี้ก็จะมีเพลงเบ็ดเตล็ดอยู่แล้ว เช่น ระบำกวาง ระบำไก่ ระบำนกยูงฯ แต่ก็จะมีอีกวิชาที่เป็นปฏิบัติเหมือนกันแต่ให้ชื่อรายวิชาประมาณว่า ระบำเกี่ยวกับสัตว์ ซึ่งก็ไม่พ้นระบำกวาง ระบำไก่ ระบำนกยูง ยังมีซ้ำแบบนี้อีกหลายวิชา...”

(อาจารย์ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 ตุลาคม 2565)

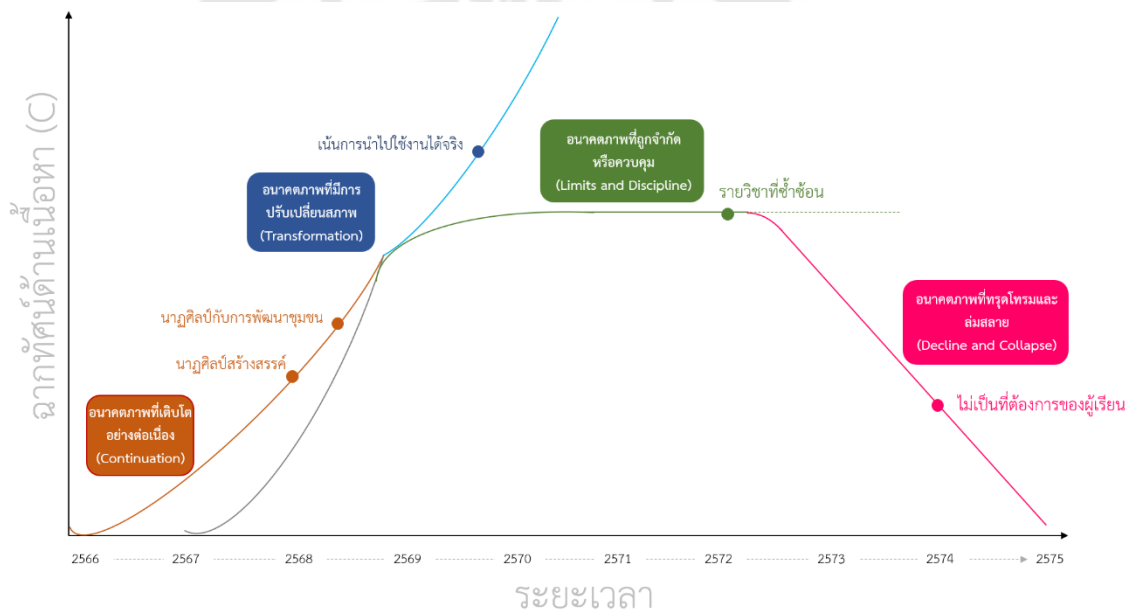
3.3 อนาคตภาพด้านเนื้อหาที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse)

สำหรับอนาคตภาพด้านเนื้อหาที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse) นั้น ยังไม่เด่นชัดในภาพนี้เพราะโดยส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูลมองว่าพร้อมปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมปัจจุบัน อย่างไรก็ตามอาจตัดบางเนื้อหาหรือรายวิชาที่ได้รับเสียงสะท้อนจาก

ผู้เรียนซึ่งสืบเนื่องมาจากอนาคตภาพด้านเนื้อหาที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) ที่นำเสนอตั้งข้างต้น

3.4 อนาคตภาพด้านเนื้อหาที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

สำหรับอนาคตภาพด้านเนื้อหาที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation) นี้ ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่าต้องปรับให้ตอบโต้กับความต้องการของสังคม ณ บริบทและช่วงเวลานั้น ๆ แต่อาจมุ่งเน้นด้านการนำศาสตร์ด้านนาฏศิลป์ไปใช้ได้จริงซึ่งจะเชื่อมโยงกับผลด้านฉากทัศน์เนื้อหาที่เติบโตอย่างต่อเนื่องที่ขณะนี้ยังคงดำเนินการกันอยู่ในการมุ่งเน้นนำนาฏศิลป์ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนและสังคมท้องถิ่น

ภาพประกอบ 18 สรุปฉากทัศน์ด้านเนื้อหา

ที่มา: ผู้วิจัย

4. อนาคตภาพด้านบริบท

4.1 อนาคตภาพด้านบริบทที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)

ปัจจุบันหลายสถาบันการศึกษามุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายและพันธมิตรทางวิชาการในการจัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาบุคลากรและสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบัน มีการร่วมกันพัฒนางานวิจัยที่บูรณาการณศาสตร์ไม่อยู่ในเฉพาะด้านนาฏศิลป์ และยังมีการทำ MOU ทั้งในและต่างประเทศเพิ่มเติมด้วย

“...ตอนนี้เรามีการไปหาหรือเพื่อขอความร่วมมือกับสถาบันทางเทคโนโลยีเพื่อพัฒนางานวิจัยด้านการสอนนาฏศิลป์โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่ง เช่น AI กำลังได้รับความนิยม ตรงนี้เราก็ไม่สามารถทำกันเองได้ ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญจากศาสตร์อื่นซึ่งมหาวิทยาลัยก็สนับสนุน เป็นการเริ่มต้นที่ดีในการสร้างเครือข่ายทางวิชาการ...”

(อาจารย์ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 ตุลาคม 2565)

“...แม้ในด้านการรับผู้เรียนอาจเผชิญกับการแข่งขันที่สูงแต่ในด้านวิชาการนั้นเราจับมือกับต่างสถาบันมากขึ้น เดียวนี้เรากล้าที่จะเป็นเจ้าภาพจัดงานวิชาการระดับประเทศเพื่อพัฒนาบุคลากรของเราและให้สถาบันอื่นมาร่วมด้วย มีเครือข่ายทางวิชาการเพิ่มมากขึ้นเวลามีทุนวิจัยต่าง ๆ อาจารย์สมัยใหม่เดี๋ยวนี้เค้าก็ถึงกัน มีการรวมทีมต่างสถาบันกันไปขอทุน ตรงนี้ก็ได้ประโยชน์ทุกฝ่าย...”

(คณบดี 9, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 กันยายน 2565)

4.2 อนาคตภาพด้านบริบทที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline)

สำหรับอนาคตภาพด้านบริบทที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) นี้อาจมาจากวิกฤติทางเศรษฐกิจที่ทำให้ต้องควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ ในหลักสูตรรวมถึงจำนวนบุคลากรด้วยเช่นกัน ซึ่งจะสัมพันธ์กับผลของฉากทัศน์ด้านผู้สอนที่ล่มสลาย ประเด็นนี้ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“...ตอนนี้บ่ไม่ค่อยมีแล้วการบริหารภายในเริ่มลำบาก อะไรที่ประหยัดได้ก็ต้องทำ เรามีตึกเป็นของตัวเองแต่คนของเราน้อยลงดังนั้น

ทรัพยากรต่าง ๆ ก็เริ่มลดลงตามไปด้วย บางห้องเริ่มไม่เปิดใช้หรือมีการลดจำนวนแม่บ้านลง ก็เป็นสัญญาณแล้วว่าอีกหน่อยอาจจะกระทบที่อาจารย์...”

(คนบทที่ 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 กรกฎาคม 2565)

4.3 อนาคตภาพด้านบริบทที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse)

จากการเก็บข้อมูลในประเด็นนี้พบว่าสถาบันการศึกษาหลายแห่งกำลังจะเผชิญกับภาวะปัญหาเศรษฐกิจซึ่งส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการทรัพยากรหลักสูตรวมถึงหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาเช่นกันซึ่งมีแนวโน้มได้รับผลกระทบรุนแรงจนอาจถึงขั้นปิดหลักสูตร

“...มหาวิทยาลัยเรากำลังจะเป็นมหาวิทยาลัยนำร่องที่ออกนอก ระบบ ต้องหาเงินเองแล้วด้วย นักเลงตอนนี้เพราะนั่นหมายความว่าเงินทั้งหมดจะมาจากค่าเทอมผู้เรียน เราต้องช่วยกันหาเงินแล้ว อาจารย์ว่างานนี้จะหนักขึ้นเพราะต้องหาเงินมาบริหารองค์กรให้อยู่ได้ ตอนนี้ก็เตรียมการกันอยู่เพื่อเตรียมพร้อมรับมือ มีประชุมเพื่อหารือแต่ก็ยอมรับว่ายาก ด้วยอาจารย์เราเหมือนอยู่กันมาแบบครอบครัวใหญ่ที่มีพ่อแม่เลี้ยง เราก็จะหากินไม่ค่อยเก่ง ก็ต้องปรับตัวช่วยกัน...ถ้าสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของมหาวิทยาลัยและหลักสูตรยังไม่ดีขึ้น อาจกระทบถึงบุคลากร การลดจำนวนบุคลากรลง การลดค่าจ้าง ถ้ายังคงเป็นแบบนี้มีแนวโน้มเรื่องการปิดหลักสูตรก็มีโอกาสเกิดขึ้นได้เหมือนกัน พอเด็กน้อยลงแต่ตึกยังใหญ่เท่าเดิม ก็ต้องลดค่าใช้จ่าย ค่าน้ำค่าไฟ อาจารย์ว่าในอนาคตมันก็ต้องเป็นแบบนี้ ถ้าอยู่ได้สัก 5-6 ปี ก็ดีไป แต่ถ้าอยู่ไม่ได้เด็กยังน้อยลงแบบนี้ เหตุการณ์นี้อาจเกิดขึ้นได้เลย...ที่ผ่านมาระบบบริการวิชาการแบบไม่ก่อเกิดรายได้ แต่อีกหน่อยเราออกนอกนอกระบบแล้วต้องคิดถึงรายได้แล้ว อาจารย์ไปบริการวิชาการที่ชุมชนหรือที่อื่น ๆ ภายนอก ต้องคำนึงถึงการก่อเกิดรายได้บ้าง ต่อไปเราจะมีรายรับน้อยลงเพราะเรื่องนี้ก็คงจะมาถึงตัว อาจารย์ต้องทำวิจัย ทำนวัตกรรมมากขึ้น...”

(คนบทที่ 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 กรกฎาคม 2565)

ผู้บริหารอีกท่านกล่าวไว้ในประเด็นนี้เช่นเดียวกันว่า

“สถานการณ์การเงินมหาวิทยาลัยและคณะตอนนี้แย่มาก รายได้ลดลง รายจ่ายเพิ่มขึ้น ตอนแรกงบประมาณอยู่ที่ 8000/คน/ปี ตอนนี้อยู่ที่ 2800/คน ก็ลดลงเยอะแล้วอีกหน่อยรายรับเราน้อยลง จะเหลือขนาดไหน พยายามคุยกันกับอาจารย์หลายท่านเหมือนกันว่าถ้า นักศึกษาลดลงยังไงก็กระทบกับอาจารย์แน่ ๆ ในฐานะผู้บริหารก็มองว่า ค่าใช้จ่ายเราเพิ่มขึ้นทุกปี อาจารย์มีตำแหน่งสูงขึ้นเราก็ต้องจ่ายเงิน ประจำตำแหน่ง ในขณะที่รายได้เราลดลง แต่รายจ่ายเราเพิ่มขึ้น ในอนาคตผู้บริหารต้องเจอโจทย์หนักนี้”

(คนบทที่ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2565)

จากคำสัมภาษณ์จะเห็นได้ถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงได้ยาก อย่างไรก็ตามผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าสัญญาณแนวโน้มด้านบริบทที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse) นี้ไม่ได้เกิดจากความบกพร่องหรือเกิดจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นต้นเหตุ หากแต่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่ดำเนินไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งยากต่อการควบคุม

4.4 อนาคตภาพด้านบริบทที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

จากการศึกษาพบว่า หลักสูตรในอนาคตมีแนวโน้มที่จะไม่จำกัดเฉพาะผู้เรียนในห้องเรียนเท่านั้น

“ต่อไปเราอาจไม่จำเป็นต้องมาเรียนในห้องเรียนแล้วก็ได้ อาจจะเป็นออนไลน์ได้ทั้งหมดก็ได้ เพราะ Home School มาแล้ว ความจริงเข้ามาหลายปีแล้ว หลักสูตรตอนนี้เราเรียนอะไรได้ทั่วโลกเลย ขณะนี้ตัวเรานั่งอยู่ไทยแต่เราไปเข้าเรียนออนไลน์ที่อเมริกาก็ได้ เหมือนกัน อีกหน่อยหากอยากเรียนนาฏศิลป์ออนไลน์ไม่ว่าคุณจะทำอยู่ที่ไหนคุณก็สามารถมาเรียนกับเราได้ อนาคตเราอาจพัฒนาหลักสูตรไปในรูปแบบนั้นก็ได้... 10 ปีข้างหน้า นวัตกรรม การใช้สื่อต้องเปลี่ยน ถ้าคุณไม่ก้าวตามคุณจะสอนแบบสไลด์ตลอดการคงไม่สามารถพิมพ์ใจผู้เรียนที่จะมาเรียนกับเราได้ คุณต้องมีสิ่งที่ดึงดูดใจกับเด็กยุคใหม่เพราะเค้าไม่ใช้ Gen เดียวกันกับเรา...หลักสูตรอาจจะทำแบบนี้ได้ ที่ผู้เรียนอาจจะสามารถมาเรียน Sit in ได้ แต่อาจจะไม่ใช่ทุกคลาส”

(อาจารย์ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 ตุลาคม 2565)

อีกทั้งการกำหนดระยะเวลาของการเรียนในหลักสูตรอาจเปลี่ยนแปลงไป
 ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

“การจัดการศึกษาในอนาคตจะเปลี่ยน ไม่มีเรื่องของกา
 กำหนดระยะเวลา แต่จะกำหนดจำนวนหน่วยกิต”

(ผู้บริหารระดับกระทรวง 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 23 มิถุนายน

2565)

อีกประเด็นที่มีความน่าสนใจและส่งผลต่ออุดมศึกษาในอนาคตคือการ
 จัดทำหลักสูตร Sandbox ซึ่งขณะนี้ยังอยู่ระหว่างการพัฒนา “หลักสูตร Sandbox นั้นปลดล็อก
 มาตรฐานหลักสูตรทุกอย่าง อนาคตถ้าลงตัวก็คงได้เห็นหลักสูตรนาฏศิลป์ในรูปแบบ Sandbox
 เกิดขึ้น” ผู้บริหารระดับกระทรวง 1 กล่าวไว้จากการเก็บข้อมูลพบว่าผู้บริหารระดับคณะบาง
 สถาบันยังกังวลในการจัดทำหลักสูตรนาฏศิลป์ Sandbox เนื่องจากสายนาฏศิลป์ศึกษานั้นผูกด้วย
 เงื่อนไขของครูสภาในการรองรับวิชาชีพครูให้กับบัณฑิต ดังนั้นจึงอาจใช้ระยะเวลาในการ
 ปรับตัวหรือคลี่คลายในบางประเด็นหากบางสถาบันมีความสนใจจะทำหลักสูตรขึ้น ดังที่ผู้ให้
 ข้อมูลได้กล่าวว่า

“ถ้าไม่ใช่ คบ. ก็น่าทำหลักสูตร Sandbox แต่พอดียังคงติด
 ที่หลักการของครูสภาที่จะต้องออกไปประกอบวิชาชีพ หลักสูตรยังติด
 เรื่องการเมืองค์กรที่ให้ไปประกอบวิชาชีพอยู่ดังนั้นคงจะทำยากมาก
 ตอนนี้อย่าคิดที่เราเลยยังไม่กล้าทำ Sandbox แต่ถ้าเป็นหลักสูตร
 นาฏศิลป์อื่น ๆ คิดว่าน่าทำและทำได้”

(คนบท 6, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 กรกฎาคม 2565)

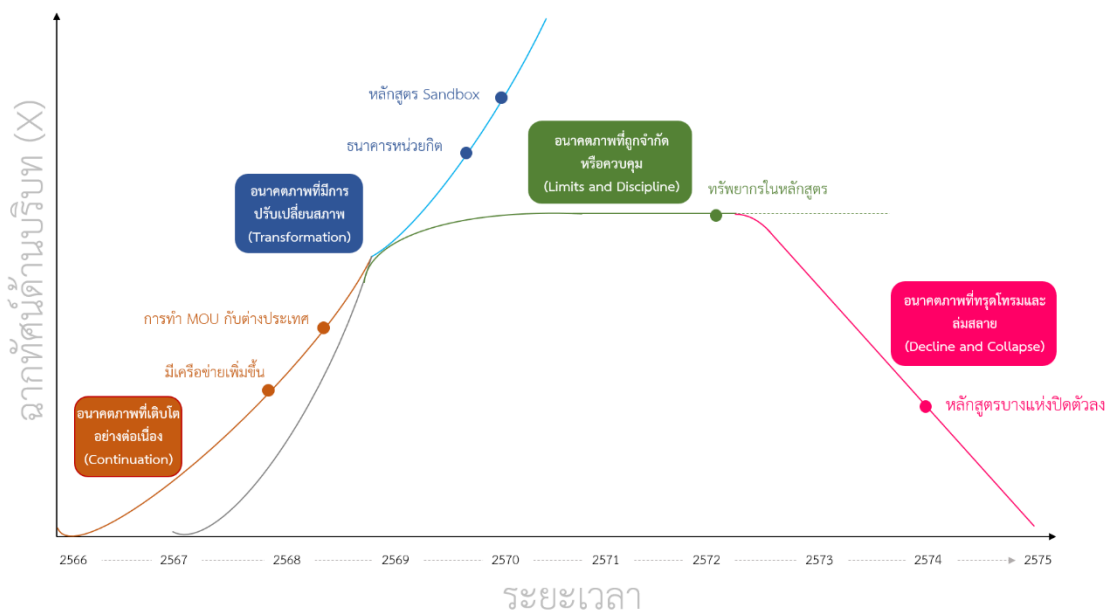
“ก็มีคุยกันเรื่องนี้อยู่ในเรื่องที่กระทรวงมี Sandbox, Credit
 bank ที่จะร่วมเรียนกับต่างสถาบัน มหาวิทยาลัยก็อยากทำตาม
 นโยบายของกระทรวงอว. ถ้าทำได้ก็มีผลดีกับเด็กเรา อาจให้เค้าไปลง

เรียนหรือไปทำกิจกรรมแล้วเก็บหน่วยกิตไว้ได้ พอครบเร็วเค้าก็เรียนจบเร็ว”

(คณบดี 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 กรกฎาคม 2565)

“กระทรวงเป็นผู้บังคับบัญชาหลักเราต้อง Follow ไปตามนั้น ต้องปรับตามกระทรวง ผันแปรไปตามเจ้ากระทรวง กระทรวงมาแบบไหนทางผู้บริหารก็สั่งการไปแบบนั้น แต่ก็ต้องนำมาปรับให้เหมาะกับเรา ต่อให้รับนโยบายมาเราก็ต้องกลับมามองตัวเราด้วย”

(คณบดี 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 19 กรกฎาคม 2565)

ภาพประกอบ 19 สรุปฉันทศน์ด้านบริบท

ที่มา: ผู้วิจัย

จากข้อมูลที่ได้ทำการนำเสนอผลการวิเคราะห์ฉันทศน์ของนาฏศิลป์ไทยศึกษาตามองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา และบริบท ไปแล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวทำการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ศึกษาที่เป็น

ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้รับผิดชอบ/คณะกรรมการหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา (นาฏศิลป์ไทย) มีประสบการณ์ทำงานด้านการสอนนาฏศิลป์ศึกษาในระดับอุดมศึกษามาไม่ต่ำกว่า 5 ปี โดยมีทั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่มีแนวทางวิชาการศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ โดยสามารถเป็นตัวแทนของสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 4 กลุ่ม จากการตรวจสอบจากทัศนและการเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในอนาคตของผู้ทรงคุณวุฒินั้น จะนำเสนอในตอนที่ 2 ดังนี้

ตอนที่ 2 นำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา

ในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษานี้ได้มาจากการสรุปผลการวิเคราะห์ในส่วนที่ 1 อันเป็นผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ 1) ผู้บริหารระดับกระทรวง 2) คณบดี/ผู้อำนวยการระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา 3) อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษา 4) ศิษย์เก่า 5) ผู้เรียน และ 6) ผู้ใช้บัณฑิต ซึ่งสรุปได้จากทัศนทั้ง 4 ด้านขององค์ประกอบทางการศึกษา ได้แก่ ผู้สอน (T) ผู้เรียน (S) เนื้อหา (C) และบริบท (X) โดยแต่ละองค์ประกอบนั้นจะแสดงถึงภาพ 1) อนาคตภาพที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation) 2) อนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) 3) อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse) 4) อนาคตภาพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation) โดยจากทัศนดังกล่าวได้ทำให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ไทยศึกษาตรวจสอบและเสนอถึงมุมมองในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการรับมือของฉากทัศน์ที่จะเกิดขึ้นซึ่งมีทั้งภาพฉากทัศน์ที่เป็นไปในทางดีและทางไม่ดี สรุปผลได้ดังนี้

1. จากทัศนด้านผู้สอน

1.1 อนาคตภาพด้านผู้สอนที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)

1) ความพร้อมด้านกำลังคน:

จากการตรวจสอบแนวโน้มความเป็นไปได้ของฉากทัศน์นี้พบว่าผู้เชี่ยวชาญทุกท่านคิดเห็นตรงกันว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นจริงทั้งในด้านดังกล่าวเหล่านี้

- อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษาจับคุณวุฒิตรงสายทั้งปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก
- อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษามีความก้าวหน้าในตำแหน่งวิชาการ
- อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษามีความรู้และทักษะทางเทคโนโลยี
- อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษามีความรู้และทักษะในการสื่อสารภาษาอังกฤษ
- อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษามีศักยภาพด้านการวิจัย

โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความคิดเห็นว่า

“เห็นด้วยและเชื่อว่าต้องเกิดขึ้นจริงให้ได้เพราะเป็นข้อบังคับที่ต้องทำ ตอนนี้ทุกที่ก็มีนโยบายเร่งผลักดันอาจารย์ให้เป็นไปตามจากทัศนที่ว่านี้ อาจารย์รุ่นใหม่ตอนนี้ทั้งทำงานไปด้วยและเรียนต่อไป. เอกกันเยอะมาก และมหาวิทยาลัยก็สนับสนุนงบประมาณการทำวิจัย การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวแหล่งทุนวิจัยภายนอกเมื่อก่อนไม่ค่อยมีใครสนใจหรือทำเท่าไร แต่ตอนนี้อาจารย์แต่ละคนล้วนมีกันอย่างน้อยคนละโปรเจค และเป็นงานวิจัยที่ต้องบูรณาการศาสตร์นำ นวัตกรรมไปปรับใช้กับศาสตร์อื่นอีกทั้งเน้นการนำโครงการจากงานวิจัยไปใช้พัฒนาสังคมชุมชนได้จริงจึงจะมีโอกาสได้อุปมาทุนมากกว่างานนวัตศิลป์เดิม ๆ ที่เน้นอนุรักษ์กระบวนการทำ ต่อ ๆ ไปก็จะได้เห็นงานวิจัยด้านนวัตศิลป์ศึกษาที่แปลกใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อาจารย์รุ่นใหม่ก็มีความรู้รอบตัวและศักยภาพสูงขึ้นเรื่อย ๆ...แต่ประเด็นที่อาจมีเงื่อนไขหรือไม่ค่อยทั่วถึงคือศักยภาพด้านภาษาอังกฤษของอาจารย์นวัตศิลป์ศึกษา คิดว่าในอนาคตอาจารย์จะมีศักยภาพด้านนี้สูงขึ้นเพียงแต่อาจต้องมีเป็นนโยบายหรือกำหนดอย่างเข้มข้นถึงจะกระตุ้นให้ได้แสดงหรือพัฒนาทักษะนี้ขึ้นมาได้...”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 ตุลาคม 2566)

“เห็นด้วยว่าเกิดขึ้นจริง ไม่ค่อยห่วงอาจารย์รุ่นใหม่ในประเด็นเหล่านี้เท่าไร ที่มหาวิทยาลัยและคณะก็ค่อนข้างให้การสนับสนุนอย่างมาก”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 10 และ 11, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 ตุลาคม 2566)

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะถึงแนวทางเพิ่มเติมในการพัฒนาหรือเสริมให้ความพร้อมของผู้สอนที่เติบโตอย่างต่อเนื่องด้านกำลังคนมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

“เห็นด้วยว่าหากทัศนที่สรุปมานี้จะเกิดขึ้นจริงแต่ขอเสริม
 หน่อยในฐานะที่ครูเองก็เป็นคนที่ต้องประเมินผลงานทางวิชาการของ
 อาจารย์และการอนุมัติสนับสนุนงบประมาณ มีประเด็นที่น่าสนใจ
 และคิดว่าหากปรับกันได้จะดีมาก คืองานนาฏศิลป์นั้นที่อาจารย์แต่
 ละคนจะไปเก็บข้อมูลลงพื้นที่ในท้องถิ่น ชุมชน ได้ข้อมูลเชิงลึกและ
 ความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นจริง ๆ แต่เมื่อนำมาสร้างสรรคงาน
 นาฏศิลป์กลับกลายเป็นว่ายังไม่ทั้งความเป็นภาคกลางหรือราชสำนัก
 แต่ละงานตั้งต้นและออกไปเก็บข้อมูลใช้ชีวิตแตกต่างกันในแต่ละ
 ท้องถิ่น แต่พอกลับเข้าสู่กระบวนการสรุปหรือนำเสนอผลงานกลับมี
 แพทเทิร์นกลับมากลืนโอเดียวกันทั้งนั้นเลย เห็นว่าอาจารย์มักนำวิถี
 ของนาฏศิลป์แบบที่มีกรอบอยู่แล้วเขาไปจับวาง พองานวิจัยออกมา
 เลยกลายเป็นว่างานของทุกคนเรียบริยเหมือน ๆ กัน ซึ่งความ
 เหมือน ๆ ซ้ำ ๆ กันนี้ทำให้เสน่ห์ของงานวิจัยด้านนาฏศิลป์เลยค่อย ๆ
 หายไปซึ่งจริง ๆ แล้วความอิสระของนาฏศิลป์ท้องถิ่นนั้นมีเรื่องราวที่
 จะสามารถสร้างงานได้มากกว่านี้ ครูเห็นว่างานวิจัยทางด้าน
 นาฏศิลป์ศึกษาเน้นวัดความพึงพอใจ วัดความงาม แต่ยังขาดการ
 นำเสนอความจริง องค์ความรู้ใหม่ไม่ค่อยกล้าออกจากแบบแผน แต่
 ละงานยังสัมผัสได้ถึงความลึกลับ ความจริงอาจารย์นาฏศิลป์มีของนะ
 แต่ไม่กล้าปล่อย สุดท้ายเค้าก็ไปเกาะดูจากงานวิจัยรูปแบบเดิม ๆ ที่
 เคยถูกประเมินผ่าน เลยยึดเป็นมาตรฐานทำตามสูตรกันมา...ที่พูดมา
 นี้ครูก็ไม่เคยประเมินให้ใครตกหรือไม่สนับสนุนงานวิจัยนะ Dance
 education นั้นมีความเข้มแข็งเรื่องระบบโรงเรียน การวางรากฐาน
 การสอน ตอนนี้องค์สร้างเข้มแข็งมากแต่ด้วยความที่กรอบเข้มแข็งนี้
 เลยทำให้พากันติดอยู่ในกรอบ ดังนั้นจะคาดหวังให้งานนาฏศิลป์ใหม่ ๆ
 คิดนอกกรอบอันนี้ก็ดูจะขัดไปหน่อย แต่อยากจะชวนตั้งคำถาม
 และชวนคิด อยากให้อาจารย์นาฏศิลป์กล้าที่จะยืนหยัดและภูมิใจใน
 งานนาฏศิลป์ที่ชูความเป็นท้องถิ่นแท้ ๆ โดยที่ตัดความเป็นแพทเทิร์น
 นาฏศิลป์มาตรฐานออกไปก่อน...ณ วันนี้ยังไม่เป็นปัญหาแต่ลองคิดดู
 ในมุมของผู้ให้ทุนอีกหน่อยถ้ายังมีโครงการวิจัยมาในรูปแบบเดิม ๆ
 อันนี้ก็อาจส่งผลกระทบต่ออาจารย์นะที่อาจไม่ได้รับอนุมัติทุนแล้ว ครูเป็นคน
 นาฏศิลป์ก็เข้าใจธรรมชาติและของคนนาฏศิลป์ แต่กรรมการมี
 หลากหลายศาสตร์ดังนั้นถ้าไม่เริ่มปรับกันอีกหน่อยก็มีความเสี่ยง ขอ
 ผাগประเด็นที่กังวลอยู่ลึก ๆ ไว้เท่านี้”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 พฤศจิกายน 2566)

1.2 อนาคตภาพด้านผู้สอนที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline)

1) ด้านอัตรากำลังคน:

จากการตรวจสอบแนวโน้มความเป็นไปได้ของฉากทัศน์นี้พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านคิดเห็นตรงกันว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นจริงทั้งในด้านดังกล่าวเหล่านี้

- อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษาถูกจำกัดหรือควบคุมด้านกำลังคนอันเนื่องมาจากจำนวนผู้เรียนลดลงอย่างต่อเนื่อง

- อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษามีแนวโน้มถูก Lay off อันเนื่องมาจากได้รับผลกระทบด้านเศรษฐกิจของสถาบันอุดมศึกษา

โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงการแก้ไขว่า

“จริงและเห็นด้วยมากที่อีกหน่อยจะเกิดปัญหาด้านนี้ขึ้น เด็กลดลงทุกปี นอกจากจะเกิดน้อยลงแล้ว คนที่ถึงพร้อมในวัยที่ต้องตัดสินใจเลือกเส้นทางการเรียนก็เลือกเรียนด้านนาฏศิลป์น้อยลง ตรงนี้ก็กระทบต่ออาจารย์เหมือนกัน อันนี้อาจต้องร่วมมือกับครูนาฏศิลป์ที่อยู่ในโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูว่ามีความสัมพันธ์และส่งผลถึงระดับอุดมศึกษานะ ถ้าผู้เรียนในโรงเรียนเค้าไม่สนใจรายวิชานาฏศิลป์ตั้งนั้นเค้าก็ไม่เลือกเรียนต่อมหาวิทยาลัยในสายนาฏศิลป์ ตอนนี้จะมามองแค่นิยมอาจารย์มหาวิทยาลัยไม่ได้แล้ว ต้นน้ำที่สำคัญคือผู้เรียนเค้าเสพนาฏศิลป์อย่างไรในโรงเรียน อันนี้ก็ต้องอาศัยเครือข่ายศิษย์เก่าที่เป็นครูในแต่ละโรงเรียนด้วย”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 11, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 ตุลาคม 2566)

จะเห็นได้ว่าข้อเสนอแนะดังกล่าวได้ให้ความสำคัญไปที่การปลูกฝังผู้เรียนตั้งแต่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความสนใจในรายวิชานาฏศิลป์ ซึ่งอาจต้องอาศัยความร่วมมือกับครูนาฏศิลป์ในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานผู้ทรงคุณวุฒิอีกท่านกล่าวในประเด็นนี้เสริมว่า

“เห็นด้วยว่าเกิดขึ้น อาจารย์นาฏศิลป์คนที่ยังอยู่ก็ต้องปรับตัวต้องพัฒนาสร้างการเรียนรู้ให้ผู้เรียน จะรอให้จำนวนลดลงเรื่อย ๆ โดยที่ไม่ปรับตัวไม่ทำอะไรแบบนี้ก็ไปไม่ได้ ครูเชื่อว่าถ้าครูนาฏศิลป์นำนาฏศิลป์ไปสู่ผู้เรียนให้เข้าถึงได้จริง ๆ ยังไงก็รอด”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 ตุลาคม 2566)

“ครูมองว่าเราต้องมองผู้เรียนรุ่นใหม่เข้าถึงพวกเขาเหล่านั้น ทำอย่างไรให้ New gen มีความกระหายอยากเรียน ต้องสร้างและกระตุ้นให้เขาเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของนาฏศิลป์ ประเด็นเล็ก ๆ ที่ครูนาฏศิลป์ชอบมองข้ามซึ่งครูว่ามีส่วนอย่างมากเลยนะ คือ ภาพลักษณ์ของครูนาฏศิลป์ ครูนาฏศิลป์สร้างตัวตนต่อสังคมอย่างไร นั่นเป็น Good personality ที่ Impact ต่อใจคนรุ่นใหม่มากนะ ต่อให้คุณจะมีความรู้ดีแค่ไหนแต่ทำให้คนประทับใจในทีแรกไม่ได้เขาก็ไม่สนใจจะคุยต่อด้วยหรอก ครูนาฏศิลป์รุ่นใหม่ต้องสร้างภาพลักษณ์ให้มีความเป็นมืออาชีพ สมัยใหม่ อันนี้เหมือนเป็นเรื่องภายนอกนะแต่สำคัญจริง ๆ การแต่งกาย บุคลิกภาพ มีพลังมากกว่าที่คิด”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 พฤศจิกายน 2566)

1.3 อนาคตภาพด้านผู้สอนที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse)

จากการตรวจสอบแนวโน้มความเป็นไปได้ของฉากทัศน์นี้พบว่าผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่คิดเห็นว่ามันน่าจะเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นจริงที่จะไปถึงขั้นการล่มสลายเพียงแต่ต้องอาศัยการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงจึงจะทำให้ผู้สอนนาฏศิลป์ในสถาบันอุดมศึกษายังคงมีพื้นที่ จากข้อสรุปผลฉากทัศน์นี้ในตอนต้นที่ 1 ได้สรุปในประเด็นที่ว่าอาจารย์นาฏศิลป์ศึกษาจะถูกลดบทบาทในสถาบันอุดมศึกษาลง แต่จากมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่ายิ่งเกิดวิกฤติอุดมศึกษาอาจยิ่งทำให้อาจารย์มีบทบาทมากขึ้นเพียงแต่ปรับเปลี่ยนรูปแบบซึ่งสอดคล้องกับมุมมองของผู้บริหารที่ได้กล่าวข้างต้นว่าส่วนใหญ่ให้ความสำคัญและเร่งหาหนโยบายเพื่อพยุงและรักษาบุคลากรไว้อย่างเต็มกำลังที่สุด ทั้งนี้ก็จะสัมพันธ์กับประเด็นถัดไปที่จะกล่าวถึงอนาคตภาพด้านผู้สอนที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

1.4 อนาคตภาพด้านผู้สอนที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

จากการตรวจสอบแนวโน้มความเป็นไปได้ของฉากทัศน์นี้พบว่าผู้เชี่ยวชาญทุกท่านคิดเห็นตรงกันว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นจริงทั้งในด้านดังกล่าวเหล่านี้

- เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมหาวิทยาลัย
- เป็นผู้สอนที่เอื้อต่อผู้เรียนที่มีความหลากหลาย

ซึ่งคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะไปในทิศทางเดียวกับที่ผู้บริหารได้กล่าวไว้ในตอนที่ 1 ว่าภาระงานด้านการทำวิจัยอาจเป็นส่วนสำคัญและเป็นภารกิจกลายเป็นหลักขึ้นมา อีกทั้งหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในอนาคตอาจไม่ได้อบรมเฉพาะผู้เรียนในหลักสูตร 4 ปีเท่านั้น แต่อาจมีผู้เรียนที่มีช่วงวัยหลากหลายมากขึ้น ดังนั้นการปรับตัวเป็นสิ่งสำคัญของอาจารย์ในยุคอนาคต

สรุปข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาผู้สอนในอนาคตนั้นมีภาพอนาคตทางบวกที่บุคลากรจะมีความเข้มแข็งและกำลังคนถึงพร้อมตามเกณฑ์ของการเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย แต่ก็มีภาพอนาคตเชิงลบที่ผู้สอนได้รับผลกระทบจากวิกฤติอุดมศึกษาที่จำนวนผู้เรียนลดลงอย่างมาก แต่อาจไม่ถึงขั้นล่มสลาย อย่างไรก็ตามความท้าทายของผู้สอนในยุคใหม่คือการปรับตัวที่รวดเร็ว

2. ฉากทัศน์ด้านผู้เรียน

2.1 อนาคตภาพด้านผู้เรียนที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)

จากการตรวจสอบแนวโน้มความเป็นไปได้ของฉากทัศน์นี้พบว่าผู้เชี่ยวชาญทุกท่านคิดเห็นตรงกันว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นจริงทั้งในด้านดังกล่าวเหล่านี้

- มีความรู้และทักษะทางเทคโนโลยีที่สูง
- มีความเป็นตัวตนสูง มีทักษะการใช้ชีวิตในยุคใหม่

โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า

“เค้ามีคุณภาพที่ดีและมีเอกลักษณ์ของแต่ละคนอยู่แล้ว เราอย่าเป็นกรอบของเค้าจนเกินไป การเรียนการสอนในยุคใหม่ควรผสมระหว่างความเป็น Tradition ของครู และตัวตนของผู้เรียน”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 พฤศจิกายน 2566)

“เด็กรุ่นใหม่จะเก่งกันทีเดียว ความรู้รอบตัวเค้าตามไปไวมาก การเรียนบางที่เค้าล้าไปกว่าเราแล้วเดี๋ยวนี้เอากำอะไรก็มีสื่อการเรียนรู้อยู่เต็มไปหมด ความคิดสร้างสรรค์ก็ทำได้ดีกว่าสมัยก่อนเห็นแต่จะมีความเก่งขึ้น ๆ กันนี่แหละในด้านนี้ละ”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 6, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 พฤศจิกายน 2566)

สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่มีได้เอ่ยหรือปรากฏความคิดเห็น/ข้อเสนอ
นั้น ล้วนแต่ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งสิ้น

2.2 อนาคตภาพด้านผู้เรียนที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline)

จากการตรวจสอบแนวโน้มความเป็นไปได้ของฉากทัศน์นี้พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านคิดเห็นตรงกันว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นจริงซึ่งเป็นประเด็นที่แม้ว่าจะไม่เกี่ยวกับเนื้อหาทางวิชาการ การเรียนการสอน แต่อาจมีส่วนในการเป็นครูนาฏศิลป์ในอนาคตของผู้เรียน คือ การหารายได้เสริมยุคใหม่ที่สอดคล้องกับลักษณะทางนาฏศิลป์ไทย ที่จากการสรุปผลในประเด็นนี้ในส่วนของตอนที่ 1 นั้นได้สรุปไว้ว่าผู้เรียนอาจมีแนวโน้มทำ Onlyfan สำหรับประเด็นนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าจะเกิดขึ้นจริง หนึ่ง ได้มีความคิดเห็นไปสองทาง ทั้งในทางที่ปล่อยให้ผู้เรียนเป็นอิสระตามสิทธิเสรีภาพที่พึงมี และทางที่เห็นว่าควรมีการพูดคุยเข้าหากันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน สำหรับความคิดเห็นที่ควรปล่อยให้ไปตามสิทธิของผู้เรียนนั้นมีดังนี้

“เขาบรรลุนิติภาวะแล้ว คงคิดไตร่ตรองมาแล้ว ไม่อยากจะทำ
พูดนะขนาดผู้ปกครองยังห้ามไม่ได้เลย เราจะไปก้าวก้าวเขาได้
อย่างไร”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 ตุลาคม 2566)

“เด็กรุ่นใหม่ถือสิทธิส่วนบุคคลกันเป็นที่ตั้ง และเราปฏิเสธ
ไม่ได้ว่าด้วยพื้นฐานเด็กที่มาเรียนนาฏศิลป์โดยส่วนใหญ่เน้นไม่ได้มา
จากพื้นฐานที่ร่ำรวย เราจะชินกับการทำงานไปด้วยเรียนไปด้วยกันมา
ตั้งแต่เด็ก ที่นี้พอยุคสมัยเปลี่ยนช่องทางหารายได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ
สังคมสมัยนี้ผลักดันเรื่อง Sex worker กันมากขึ้น ลึก ๆ
ก็กังวลอยู่เหมือนกันแต่ก็ไม่ได้พูดอะไรและไม่คิดว่าจะมีใครกล้า
ยอมรับความจริงหรือนำเสนอประเด็นนี้ เราก็ไม่ได้คุยกับเขาเพราะ
เห็นว่าโต ๆ กันแล้ว แต่ต้องเรื่องสิทธิของเด็กรุ่นใหม่ี่คิดว่าอาจไม่
เป็นผล ไม่รู้ว่าอนาคตจะกลายเป็นสิ่งที่ทำได้โดยเปิดเผยสุจริตเลยรี
เปล่า ถ้ามันไม่ผิดเราจะว่าอย่างไรได้ อย่างไรก็ตามก็ให้เข้าเต็บโตและ
เรียนรู้ด้วยตนเอง”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 10, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 ตุลาคม 2566)

“ถ้าถามว่าจะเกิดขึ้นจริงมั๊ยอันนี้ก็ยอมรับนะว่าเห็นด้วยในภาพนี้ที่จะเกิดขึ้น แต่ถ้าถามว่าแล้วคนเป็นครูอาจารย์จะทำอย่างไร ครูก็คิดว่าให้เป็นไปตามทางเลือกของเขา เขาคือคนที่จะอยู่กับสังคมยุคใหม่ซึ่งบางทีครูก็ตามไม่ค่อยทันแล้วมันไปไกลเกินและคนมองว่าเป็นเรื่องปกติ ไต ๆ เขาคงเลือกแล้ว อีกลุ่มนึงครูมองว่าการที่เค้าเข้ามาเรียนนี้ไม่ได้หมายความว่าเค้าจะต้องจบไปเป็นครู บางคนอาจชัดเจนแล้วว่าไม่เป็นครูนาฏศิลป์ตั้งนั้นก็ไม่มีควมจำเป็นที่ต้องรักษาภาพลักษณ์ แบบนี้ก็อาจเป็นได้”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 11, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 ตุลาคม 2566)

และสำหรับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่เห็นว่าควรเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่ตระหนักและพูดคุยกับผู้เรียนในประเด็นดังกล่าว

“เราไม่รู้จะอะไรจะเกิดขึ้นในอนาคต ถ้าเขาไม่เป็นครูนาฏศิลป์ก็ไม่เสียหายอะไร แต่ถ้าเกิดเปลี่ยนใจขึ้นมาจะแก้ไขทันได้อย่างไร อะไรที่ออกสู่ออนไลน์ไปแล้วมันเอากลับมาไม่ได้ แม้ว่าจะเป็นสิทธิส่วนบุคคลก็ตามแต่ครูว่าต้องคุยกับเขานะ”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 6, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 พฤศจิกายน 2566)

“เห็นด้วยว่าเกิดขึ้นอยู่แล้ว เราก็ต้องยอมรับในความเปลี่ยนแปลงของโลก เข้าใจเลยว่าเศรษฐกิจเป็นปัญหาอันดับแรก ๆ เลยและสังคมก็เปิดกว้างมากแล้วในเรื่องแบบนี้ อีกหน่อยคนเริ่มมีความอดทนน้อยลง เป็นยุคที่อะไรก็แข่งความเร็วกันไปหมดเลย แต่ครูมองว่าไม่ว่ายุคจะเปลี่ยนไปเป็นยุคใหม่ขนาดไหน แนวคิดจะล้ำหน้าขนาดไหน แต่สุดท้ายมนุษย์ก็คือมนุษย์ ลึก ๆ เรายังให้ความสำคัญกับคุณค่าของคนที่มีภาพลักษณ์ที่ดี อย่างที่คุยกันไปเมื่อครูว่าภาพลักษณ์สำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ยิ่งความเป็นครูนี้ขาดจากกันไม่ได้เลย อาจต้องคุยให้เค้าใช้สื่อออนไลน์ในการหาเงินด้วยวิธีอื่น ต้องให้เค้าตระหนักถึงมูลค่าในระยะยาว”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 พฤศจิกายน 2566)

“ครูคิดว่าเป็นสิ่งที่ห้ามไม่ได้แล้ว ควบคุมไม่ได้ เขาคิดแล้วแต่อย่างไรก็ต้องพูดคุยกัน ถ้าอีกหน่อยเขาเป็นครู สุดท้ายแล้วความเป็นครูจะเป็นตลอดชีวิต”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 ตุลาคม 2566)

“เห็นว่าเกิดขึ้นจริง ปฏิเสธไม่ได้ว่าการจะจบปริญญาตรีนั้นมีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก บางคนมีค่าใช้จ่ายค่าที่พัก เดินทาง บางรายวิชาทำโปรเจกต์ต้องใช้เงินที่นอกเหนือจากการประมาณการจากที่หลักสูตรระบุไว้ ทำการแสดงชุดหนึ่ง ตัดชุด ทำเพลง เอกสารนำเสนอ แก้วแล้วแก้ว ทุกอย่างคือค่าใช้จ่าย อันนี้เป็นมุมที่อันดับแรกต้องตั้งต้นที่ครูต้อง respect เด็กก่อน จะไปตัดสินว่าเขาทำผิดหรือถูกนั้นไม่ควร แต่สิ่งสำคัญคือครูต้องปลูกฝัง Value ของการ respect ตัวเองของเด็กด้วย ตอนนี้สังคมเปลี่ยนแล้วเราจะเชื่อมต่อกับเด็กรุ่นใหม่ต้องต่อให้ติด ทำอย่างไรให้เขาเคารพจริยธรรมพื้นฐานของความเป็นครู สิทธิก็ส่วนหนึ่งเป็นสิ่งที่เขาพึงรักษาสิทธิของตัวเอง แต่จริยธรรมจะทำให้เขามีเกียรติในระยะยาว”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 พฤศจิกายน 2566)

จะเห็นได้ว่าทั้งสองมุมมองต่างก็มีเหตุผล ส่วนหนึ่งมองว่าเป็นสิทธิส่วนบุคคลและให้ผู้เรียนเลือกตัดสินใจด้วยตนเอง เป็นการเคารพในการตัดสินใจของผู้เรียน ในขณะที่อีกส่วนให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ระยะยาวของผู้เรียนว่าภายหลังจากสำเร็จการศึกษา 4 ปีนี้ ในต่อ ๆ ไปจะดำเนินชีวิตอย่างไรและเกรงว่าจะได้รับผลกระทบจึงควรเป็นหน้าที่ที่ผู้สอนและหลักสูตรควรให้ความสำคัญในประเด็นดังกล่าวนี้

2.3 อนาคตภาพด้านผู้เรียนที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse)

จากการตรวจสอบแนวโน้มความเป็นไปได้ของฉากทัศน์นี้พบว่าผู้เชี่ยวชาญทุกท่านคิดเห็นตรงกันว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นจริงแม้จะไม่ถึงขั้นจะไม่มีผู้เรียนสนใจเข้ามาเรียนในหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาเลย แต่มีความคิดเห็นตรงกันว่าที่ผู้เรียนในอนาคตจะมีความสนใจในวิชานาฏศิลป์ลดลง ทั้งผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา สำหรับข้อเสนอในประเด็นนี้จะสอดคล้องกับประเด็นด้านการปรับเปลี่ยนสภาพของผู้สอน หากผู้สอนปรับเปลี่ยนแนวคิดและสามารถนำนาฏศิลป์ไปสู่ผู้เรียนให้รับรู้ถึงคุณค่าของนาฏศิลป์ได้นั้น จะเป็นทางที่ทำให้วิชานาฏศิลป์ยังคงอยู่ในสถาบันการศึกษา

“ที่น่าสนใจคือประเทศในอาเซียน ไทยเราเก่งมากนะ เป็นประเทศเดียวที่ถูกจัดให้เป็นวิชาบังคับ ทุกคนต้องผ่านการเรียน

นาฏศิลป์มาหมด แต่เกิดอะไรขึ้นที่ทำให้เขาไม่สนใจกัน อันนี้ก็ต้องย้อนกลับไปโรงเรียนว่าบ่อนอะไรให้ผู้เรียน ครูว่าเบื้องต้นเราควรฝึกให้เค้าเป็นผู้ชม เป็นผู้เสพ ถ้าเขาไม่ถูกบังคับหรือถูกตรึงด้วยเกณฑ์ทำรำบังคับต่าง ๆ ธรรมชาติเค้าจะไม่ต่อต้านและเปิดใจให้เอง บ้านเราเน้นผลิตผู้แสดงมากกว่าผู้ชม เน้นผลิตผู้สอนมากกว่าผู้เรียน พอเชื่อมกันไม่ติดก็ส่งผลให้เขาไม่สนใจในวิชานาฏศิลป์ ทำให้กิจกรรมนาฏศิลป์นอกโรงเรียนถึงน่าสนใจกว่านาฏศิลป์ในระบบการศึกษา นาฏศิลป์เป็น Industry ในตัวอยู่แล้ว มองให้เป็นการจัดระบบร่างกาย การสื่อสารในการทำงานร่วมกัน ”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 3, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 พฤศจิกายน 2566)

ผู้ทรงคุณวุฒิอีกท่านให้ข้อเสนอแนะในประเด็นนี้ในทำนองเดียวกัน

“ที่บอกว่าผู้เรียนไม่สนใจวิชานาฏศิลป์ นี่คิดว่าเขาไม่สนใจวิชานาฏศิลป์ในโรงเรียนนะ แต่เขาสนใจที่จะไปลงทุนเรียนเองข้างนอกมากกว่า ผู้ปกครองถ้าอยากให้ลูกรำสวยได้ออกแสดง ก็จะเชื่อมั่นกับการเรียนข้างนอก หลายคนที่มาเรียนต่อนาฏศิลป์ในมหาวิทยาลัย ถ้าไม่ได้มาจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ ก็จะบอกว่าส่วนใหญ่ได้เรียนรำโดยการเรียนพิเศษบ้าง จ้างครูสอนส่วนตัวบ้าง มีเพิ่มเยอะขึ้นในทุกปีเลยจากแต่ก่อนที่ส่วนใหญ่จะเป็นเด็กชมรมนาฏศิลป์ในโรงเรียน”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 1, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 ตุลาคม 2566)

2.4 อนาคตภาพด้านผู้เรียนที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

จากการตรวจสอบแนวโน้มความเป็นไปได้ของฉากทัศน์นี้พบว่าผู้เชี่ยวชาญทุกท่านคิดเห็นตรงกันว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น แต่ไม่แน่ใจถึงความเป็นไปได้ที่ชัดเจนสำหรับสาขานาฏศิลป์ศึกษา สำหรับในประเด็นด้านผู้เรียนในอนาคตจะมีหลากหลายช่วงวัย เป็นยุคแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning) และมีผู้เรียนที่เป็นชาวต่างชาติเพิ่มขึ้น นั้น เป็นการศึกษายุคใหม่ที่ทุกศาสตร์สาขาต่างก็ผลักดันและพัฒนาให้เกิดขึ้น แต่ด้วยสาขานาฏศิลป์ศึกษาที่เป็นสาขาเฉพาะในการผลิตครูนาฏศิลป์นั้นอาจมีข้อจำกัดหรือข้อควรคำนึงถึงหลายประการซึ่งยังไม่แน่ชัดนักว่าจะสามารถทำได้เทียบเท่าสาขาอื่น ๆ หรือไม่

3. ฉากทัศน์ด้านเนื้อหา

3.1 อนาคตภาพด้านเนื้อหาที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)

จากการตรวจสอบแนวโน้มความเป็นไปได้ของฉากทัศน์นี้พบว่าผู้เชี่ยวชาญทุกท่านคิดเห็นตรงกันว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น ทั้งด้านการอนุรักษ์ นาฏศิลป์ สร้างสรรค์ มีส่วนร่วมกับชุมชน และจิตวิทยาการสอนให้ความสำคัญกับผู้เรียนในกลุ่มเปราะบาง เพิ่มมากขึ้น ในทุกประเด็นดังกล่าวล้วนเป็นสิ่งที่บุคลากรนาฏศิลป์ศึกษาดิฉันการและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สำหรับประเด็นนี้ไม่ได้มีข้อโต้แย้งหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแต่อย่างใด

3.2 อนาคตภาพด้านเนื้อหาที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) และ 3.3 อนาคตภาพด้านเนื้อหาที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse) สำหรับฉากทัศน์ด้านเนื้อหาทั้งด้านที่ถูกจำกัดหรือควบคุมและด้านเนื้อหาที่ทรุดโทรมและล่มสลายนั้น จะนำเสนอรวมกันด้วยผลของข้อสรุปความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเหมือนกันทั้ง 2 ประเด็น

จากการตรวจสอบแนวโน้มความเป็นไปได้ของฉากทัศน์ทั้ง 2 นี้พบว่าผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยที่จะตัดรายวิชาที่ไม่มีคามจำเป็นในอนาคต ทั้งวิชาเอกนาฏศิลป์ และในด้านการสอน และการปิดรายวิชาที่ไม่ได้นำไปใช้จริงในการประกอบอาชีพ หรือควบรวมรายวิชาที่ซ้ำซ้อนลง ตามที่ได้สรุปไว้ในตอนที่ 1 ด้วยเห็นว่าทุกรายวิชายังคงมีความสำคัญและจำเป็นต่อผู้เรียนและเป็นทักษะการเป็นครูนาฏศิลป์ในอนาคตที่พึงมี

“บางวิชาหากมองในความเป็นจริงส่วนเนื้อหาอาจไม่ได้นำไปใช้จริง แต่สิ่งที่สำคัญคือเป็นองค์ความรู้สำคัญที่ครูนาฏศิลป์ควรมี ไม่เช่นนั้นเราก็จะมีความรู้เท่าผู้เรียน ความรู้ที่ตายไปแล้วก็มี แต่ความมั่นคงขององค์ความรู้นั้นควรยังคงอยู่ ที่สำคัญคือต้องอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจว่าจะต้องเรียนไปทำไมแม้อาจไม่ได้นำไปใช้จริง ”

(ผู้ทรงคุณวุฒิ 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 ตุลาคม 2566)

3.4 อนาคตภาพด้านเนื้อหาที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

จากการตรวจสอบแนวโน้มความเป็นไปได้ของฉากทัศน์นี้พบว่าผู้เชี่ยวชาญทุกท่านคิดเห็นตรงกันว่ามีความเป็นไปได้และเห็นด้วยที่จะเกิดขึ้น คือ การมุ่งเน้นด้านการนำศาสตร์ด้านนาฏศิลป์ไปใช้ได้จริงซึ่งจะเชื่อมโยงกับผลด้านฉากทัศน์เนื้อหาที่เติบโตอย่าง

ต่อเนื่องที่ขณะนี้ยังคงดำเนินการกันอยู่ในการมุ่งเน้นนำนาฏศิลป์ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนและสังคมท้องถิ่น

4. ฉากทัศน์ด้านบริบท

4.1 อนาคตภาพด้านบริบทที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)

จากการตรวจสอบแนวโน้มความเป็นไปได้ของฉากทัศน์นี้พบว่าผู้เชี่ยวชาญทุกท่านคิดเห็นตรงกันว่ามีความเป็นไปได้และเห็นด้วยที่จะเกิดขึ้นในประเด็นของการเกิดความร่วมมือระหว่างสถาบันมากขึ้น สถาบันการศึกษามุ่งเน้นการสร้างเครือข่ายและพันธมิตรทางวิชาการในการจัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาบุคลากรและสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบัน มีการร่วมกันพัฒนางานวิจัยที่บูรณาการศาสตร์ไม่อยู่ในเฉพาะด้านนาฏศิลป์ และยังมีการทำ MOU ทั้งในและต่างประเทศเพิ่มขึ้น

4.2 อนาคตภาพด้านบริบทที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline)

จากการตรวจสอบแนวโน้มความเป็นไปได้ของฉากทัศน์นี้พบว่าผู้เชี่ยวชาญทุกท่านคิดเห็นตรงกันว่ามีความเป็นไปได้ที่ทรัพยากรในหลักสูตรจะถูกจำกัดสืบเนื่องมาจากวิกฤติทางเศรษฐกิจที่ทำให้ต้องควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ ในหลักสูตรรวมถึงจำนวนบุคลากรด้วยเช่นกัน ซึ่งจะสัมพันธ์กับผลของฉากทัศน์ด้านผู้สอนที่ล่มสลาย

4.3 อนาคตภาพด้านบริบทที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse)

จากการตรวจสอบแนวโน้มความเป็นไปได้ของฉากทัศน์นี้พบว่าผู้เชี่ยวชาญทุกท่านคิดเห็นตรงกันว่ามีความเป็นไปได้ สถาบันการศึกษาหลายแห่งกำลังจะเผชิญกับภาวะปัญหาเศรษฐกิจซึ่งส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการทรัพยากรหลักสูตรรวมถึงหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาเช่นกันซึ่งมีแนวโน้มได้รับผลกระทบรุนแรงจนอาจถึงขั้นปิดหลักสูตร

4.4 อนาคตภาพด้านบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพ (Transformation)

จากการตรวจสอบแนวโน้มความเป็นไปได้ของฉากทัศน์นี้พบว่าผู้เชี่ยวชาญทุกท่านคิดเห็นตรงกันว่าจะเกิดขึ้นแต่ยังไม่แน่ใจถึงความชัดเจนสำหรับหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา ทั้งในประเด็นหลักสูตรในอนาคตมีแนวโน้มที่จะไม่จำกัดเฉพาะผู้เรียนในห้องเรียนเท่านั้น และความยืดหยุ่นของหลักสูตร หรือการทำหลักสูตร Sandbox แม้ว่าจะจะเป็นกระแส

การศึกษาแบบใหม่ที่กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ให้ความสำคัญ และทุกสถาบันการศึกษาให้ความสนใจ ในหลาย ๆ หลักสูตรมีการร่างและนำเสนอ เพื่อเปิดหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับสาขานาฏศิลป์ศึกษานั้นแม้ว่าผู้บริหารหรืออาจารย์จะมีความสนใจ แต่ด้วยศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์ศึกษาเป็นสาขาเฉพาะที่มีเกณฑ์หรือเงื่อนไขการสำเร็จการศึกษาเฉพาะตัว จึงอาจทำให้การปรับเปลี่ยนสภาพตามกระแสการปรับหลักสูตรใหม่ ๆ ของนโยบายกระทรวงนั้นยังเป็นไปอย่างไม่ชัดเจนนัก แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีการหารือและหาแนวทางในการปลดล็อกข้อจำกัดบางประการเพื่อหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในอนาคตอาจนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงได้เพื่อตอบโจทย์การศึกษาในโลกอนาคต

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องอนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาประเทศไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) นำเสนออนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา และ 2) นำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาสำหรับสถาบันที่มีหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา (นาฏศิลป์ไทย) ทั้ง 4 เครื่อง สถาบัน ได้แก่ 1) ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏ (มจร.) 3) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) และ 4) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.) ได้ทำการสรุปวิธีการดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยพัฒนาโครงร่างวิจัยโดยทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ไทยศึกษา และการศึกษาวิจัยอนาคตภาพอันจะสามารถนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับข้อมูลภาคสนามเพื่อสรุปเป็นผลการวิจัยของงานวิจัยในครั้งนี้ จากนั้นพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (IRB) เนื่องจากการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการขอข้อมูลจาก 1) ผู้บริหารระดับกระทรวง 2) คณบดี/ผู้อำนวยการระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา 3) อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษา 4) ศิษย์เก่า 5) ผู้เรียน 6) ผู้ใช้บัณฑิต และ 7) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ศึกษา โดยจะทำการเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยตรงด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อเป็นการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล ในระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยจะขออนุญาตบันทึกภาพและเสียง หากในระหว่างการเก็บข้อมูลหากผู้ให้ข้อมูลรู้สึกไม่สบายใจในข้อความบางประการ ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิ์ที่จะไม่ตอบคำถามเหล่านั้นได้ รวมถึงมีสิทธิ์ถอนตัวออกจากการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และการไม่เข้าร่วมวิจัยหรือถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนี้จะไม่ผลกระทบต่องานวิจัยแต่อย่างใด เมื่อได้รับการอนุมัติจริยธรรมในมนุษย์เป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการวิเคราะห์เอกสาร และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในประเด็นอนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทย ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงอนาคต (Futures Research) ด้วยวิธี EFR (Ethnographic Futures Research) โดยผู้วิจัยจะทำการติดต่อผู้ให้ข้อมูลด้วยตนเองโดยเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลโดยการติดต่อผ่านทางโทรศัพท์ หรือช่องทางออนไลน์

และเมื่อผู้ให้ข้อมูลมีความจำนงและยินยอมเข้าร่วมงานวิจัย ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นสำคัญ

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการขั้นตอนที่ 3 เมื่อได้ฉากทัศน์ทั้ง 5 แล้วจึงนำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาที่จำแนกข้อมูลตามบริบทของแต่ละประเภทสถาบันการศึกษา และตรวจสอบความเที่ยงตรงของอนาคตภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านอนาคตศึกษา (Connoisseurship)

ขั้นตอนที่ 5 สรุปและนำเสนอผลการวิจัยเป็นเล่มรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เอกสาร ตำรา และบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับอนาคตภาพหลักสูตรและการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยของประเทศไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ด้านเอกสาร ประกอบด้วยเอกสาร งานวิจัย ตำรา บทความทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ ทั้งขั้นต้นและขั้นรอง ที่ปรากฏในฐานข้อมูลหอสมุดแห่งชาติ หอจดหมายเหตุ วิทยานิพนธ์ E-Thesis, I-Thesis, วารสารที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในฐานข้อมูล TCI, ISI, และ Scopus

1.2 ด้านบุคคล ผู้วิจัยทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับกรอบของการศึกษาวิจัย และผู้ให้ข้อมูลจะเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในทุกมิติต่อการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยของประเทศไทย อันได้แก่ 1) ผู้บริหารระดับกระทรวง 2) คณบดี/ผู้อำนวยการระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา 3) อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษา 4) ศิษย์เก่า 5) ผู้เรียน 6) ผู้ใช้บัณฑิต และ 7) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบไปด้วย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลด้านเอกสาร ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) โดยผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากแบบวิเคราะห์สาระของเวรดีทอร์สน์ รอบคอบ (2551) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์สาระ/เนื้อหาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งเป็นประเด็นที่จะเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาวิเคราะห์ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลด้านบุคคล ได้แก่

2.2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสร้างแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัย (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2561) ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้จะใช้สำหรับ 1) ผู้บริหารระดับกระทรวง 2) คณบดี/ผู้อำนวยการระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา 3) อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษา 4) ศิษย์เก่า 5) ผู้เรียน และ 6) ผู้ใช้บัณฑิต

2.2.2 แบบสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา (Educational connoisseurship) ด้านนาฏศิลป์ในประเด็นของแนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา

สรุปผลการวิจัย

1. อนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษา

1.1. อนาคตภาพด้านผู้สอน

1) อนาคตภาพที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)

1.1) ความพร้อมด้านกำลังคน

จากการเก็บข้อมูลพบว่าปัจจุบันหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษา ผู้บริหารทุกสถาบันการศึกษาและทุกเครือข่ายมหาวิทยาลัยมีนโยบายการสนับสนุน ผลักดัน ให้บุคลากรตำแหน่งอาจารย์นาฏศิลป์ศึกษาได้รับการศึกษาต่อในระดับดุษฎีบัณฑิตที่ตรงสาย ซึ่งปัจจุบันกำลังอยู่ระหว่างการส่งเสริมโดยให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่บุคลากร ดังนั้นเมื่อบุคลากรเหล่านี้สำเร็จการศึกษาก็จะส่งผลให้หลักสูตรมีบุคลากรที่มีคุณสมบัติตรงสายเพิ่มขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในภายภาคหน้า สำหรับสถาบันการศึกษาในเครือข่ายบัณฑิตพัฒนศิลป์นอกจากจะมีการผลักดันบุคลากรในประเด็นดังกล่าวแล้ว ยังมีเสริมในเรื่องของการเร่งจัดระเบียบอัตรากำลังคนให้มีความชัดเจนและเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานอุดมศึกษา ปัจจุบันสถาบันในเครือข่ายบางแห่งยังมีอาจารย์ไม่เพียงพอต่อการสอนในบางรายวิชาซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการเตรียมการและคาดการณ์ว่าจะลงตัวพร้อมสำหรับอนาคต ในประเด็นเดียวกันนี้ผู้ให้ข้อมูลในฐานะผู้บริหารในเครือข่ายบัณฑิตพัฒนศิลป์ได้กล่าวเช่นกันว่า “ตอนนี้เราต้องพัฒนาเรื่องอัตรากำลังคนเนื่องจากตอนนี้เรายังใช้บุคลากรไขว้กันอยู่ บางท่านก็สอนทั้งระดับอุดมและพื้นฐานซึ่งคิดว่าเป็นจุดที่ต้องเร่งพัฒนาขยายอัตรากรอบกำลังคน” (คนบตี 12, Interview, 27 September 2022) จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าแม้สถาบันการศึกษาในเครือข่ายยังมีความไม่ลงตัวในด้านอัตรากำลังคนซึ่งมีทั้งการที่ผู้สอนมีภาระงานซ้ำซ้อนระหว่างการศึกษาชั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา และกรณีของรายวิชาด้านวิชาชีพครูที่ยังไม่มีบุคลากรประจำตำแหน่ง อย่างไรก็ตามทางผู้บริหารไม่นิ่งนอนใจและกำลังอยู่ระหว่างการดำเนินการและคาดการณ์ว่าจะคลี่คลายและลงตัวในที่สุดซึ่งจะเป็นผลดีต่อผู้เรียนนาฏศิลป์ของสถาบันในเครือข่ายต่อไป

2) อนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline)

สำหรับอนาคตภาพด้านผู้สอนที่ผู้วิจัยวิเคราะห์จากผลการเก็บข้อมูลภาคสนามว่าผู้สอนมีแนวโน้มที่จะถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline) คือ การถูกจำกัดหรือควบคุมด้านกำลังคน แม้ว่าจากทัศนคติในด้านการเติบโตอย่างต่อเนื่องจะกล่าวถึงการเติบโตในด้านกำลังคน อย่างไรก็ตามพบว่ามีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดข้อจำกัดในด้านนี้เช่นกัน ด้วยเหตุผลหลักสำคัญ คือ จำนวนผู้เรียนด้านนาฏศิลป์ที่มีแนวโน้มจะลดลงอย่างต่อเนื่องอย่างรุนแรงในอนาคตซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้สอนทันที ซึ่งสถาบันการศึกษาที่มีแนวโน้มได้รับผลกระทบในประเด็นนี้ใน 10 ปี ข้างหน้า คือ สถาบันในเครือมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) สถาบันในเครือเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) และสถาบันในเครือสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สบศ.)

3) อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse)

สำหรับภาพอนาคตที่ทรุดโทรมและล่มสลายด้านผู้สอนหรืออาจารย์นาฏศิลป์ไทยศึกษานั้นจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อจำนวนผู้เรียนลดลงถึงขีดสุดจนถึงขั้นหลักสูตรไม่สามารถเปิดสอนได้ซึ่งจะกระทบโดยตรงถึงความมั่นคงของผู้สอนที่ถูกลดบทบาทในสถาบันอุดมศึกษาลง อย่างไรก็ตามพบว่าผู้บริหารในทุกสถาบันได้มองถึงความสำคัญและหาทางรับมือกับประเด็นดังกล่าวไว้บ้างแล้วโดยการที่ต้องทำการปรับเปลี่ยนภารกิจของอาจารย์ซึ่งจะนำเสนอในด้านต่อไปนี้

4) อนาคตภาพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับกรอบแนวคิดของการวิจัย พบประเด็นอนาคตภาพด้านผู้สอนที่เห็นถึงแนวโน้มของการปรับเปลี่ยนสภาพ 2 ประเด็นได้แก่

4.1) เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมหาวิทยาลัย

ประเด็นนี้สืบเนื่องมาจากแนวโน้มอัตราการผลิตอย่างต่อเนื่องของผู้เรียนนาฏศิลป์ศึกษาในอนาคตซึ่งส่งผลให้มหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษา เผชิญกับภาวะด้านเศรษฐกิจ และกระทบต่อผู้สอนในด้านภาระงานที่อาจไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดด้วยไม่มีภาระงานสอน อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารพบว่าการตื่นตัวและเตรียมแผนรองรับในสถานการณ์ดังกล่าวโดยผู้สอนต้องปรับตัวและปรับบทบาทให้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมหาวิทยาลัย/หลักสูตร ด้วยการบริหารวิชาการและการทำงานวิจัยโดยขอรับการสนับสนุนจากแหล่งทุนภายนอกซึ่งอาจกลายเป็นงานหลักของอาจารย์ จะเห็นได้ว่าการทำวิจัยและบริการวิชาการเป็นช่องทางที่จะทำให้ผู้สอนสามารถได้รับค่าตอบแทนได้ อย่างไรก็ตามสำหรับ

ปรากฏการณ์นี้ผู้วิจัยพบว่า มีแนวโน้มจะเกิดกับสถาบันการศึกษาในเครือมหาวิทยาลัยราชภัฏ (มรภ.) และเครือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) ในขณะที่มหาวิทยาลัยในเครือที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) และเครือสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (สปป.) ยังไม่มีแนวโน้มของภาพอนาคตด้านนี้ เนื่องจากเศรษฐกิจของสถาบันยังคงมีภาวะการเงินที่มั่นคง นอกจากรายรับที่ได้จากการสนับสนุนจากรัฐ และรายรับที่ได้รับจากค่าธรรมเนียมการศึกษาแล้วนั้น ยังสามารถมีรายรับที่ได้จากการบริหารทรัพยากรภายในอีกด้วย

4.2) เป็นผู้สอนที่เอื้อต่อผู้เรียนทุกช่วงวัย

ผู้เรียนในอนาคตอาจมีความหลากหลายยิ่งขึ้นและไม่จำกัดเฉพาะช่วงวัยที่มาเรียน ด้วยปัจจุบันเทรนด์การศึกษาค่อนข้างเปิดกว้างและกำลังขับเคลื่อนให้ทุกช่วงวัยสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ในศาสตร์ที่ตนมีความสนใจได้ อีกทั้งจากผลกระทบด้านเศรษฐกิจของมหาวิทยาลัย นอกจากในอนาคตมหาวิทยาลัยอาจเปิดรับนิสิต/นักศึกษาต่างวัยแล้ว อาจต้องเปิดรับผู้เรียนต่างชาติมากขึ้นด้วยเช่นกัน เห็นได้จากปัจจุบันมหาวิทยาลัยในแต่ละภูมิภาคเริ่มตื่นตัวในการทำ MOU กับประเทศเพื่อนบ้านในการรับผู้เรียนจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาเป็นผู้เรียนในมหาวิทยาลัยไทยเพื่อเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการมีรายรับเข้ามหาวิทยาลัย

2. อนาคตภาพด้านผู้เรียน

1) อนาคตภาพที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation)

1.1) มีทักษะการปรับตัว

ผู้เรียนยุคใหม่จะเติบโตในโลกที่เน้นความเร็ว และมีความใกล้ชิดกับสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ ๆ ดังนั้นจะมีทักษะด้านเทคโนโลยีในระดับที่ดีซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในยุคสมัยใหม่ ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวในประเด็นนี้ว่า “วิชาที่จะสอนเทคโนโลยีสำหรับเด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อน่าเป็นห่วงเพราะเด็กเค้าคล่องอยู่แล้ว วิชาคอมหรือเทคโนโลยีอะไรนี้เค้าสอบผ่านเกณฑ์กันหมด เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเค้าไปแล้ว” (Dean 11, Interview, 27 September 2022) อีกท่านกล่าวเสริมว่า “จริง ๆ นักศึกษาทุกวันนี้ที่ได้คุยด้วยส่วนหนึ่งเค้ามองว่าอยากเรียนออนไลน์กันแล้ว ทั้ง ๆ ที่ในช่วงแรกเค้าอยากมาเรียนในห้องเรียน แต่เมื่อปรับตัวกับออนไลน์ได้แล้วเค้าพบว่าบางครั้งในบางรายวิชาไม่จำเป็นต้องมาเรียนที่มหาวิทยาลัยแล้ว เค้าสะดวกที่จะเรียนออนไลน์มากกว่าเพราะประหยัดค่าใช้จ่าย ประหยัดเวลาและสะดวกสบายกว่า สามารถทำอะไรไปพร้อม ๆ กันได้ เค้าเริ่มอยู่กับมันได้แล้ว ถือว่าปรับตัวกันได้เร็วมาก และในอนาคตข้างหน้าเค้าจะเร็วกว่านี้อีก” (Lecturer 5, Interview, 12 October 2022) สำหรับทักษะการปรับตัวนี้ยังรวมไปถึงด้านความคิดที่เติบโตไปตามสภาพสังคม ปัจจุบันสังคมไทยให้ความสำคัญและตระหนักอย่าง

มากเรื่องสิทธิส่วนบุคคล การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ซึ่งผู้เรียนยุคใหม่จะมีความกล้าคิดกล้าแสดงออกมากขึ้นซึ่งอาจต่างจากผู้เรียนนาฏศิลป์ยุคเดิมที่ผ่านมา ซึ่งผู้บริหารและอาจารย์ส่วนใหญ่มองว่าเป็นสิ่งที่ดี

2) อนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือควบคุม (Limits and Discipline)

ด้วยความที่ผู้เรียนยุคใหม่นั้นมีความกล้าคิดกล้าแสดงออกและให้ความสำคัญต่อสิทธิส่วนบุคคลที่พึงมาเป็นอันดับแรก มีแนวคิดหัวสมัยใหม่ซึ่งก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก อย่างไรก็ตามอาจมีข้อควรระวังบางประการที่อาจเกิดแนวโน้มความเสี่ยงให้ผู้เรียนเลือกเดินในเส้นทางที่สวนทางกับภาพลักษณ์ของนาฏศิลป์ศึกษาและอาจกระทบต่อการใช้ชีวิตในอนาคตได้ แม้ว่าจะไม่เกี่ยวข้องทับทเรียนหรือเนื้อหาในการเรียนการสอนโดยตรงแต่ก็เป็นประเด็นที่ไม่ควรมองข้าม ตามที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “ผู้เรียนในอนาคตจะไม่สนใจเรื่องปริญญาแต่จะสนใจเรื่องเงิน เงินจะหายากมากขึ้นและเค้าจะหาทางหาเงิน เค้าพร้อมจะเรียนรู้อะไรก็ได้เพื่อให้ได้งานใหม่ ๆ ตอบโจทย์ตัวเองได้ และอาชีพใหม่ ๆ จะเกิดขึ้น รวมถึงบางอาชีพที่ปิด ๆ กันทำอยู่ก็จะเปิดเผย เด็กสมัยใหม่มีความกล้ามากขึ้นและมีความถือสิทธิ์ตัวเองมากขึ้น” (Dean 2, Interview, 25 July 2022) อีกท่านได้กล่าวว่า “เด็กรุ่นใหม่ทุกวันนี้คิดไม่เหมือนรุ่นก่อนๆ และเค้าได้รับโอกาสมากในการเป็นผู้เลือก ในการสร้างเงื่อนไข คิดเร็วและตัดสินใจเร็ว กล้าคิดกล้าแสดงออก” (Dean 12, Interview, 27 September 2022) ซึ่งโดยพื้นฐานผู้เรียนด้านนาฏศิลป์บางส่วนนั้นไม่ได้มีความพร้อมด้านทุนทรัพย์ ประกอบกับปัจจุบันสังคมขับเคลื่อนในประเด็นของการให้ความสำคัญกับสิทธิส่วนบุคคลรวมถึงผลักดันให้อาชีพที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางเพศเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย ประเด็นนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์และเห็นว่าแนวโน้มที่อาจเกิดขึ้นได้ต่ออนาคตของผู้เรียนนาฏศิลป์ศึกษาซึ่งในอนาคตหากเกิดการปลดล็อกกฎหมายเพื่อเอื้อต่อการหารายได้โดยมีเรื่องเพศเป็นปัจจัยนับว่าเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนและอยู่กึ่งกลางระหว่างด้านสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล และอีกด้านหนึ่งคือการเดินในสายวิชาชีพครูนาฏศิลป์

3) อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse)

ผู้เรียนในอนาคตจะมีความสนใจในวิชานาฏศิลป์ลดลง ประเด็นด้านนี้ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากศิษย์เก่าที่ปัจจุบันเป็นครูนาฏศิลป์ในโรงเรียน และผู้เรียนปัจจุบันในนาฏศิลป์ศึกษาที่กำลังอยู่ในช่วงฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ต่างสะท้อนความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าผู้เรียนในอนาคตมีแนวโน้มที่จะสนใจในรายวิชานาฏศิลป์น้อยลง เด็กรุ่นใหม่มองว่าเป็นเรื่องไกลตัวและเข้าใจได้ยาก ส่วนผู้เรียนที่จะเลือกศึกษาต่อในสายนาฏศิลป์ศึกษาโดยตรงก็เริ่มมีความกังวลถึงความมั่นคงในการประกอบอาชีพครูในอนาคต ต่างสะท้อนความคิดเห็นไปในทิศทาง

เดียวกันว่าอาชีพครูนาฏศิลป์เป็นอาชีพที่อยากทำแต่เรียนจบมาอาจไม่มีงานรองรับ เห็นได้จากการที่เปิดอัตราสอบครูผู้ช่วยที่จำนวนการรับนั้นไม่สอดคล้องกับจำนวนทรัพยากรบัณฑิตที่ผลิตตลาด จึงเริ่มหันไปสนใจการทำอาชีพอื่นมากขึ้น

4) อนาคตภาพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation)

ผู้เรียนในอนาคตจะมีหลากหลายช่วงวัยตั้งแต่วัยเด็กไปจนถึงวัยสูงอายุเป็นยุคแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning) ซึ่งการเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยอาจไม่จำกัดช่วงอายุผู้เรียน

3. อนาคตภาพด้านเนื้อหา

จากการเก็บข้อมูลพบว่าผู้ให้ข้อมูลในทุกระดับตั้งแต่ผู้บริหารไปจนถึงผู้เรียนต้นตัวและพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ดังนั้นเนื้อหาการเรียนการสอนนั้นย่อมปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ในส่วนวิชาด้านทักษะปฏิบัตินอกจากจะให้ความสำคัญด้านการอนุรักษ์แล้วนั้น ยังให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ที่มีบทบาทในการลงไปพัฒนาชุมชนอีกด้วย โดยเฉพาะกลุ่มมหาวิทยาลัยในเครือข่ายที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทยและกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏที่อยู่ในกลุ่มพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังและพาผู้เรียนไปลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลในชุมชน ศึกษาวิถีชีวิต และนำกลับมาสร้างสรรค์ผลงานที่สามารถเป็นประโยชน์ต่อแนวคิดในการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ ได้ ซึ่งเป็นจุดเด่นที่แต่ละสถาบันยังคงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สำหรับเนื้อหาที่อาจไม่อยู่ในหลักสูตรในอนาคตนั้นผู้สอนและผู้เรียนสะท้อนความคิดเห็นว่าบางรายวิชานั้นมีเนื้อหาซ้ำซ้อนกันซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูที่ว่าด้วยการทำแผนการสอน กลวิธีการสอน ซึ่งผู้เรียนได้เรียนทั้งในสาขาและส่วนกลางคณะผู้เรียนสะท้อนว่าอยากให้มีการกำหนดเนื้อหาให้ชัดเจน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าปัญหานี้จะคลี่คลายลงและจะลงตัวในอนาคตด้วยปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงปรับและการออกแบบหลักสูตรซึ่งจะมีเป้าหมายในการกำหนดการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีมากยิ่งขึ้นสำหรับรายวิชาที่ไม่ตอบโจทย์สมรรถนะและทักษะในอนาคต ผู้สอนและผู้เรียนสะท้อนตรงกันว่า เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับสื่อการสอนที่ยังคงเป็นรูปแบบเดิม อีกทั้งวิชาด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ก็อาจต้องปรับเปลี่ยนไปเนื่องจากทฤษฎีเดิมนั้นอาจใช้ไม่ได้ในอนาคต ด้วยผู้เรียนในอนาคตนั้นมีความแตกต่างจากผู้เรียนในยุคเดิมที่ผ่านมา ทั้งด้านแนวคิดและ พฤติกรรม

4. อนาคตภาพด้านบริบท

จากการเก็บข้อมูลในประเด็นนี้พบว่าสถาบันการศึกษาหลายแห่งกำลังจะเผชิญกับภาวะปัญหาเศรษฐกิจซึ่งส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการทรัพยากรหลักสูตรรวมถึงหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาเช่นกันซึ่งมีแนวโน้มได้รับผลกระทบรุนแรงจนอาจถึงขั้นปิดหลักสูตร ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งเป็นเรื่องที่น่าหวั่นวิตกได้ยาก อย่างไรก็ตามผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าสัญญาณแนวโน้มด้านบริบทที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse) นี้ไม่ได้เกิดจากความบกพร่องหรือเกิดจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นต้นเหตุ หากแต่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่ดำเนินไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งยากต่อการควบคุม นอกจากนี้หลักสูตรในอนาคตมีแนวโน้มที่จะไม่จำกัดเฉพาะผู้เรียนในห้องเรียนเท่านั้นอีกทั้งการกำหนดระยะเวลาของการเรียนในหลักสูตรอาจเปลี่ยนแปลงไป และอีกประเด็นที่มีความน่าสนใจและส่งผลกระทบต่ออุดมศึกษาในอนาคตคือการจัดทำหลักสูตร Sandbox ซึ่งขณะนี้ยังอยู่ระหว่างการพัฒนา “หลักสูตร Sandbox นั้นปลดล๊อคมาตรฐานหลักสูตรทุกอย่าง อนาคตถ้าลงตัวก็คงได้เห็นหลักสูตรนาฏศิลป์ในรูปแบบ Sandbox เกิดขึ้น” ผู้บริหารระดับกระทรวง กล่าวไว้ จากการเก็บข้อมูลพบว่าผู้บริหารระดับคณะบางสถาบันยังกังวลในการจัดทำหลักสูตรนาฏศิลป์ Sandbox เนื่องจากสายนาฏศิลป์ศึกษานั้นผูกด้วยเงื่อนไขของครูสภาในการรองรับวิชาซึ่งผูกไว้กับบัณฑิต ดังนั้นจึงอาจใช้ระยะเวลาในการปรับตัวหรือคลี่คลายในบางประเด็นหากบางสถาบันมีความสนใจจะทำหลักสูตรขึ้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านบริบทนี้จะเห็นว่าในอนาคตมีแนวโน้มเกิดความเปลี่ยนแปลงหลายด้านทั้งด้านที่พึงประสงค์และด้านที่ไม่พึงประสงค์ อย่างไรก็ตามถือเป็นความท้าทายของอุดมศึกษายุคใหม่และบุคลากรทางนาฏศิลป์ที่ต้องปรับตัวเพื่อคงไว้ซึ่งองค์ความรู้ด้านนาฏศิลป์ศึกษาต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. ในขณะที่ผู้บริหารทั้งในระดับกระทรวงและระดับคณะกำลังเร่งพัฒนาศักยภาพรอบด้านเพื่อเตรียมพร้อมเข้าสู่การศึกษายุคดิจิทัล มีการผลักดันให้นำเทคโนโลยีมาปรับใช้กับการเรียนการสอนนาฏศิลป์ศึกษาและคาดการณ์ว่าจะพัฒนาไปถึงขั้นที่ผู้เรียนนาฏศิลป์ในอนาคตสามารถเรียนที่ไหนก็ได้หากมีเทคโนโลยีโลกเสมือนด้านนาฏศิลป์เกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นการเติบโตที่ก้าวกระโดดและเป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ อย่างไรก็ตามในขณะที่กลุ่มนักศึกษากำลังมุ่งหน้าเพื่อผลักดันในประเด็นดังกล่าว จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียนพบว่า แม้ว่าผู้เรียนจะมีความสนใจและตื่นตัวกับการเรียนด้วยเทคโนโลยีก็ตาม แต่สิ่งที่ยังคงโหยหาและถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะส่งผลกระทบต่อเรียน “ผู้สอน” สะท้อนให้เห็นว่าแม้โลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วหรือกลุ่ม

ผู้เรียนที่ผลัดกันเข้าสู่รุ่นใหม่อีกตาม การศึกษาไม่ว่าจะยุคสมัยใดไม่สามารถผลักครูหรือผู้สอนให้ออกจากห้องเรียนได้โดยเฉพาะศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์ศึกษาที่ปรัชญาพื้นฐานมาจากการเคลื่อนไหวร่างกาย ดังนั้นผู้สอนจะเป็นกลไกสำคัญและเป็นผู้วางรากฐานให้กับผู้เรียนซึ่งผู้วิจัยคิดว่าประเด็นนี้ยังคงเป็นความจริงที่ไม่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนไปในทิศทางใดก็ตาม อย่างไรก็ตามปฏิเสธไม่ได้ว่าการก้าวให้ทันต่อโลกการศึกษาในอนาคตนั้นก็ยังคงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งเช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงยังคงเห็นด้วยกับการผลักดันให้มีการพัฒนาและนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน หากแต่ควรเป็น “เครื่องมือเสริม” หลังจากที่ผู้เรียนได้รับการวางรากฐานจากผู้สอนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

2. โดยปกติกระบวนการเก็บข้อมูลของการวิจัยอนาคตภาพนั้นจะมุ่งเน้นเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์สาขานั้น ๆ โดยเฉพาะ ด้วยปรัชญาดั้งเดิมของศาสตร์มาจกสายธุรกิจที่ต้องคาดการณ์เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์ทางธุรกิจให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อเศรษฐกิจองค์กร ดังนั้นจึงอาศัยเฉพาะมุมมองของผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ประกอบการ ในการคาดการณ์แนวโน้มภาพอนาคตที่จะเกิดขึ้น และผลจากการศึกษาวิจัยประเภทอนาคตศาสตร์นี้จะป็นฐานข้อมูลในการนำเสนอนโยบายต่อผู้บริหาร แต่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ของผู้วิจัยไม่ได้ทำการเก็บข้อมูลเฉพาะผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์เท่านั้น แต่เลือกที่จะเก็บข้อมูลกับผู้เรียนด้วยเพราะผู้วิจัยเชื่อว่าการพัฒนาหลักสูตรหรือการจะกระทำให้สำเร็จได้ในการศึกษาแล้วส่งผลต่อผู้เรียนโดยตรงดังนั้นการรับฟังเสียงของคนกลุ่มนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวงการการศึกษา และงานวิจัยอนาคตภาพด้านการศึกษาต่างจากงานวิจัยเชิงธุรกิจที่มุ่งเน้นผลประโยชน์หรือกำไรขององค์กร แต่การศึกษานั้นมุ่งพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมซึ่งต้องให้ความสำคัญกับทุกองค์ประกอบทางการศึกษาอย่างเท่าเทียม ได้แก่ ผู้สอน (T) ผู้เรียน (S) เนื้อหา (C) และบริบท (X) (ณรุทธิ สุทธิจิตต์, 2555) ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการทำให้การวิจัยอนาคตภาพครั้งนี้เก็บข้อมูลต่างจากงานวิจัยในลักษณะเดียวกันแบบที่ผ่านมา

3. ในการศึกษางานวิจัยด้านอนาคตภาพหรืออนาคตศาสตร์นั้นสามารถศึกษาทำนายได้หลายช่วงเวลาตั้งแต่ระยะ 5 ปี 10 ปี 20 ปี หรือมากกว่านั้นย่อมได้ซึ่งสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกช่วงเวลาที่ทำศึกษาทำนายในระยะ 10 ปี เพราะเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่ภาพฉากทัศน์จะมีความน่าเชื่อถือและมีแนวโน้มเกิดขึ้นจริง ตลอดระยะเวลาการศึกษาตั้งแต่ต้นจนกระทั่งวิเคราะห์สรุปข้อมูล พบว่า ฉากทัศน์ในอนาคตบางประการได้เกิดขึ้นแล้วและอีกหลายด้านที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะ 10 ปีนี้ เช่น หลักสูตรแซนด์บ็อกซ์ (Sandbox) ที่ปัจจุบันกำลังเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาที่แตกต่างไปจากมาตรฐานอุดมศึกษา หลักสูตรแบบเดิม

อาจไม่สามารถใช้ได้กับผู้เรียนในอนาคตอีกต่อไป ดังนั้นบุคลากรทางการศึกษาในทุกศาสตร์ต้องตื่นตัวและพร้อมตั้งรับการเปลี่ยนแปลงซึ่งรวมถึงสายนาฏศิลป์ไทยศึกษาเช่นกัน อีกทั้งประเด็นด้านอนาคตของผู้เรียนที่อาจเข้าสู่การหารายได้เสริมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ซึ่งมีประเด็นการเปิดกว้างทางเพศอย่าง Onlyfan เข้ามาเกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าภาพฉากทัศน์ได้ทยอยก่อตัวมีความชัดเจนยิ่งขึ้นและมีแนวโน้มเกิดขึ้นได้จริง งานนี้ได้ช่วยเน้นย้ำว่าการศึกษานาฏศิลป์ในระยะเวลา 10 ปีเป็นช่วงที่กำลังเหมาะสม สอดคล้องกับที่ดวงนภา มกรานุรักษ์ ได้ศึกษาและสรุปถึงการวิจัยอนาคตว่า ระยะ 10 ปีนั้น เป็นช่วงที่นักอนาคตศาสตร์นิยม เรียกว่า Short Range Forecasting หรือ Short Range Planning ที่เป็นการวางแผนหรือการศึกษานาฏศิลป์ระยะสั้น เป็นที่นิยมในหมู่นักการศึกษานาฏศิลป์ในศาสตร์ต่าง ๆ เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่การมองอนาคตภาพมีความเป็นไปได้สูง (ดวงนภา มกรานุรักษ์, 2554)

4. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนการสอนนาฏศิลป์สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในขณะนั้น สำหรับในมิติของผู้บริหารนั้นต้องให้ความสำคัญกับนาฏศิลป์อย่างจริงจังและมองเป็นศาสตร์ที่สร้างมูลค่าและมีความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจได้ ในสภาพการทำงานจริงนั้นหากมีเพียงผู้สอนหรือผู้เรียนที่ให้ความสำคัญกับนาฏศิลป์ก็อาจยังไม่เพียงพอ หรือเป็นเพียงการอนุรักษ์ในวงแคบทางสังคมเท่านั้นเฉพาะผู้ที่มีความสนใจ แต่หากจะทำให้ศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์เข้มแข็งและเข้าถึงผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมอย่างยั่งยืนนั้น ผู้บริหารถือเป็นส่วนสำคัญอันดับต้น ๆ ที่จะช่วยผลักดันและทำให้หลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษายังคงมีบทบาทในสถาบันอุดมศึกษาอย่างมั่นคงและมีบทบาททางชุมชนและสังคม ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการสร้างพลังสร้างสรรค์ หรือ Soft Power ของประเทศ หนึ่งในพลังสร้างสรรค์ที่สำคัญคือด้านศิลปวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าเมื่อบุคลากรในระดับผู้นำให้ความสำคัญและดำเนินการเป็นนโยบายอย่างจริงจัง จะทำให้ศิลปวัฒนธรรมนั้นยังคงดำรงอยู่นอกจากจะสูญหายหรือล้าสมัยแล้วในทางกลับกันยังสามารถนำมาปรับสร้างสรรค์เป็นศิลปะร่วมสมัยและสร้างมูลค่าให้กับสังคมและประเทศได้ สอดคล้องกับงานวิจัยที่นันทิดา จันทรวงศ์ (2553) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอนาคตภาพของดนตรีศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย ได้กล่าวถึงความสำคัญว่าปัจจัยที่จะทำให้ศาสตร์ทางด้านศิลปศึกษานั้นเติบโต นโยบายของผู้บริหารหรือผู้มีส่วนในการจัดการบริหารนั้นมีส่วนสำคัญอย่างมาก จะอาศัยเพียงคนในวิชาชีพอาจไม่เพียงพอ ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับงานวิจัยดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้

1.1 สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการเร่งพัฒนาหรือเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพร้อมตั้งรับสถานการณ์/วิกฤติอันไม่พึงประสงค์ที่มีแนวโน้มเกิดขึ้นในช่วง 10 ปี ซึ่งต้องร่วมกันปรับตัวและช่วยกันในทุกฝ่าย เช่น วิกฤติเศรษฐกิจที่ผลักดันให้อาจารย์กลายเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมหาวิทยาลัยและงานวิจัยอาจกลายเป็นงานหลัก ดังนั้นอาจนำฐานข้อมูลนี้ไปใช้ในการออกแบบนโยบายหรือการบริหารที่สอดคล้องต่อการแก้ปัญหา

1.2 สามารถนำไปใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้รองรับกับความต้องการของผู้เรียนในอนาคตที่จะมีความหลากหลายทั้งช่วงวัยและอาจมีผู้เรียนชาวต่างชาติด้วย

1.3 สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการสร้างเสริมกิจกรรมนอกหลักสูตรที่ปลูกฝังผู้เรียนมีสมดุระหว่างความเป็นพลเมืองในสังคมยุคใหม่และความเป็นครูนาฏศิลป์ไทย ซึ่งในอนาคตเด็กรุ่นใหม่จะมีความท้าทายในการใช้ชีวิตเป็นอย่างมากเพราะเป็นยุคแห่งความเร็วที่สังคมออนไลน์กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต อีกทั้งหลักสูตรการเรียนครูซึ่งปัจจุบันได้ลดจำนวนปีลง หากมีการปรับเพื่อให้ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาเร็วขึ้นอีกนั้นอาจส่งผลให้ผู้เรียนและผู้สอนไม่มีความใกล้ชิดกันเหมือนที่ผ่านมา ดังนั้นการจัดกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากรายวิชาจึงเป็นอีกช่องทางสำคัญในการทำกิจกรรมและหล่อหลอมผู้เรียนให้มีความเป็นครูนาฏศิลป์ไทยศึกษา

1.4 สามารถนำเสนอข้อมูลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ รวมไปถึงสถาบันศึกษาเอกชน สามารถใช้ในการใช้เป็นข้อมูลประกอบเพื่อพัฒนา/กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับครูนาฏศิลป์ไทย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 สำหรับในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาอนาคตภาพหลักสูตรนาฏศิลป์ไทยศึกษาประเทศไทยที่เมื่อกล่าวถึงกลุ่มผู้เรียนหรือผลผลิตของหลักสูตรนี้จะมุ่งเน้นในมิติของการสำเร็จการศึกษาเพื่อเข้าสู่การเป็นครูนาฏศิลป์ในบริบทของการศึกษาในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเนื่องจากเป็นกลุ่มผลผลิตหลักของหลักสูตรที่คาดหวังให้บัณฑิตประสบความสำเร็จในด้านสอบบรรจุครูนาฏศิลป์ อย่างไรก็ตามด้วยความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่อาจกระทบจนถึงตลาดแรงงานที่ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่สามารถรองรับอัตรากำลังคนได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นจึงควรศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อเตรียมการเพิ่มเติมในมิติของการผลิตครูนาฏศิลป์สู่บริบทการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อเป็นการรองรับและสร้างความเชื่อมั่นให้กับหลักสูตร

นาฏศิลป์ศึกษาทั่วประเทศว่าผู้เรียนจะยังคงมีงานรองรับที่ตรงสายและยังคงศักดิ์และศรีของความ เป็นครูนาฏศิลป์ไทยอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะอยู่ในระบบการศึกษาในรูปแบบใดก็ตามเพราะ เจตนาารมณ์ของหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาคือการผลิตครูนาฏศิลป์ไทย

2.2 การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาในขอบเขตของระดับอุดมศึกษาเพื่อเป็นการตั้งรับ และป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาในอนาคต อย่างไรก็ตามเห็นควร ว่าการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปควรทำในประเด็นเดิมแต่เปลี่ยนกลุ่มการศึกษาจากระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาระดับพื้นฐาน เพราะถือเป็นอีกกลุ่มใหญ่สำคัญที่เป็นทั้งผู้รับผลผลิตจากหลักสูตร นาฏศิลป์ศึกษา และเป็นอนาคตของผู้ที่จะตัดสินใจเรียนนาฏศิลป์ศึกษาในระดับอุดมศึกษา ดังนั้น หากมีการศึกษาวิจัยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยจะเป็นผลดีอย่างยิ่งต่อวงวิชาการนาฏศิลป์ ศึกษาที่จะมีงานวิจัยด้านอนาคตภาพคู่ขนานกันทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึง ระดับอุดมศึกษา

2.3 ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ที่ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ระดับกระทรวง ผู้บริหารระดับคณะ (คณบดี/ผู้อำนวยการ) อาจารย์นาฏศิลป์ศึกษา ผู้เรียนปัจจุบัน ศิษย์เก่า ผู้ใช้บัณฑิต รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ศึกษา เป็นฐานข้อมูลตั้งต้นที่ได้จั่วถึง ประเด็นแนวโน้มที่คาดการณ์ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอีก 10 ปีข้างหน้า ซึ่งจะปรากฏฉากทัศน์ (Futures Scenarios Construcyion) อนาคตนาฏศิลป์ศึกษาที่ใช้ทฤษฎีของจิม เดเตอร์ (Dator, 1979) ได้แก่ 1) อนาคตภาพที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง (Continuation) 2) อนาคตภาพที่ถูกจำกัดหรือ ควบคุม (Limits and Discipline) 3) อนาคตภาพที่ทรุดโทรมและล่มสลาย (Decline and Collapse) 4) อนาคตภาพที่มีการปรับเปลี่ยนสภาพ (Transformation) โดยทำการเก็บข้อมูลจาก สถาบันทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) มหาวิทยาลัยในเครือที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) 2) กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ 3) กลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) และ 4) กลุ่มสถาบัน บัณฑิตพัฒนศิลป์ (สพศ.) ซึ่งได้ข้อมูลที่ครอบคลุมต่อทุกกลุ่มสถาบันดังกล่าว อย่างไรก็ตามในการ ทำวิจัยครั้งต่อไปในอนาคตในกรณีที่ผู้วิจัยมีความสนใจหรือมีความจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตร เร่งด่วนในหลักสูตรนาฏศิลป์ศึกษาตามกลุ่มสถาบันที่ตนสังกัด อาจศึกษาวิจัยโดยแยกทำสถาบัน เฉพาะกลุ่มตามที่ตนสนใจซึ่งสามารถใช้งานวิจัยเล่มนี้เป็นฐานข้อมูลได้

2.4 ตลอดการเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมี ประเด็นที่น่าสนใจซึ่งได้รับจากผู้บริหารระดับคณะและอาจารย์รวมถึงผู้เรียนนาฏศิลป์ศึกษา เช่นกัน โดยมีข้อสังเกตว่าหลายท่านจะมีการตั้งโจทย์และยังคงพยายามหาคำตอบให้กับตนเอง และองค์รวมถึงสังคมในประเด็นด้านความสำคัญของการเรียนนาฏศิลป์ ซึ่งที่ผ่านมายังไม่พบ

งานวิจัยด้านนาฏศิลป์ศึกษาที่ตอบคำถามในประเด็นดังกล่าวอย่างเป็นรูปแบบของงานวิชาการ สำหรับผู้วิจัยที่เชื่อมั่นในคุณค่าของศาสตร์ด้านนาฏศิลป์ว่าควรดำรงอยู่ในสังคมและมีบทบาทในทุกระดับการศึกษาอย่างมั่นคงไม่เพียงเพราะเป็นการป้องกันวิชาชีพแต่เพื่อในพลังของศิลปะที่ส่งผลอย่างมหาศาลต่อการพัฒนามนุษย์และเป็นสิ่งที่บุคลากรด้านนาฏศิลป์ทำอย่างต่อเนื่องเสมอมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพียงแต่อาจอยู่ในรูปแบบนามธรรมหรือเป็นสิ่งที่ยากต่อการอธิบายให้กับคนนอกวิชาชีพได้เข้าใจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจและเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้อย่างจริงจังและถอดองค์ความรู้เรียบเรียงให้เป็นงานวิจัยเชิงประจักษ์

บรรณานุกรม

- Brown, A., Koff, S, R., Meiners, J., Svendler N., Charlotte. (2017). Shaping future directions for dance education. *Exploring Identities in Dance: Proceedings from the 13th World Congress of Dance and Child International. 5-10 July 2015, The Dance Halls, Department of Nutrition, Exercise and Sports, University of Copenhagen and the Danish National School of Performing Arts, Copenhagen.* Published: Canberra.
- Chandransu., N. (2010). *The development of Music Education in Thailand's Higher Education.* Mahidol University.
- Colim, J, Marsh. (2009). *Key concept for understanding curriculum.* 4th edition. Publisher: Routledge.
- Dator, J. (2005). Universities without Quality and Quality without Universities. *On the Horizon, 13(4), 119-148.*
- Inayatullah, S. (2013). Learnings from Futures Studies: Learnings from Dator. *Journal of Futures Studies, Vol 18(2).* 1-10.
- McCrinkle, M. (2018). *The Future of Education.*
- Qian, L. (2018). The Current Situation and Development Trend of Dancing Teaching in Colleges and Universities. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, volume 194.* 179-183.
- Ralph, W., T. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction.* University of Chicago Press.
- Söötä, A., Viskusb, E. (2014). Teaching dance in the 21 st century: A literature review. *The European Journal of Social & Behavioural Sciences.* 1193-1202.
- Steiner, E. (1988). *Methodology of Theory Building.* Sydney; Educology Research Associates.
- Susan, S. (2010). Developments in Dance Education in Hong Kong. *Research in Dance Education Journal, Vol 3(1), 63-68*

Susan McGreevy-Nichols BS, Kelly Ferris Lester MFA & Missy Pfohl Smith MFA. (2014)

DANCE 2050: The Future of Dance in Higher Education, *Journal of Dance Education*, Vol 14(1), 41-42.

Textor, R. B. (1980). *A handbook on ethnographic futures research*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Thomas W. Smythe. (2016). Knowledge of a Person's Future Identity. *International Journal of Humanities Social Sciences and Education (IJHSSE)*, Vol 3(3), 66-68.

Tracy L. Weston & Shannon C. Henderson. (2015). Coherent Experiences: The New Missing Paradigm in Teacher Education. *The Educational Forum*, 79(3), 321-335.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ หลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จันทร์ชัย ถวิลพิพัฒน์กุล. (2558). *อนาคตภาพของรูปแบบการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อการสร้างเสริม องค์การสุขภาวะอย่างบูรณาการ. ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.

จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2551). *การวิจัยอนาคต*. วารสารสมาคมการวิจัย.

จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2552). *ปฏิบัติการวิจัยอนาคตด้วย EDFR*. Paper presented at the การวิจัยอนาคต, ขอนแก่น

ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2555). *ดนตรีศึกษา: หลักการและสาระสำคัญ*. ศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดวงนภา มกรานุรักษ์. (2554). *อนาคตภาพการอาชีวศึกษาไทยในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2554-2565)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ธนิต อยู่โพธิ์. (2516). *ศิลปะคอนราห์หรือคู่มืออนาคตศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิลพร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2541). *การพัฒนาการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.

พูนพิศ อมาตยกุล. (2529). *ดนตรีวิจักษ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท สยามสมัย จำกัด.

พูนพิศ อมาตยกุล. (2554). *พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการดนตรี*. นครปฐม : สำนักพิมพ์ หินหยางการพิมพ์.

นพดล ร่มโพธิ์. (2561). หรือต่อไปจะไม่มีใครเรียนจบ, 4 พฤศจิกายน.

<http://www.nopadolstory.com/knowledge/no-more-grauation/>

นิพนธ์ มานะสถิตพงศ์. (2557). วารสารวิชาการเฉลิมกาญจนา. ปีที่ 1(3) กันยายน-ธันวาคม 2557.

ประกิต สะเพียรชัย. (2542). การบริหารราชการแผ่นดินในสมัยรัตนโกสินทร์ ก่อนการปฏิรูปการปกครอง (พ.ศ. 2325 - พ.ศ.2435). อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพียงแพน สรวพรศรี, สกาวรุ่ง สายบุญมี, ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์. (2562). การพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยใช้กิจกรรมดนตรีที่บ้านลำนาา กรณีศึกษาชมรมดนตรีพื้นเมือง ชุมชนสันโค้งหลวง จังหวัด เชียงราย. วารสารเซนต์จอห์น, ปีที่ 23(33), 224-239 ได้รับการสนับสนุนจากโครงการนวิจัยทางศิลปวัฒนธรรม (761008-03AC).

ภัทรวดี ภูษาภิรมย์. (2542). ประวัติดนตรีไทย 1. ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภูริ วงศ์เขียว และคณะ. (2558). อนาคตภาพของคุณลักษณะบัณฑิตวิชาชีพครู สาขานาฏศิลป์ไทย ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2560-2569). *Veridian E-Journal*, 8(2). Silpakorn University. 613-627.

มนตรี ตราโมท. (2528). สารัตถะดนตรี ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ นายชวลีศรี กันตารัตติ. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2564). ประเทศไทยในอนาคต *Future Thailand* มิติที่ 3 การศึกษาไทย *Future Thailand: Education*. รายงานฉบับสมบูรณ์.

รักษิต สุทธิพงษ์. (2560). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับการพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล. *วารสาร ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. ปีที่19(2), เมษายน-มิถุนายน.

ราชกิจจานุเบกษา. (2565). กฎกระทรวง การจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2565. 25 มีนาคม 2565, เล่มที่ 138 ตอนที่ 21.

มนตรี ตราโมท. (2533). วิวัฒนาการดนตรีไทยในยุครัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 มีนาคม 2565

วรสิทธิ์ เจริญพุด และเพ็ญศรี ฉิรินัง. (2558). การวิจัยเชิงอนาคตด้วยเทคนิคเดลฟาย. *วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. ปีที่ 1(3). 26-40.

วิญญู ทรัพย์ะประภา. (2525). ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร

- ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 วิชาดนตรีและนาฏศิลป์ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2560). *บทบาทของศาสตร์และสาขาวิชาอุดมศึกษาในการพัฒนาประเทศ ให้ก้าวหน้าและยิ่งใหญ่*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2534). *เบิกโรง: ข้อพิวณานาฏกรรมในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2562). *เครื่องมือ การมองอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ 1. สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม (IFI) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ร่วมกับ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- สมชัย ตระการรุ่ง, *การสื่อสารส่วนบุคคล*, 15 ธันวาคม 2563
- สุภางค์ จันทวานิช. (2561). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติด้านเทคโนโลยี. (2563). *การประเมินผลกระทบรวม ด้านเศรษฐกิจและสังคมจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย ตุลาคม 2563*. สำนักงานผู้ประสานงานสหประชาชาติประจำประเทศไทย.
- ศักดิ์ชาย เพชรช่วย. (2558). *ศึกษาวิจัยเรื่องอนาคตภาพการผลิตครูของสถาบันอุดมศึกษาไทย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา กล้าเจริญ. (2531). *สุนทรียนาฏศิลป์ไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- อัญชลีพร ลพประเสริฐ. (2563). *ได้ศึกษาเรื่องอนาคตภาพการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีภาวะออทิสซึม ของทศวรรษหน้าในประเทศไทย. วารสารการวัดผลการศึกษา, ปีที่ 37(102). กรกฎาคม-ธันวาคม. หน้า 189-201.*
- อุดม คชินทร. (2563). *การปรับตัวของมหาวิทยาลัยเพื่อตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงในยุค Disruption.ปาฐกถาเกียรติยศศาสตราจารย์นายแพทย์ชัชวาล โอสถานนท์, ครั้งที่ 11, งานครบรอบ 51 ปี วันพระราชทานนาม 132 ปี มหาวิทยาลัยมหิดล. วันที่ 2 มีนาคม 2563.*

ประวัติผู้เขียน

